

**METAFİZİK - EĞİTİM İLİŞKİSİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Murat POLAT

**Yüksek Lisans Tezi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Şeref GÜNDAY
2017
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ BİLİM DALI

METAFİZİK - EĞİTİM İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Evaluation of Metaphysics-Education Relationship

Murat POLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şeref GÜNDAY

ERZURUM

Ekim, 2017

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Şeref Günday danışmanlığında, Murat POLAT tarafından hazırlanan “Metafizik eğitim ilişkisinin Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma 20. / 10.. / 2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Şeref GÜNDAY

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Zafer YILMAZ

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Seda ÖZSOY

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

20. / 10 / 2017

27 Ekim 2017

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK ve BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**METAFİZİK - EĞİTİM İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarını Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

20.10.2017

Murat POLAT

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

METAFİZİK - EĞİTİM İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Murat POLAT

2017, 93 sayfa

Tez çalışmasında metafizik ve eğitim arasındaki ilişki gösterilmek ve bu ilişkinin önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu anlamda yapısökümsel kavramsal analizle metafizik kavramından ne anlaşılması gerektiği geniş bir şekilde ortaya konmuştur. Önyargılardan, kavram karışıklıklarından temizlenmiş, arınmış bir “metafizik” tanımlamasının eğitime nasıl bir katkı sağlayacağı genel perspektiften sadece bir başlangıç olarak ortaya konmuştur. Bu amaçla tezin ilk bölümünde problemin durumu ve tezin araştırma yöntemleri belirtilmiştir. Devam eden bölümlerde metafizik, eğitim ve eğitim felsefeleri temel konu başlıkları konu edinilmiştir. Son bölümde metafizik-eğitim ilişkisinin değerlendirilmesine geçilmiştir.

Bu tez çalışması literatüre dayalı kaynaklar taranarak yapısöküm yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tezin savunduğu fikir şudur: Metafizik kavramını, tarihsel süreç içerisinde aldığı olumsuz etkilerden sıyrarak bunun orijinal anlamının eğitime olan etkisinin gösterilmesidir. Ayrıca her şeyden daha önemli çıkarım ise şudur: Eğitim ile kazandırılmaya çalışılan bütün müspet hedeflerin, metafizik kavramının doğru anlaşılmasıyla daha iyi bir şekilde ortaya konulabilir olmasıdır. Bunların en dikkat çekenini ya da birincisi de hoşgörü ve ifade özgürlüğünün zorunluluğudur. Yani, insanın potansiyelinin her türden eylem ve ürünler koymasının ancak mutlak hakikatin müphem, belirsiz olmasıyla mümkün olabileceğidir.

Anahtar Kelimeler: Metafizik, eğitim, metafizik-eğitim ilişkisinin değerlendirilmesi

ABSTRACT
MASTER THESIS
EVALUATION OF METAPHYSICS-EDUCATION RELATIONSHIP

Murat POLAT

2017, 93 Pages

In the thesis study it is aimed to point out the relation between metaphysics and education and to pay attention to the importance of this relationship. In this sense, the deconstruction conceptual analysis reveals in broad terms what to be understood from the concept of metaphysics. It is only as a beginning from the general point of view what kind of a contribution the education of a "metaphysics" definition which has been cleansed from the prejudices of the concept mixes has been revealed. For this purpose, in the first part of the thesis, the condition of the problem and the research methods of the thesis are given. In the following sections, the topics of metaphysics, education and educational philosophy are covered. In the last part, evaluation of metaphysics-education relation has been started.

In this thesis study, literature based sources were scanned and deconstruction method was used. The idea that we defend from the thesis: The metaphysical concept is to show the effect of the original meaning of education, which is subtracted from the negative effects it has taken in the historical process. It's also more important than anything else: All the positive targets that are tried to be gained by education can be demonstrated better by the correct understanding of the concept of metaphysics. The most striking or the first of these is the necessity of tolerance and freedom of expression. In other words, it is possible that the potential of human beings can put all kinds of actions and products only if the absolute truth is ambiguous and uncertain.

Keywords: Metaphysics, education, evaluation of metaphysics-education relation

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihinde hem bireyi hem de toplumu değiştirmenin ve oluşturmaının meşru tek bir yöntemi vardır. Onun adı eğitimidir veyahut eğitim sistemidir. Yöntem bu ise amaç ne olacaktır? Ya da amaç nasıl belirlenecektir?

Eğitim de amaç, ülkü, hedef, gaye gibi en genel ve temel ilkeleri belirleyecek olan da varsayılan hakikat olacaktır. Varsayılan hakikatleri belirleyerek onun tutarlılığını sağlayacak olan ana disiplin metafiziktir. Veyahut metafiziğin aksülameli (reaksiyon) olan pozitivist veya seküler fikirler olacaktır. Metafizik kavramı eğitim açısından önemlidir. Metafizik, eğitim sistemini hâlâ etkilemekle beraber mevcut eğitim sisteminde hâkim olan pozitivist ve seküler ideolojileri anlamak için bir mihenk noktasıdır. Çünkü mevcut pozitivist ve seküler ideolojiler klasik metafiziğin karşısında bir tepki olarak doğmuştur.

İnsanın potansiyelinin açığa çıkması için özgür bir ortamın olması gerekir. Özgürlük, insanın kompleks ürünleri olan bilim ve sanat faaliyetleri için temel ve varsayılan bir malzemedir. Felsefe sosyal biliminde bu durum daha da hassastır. Felsefe üretmek ya da yapmak için ise özgürlük zorunludur. Felsefe yapılabilmesi için düşünce özgürlüğünün önemi varlık-yokluk meselesidir. Yani düşünce özgürlüğü varsa felsefe vardır; düşünce özgürlüğü yoksa felsefe yoktur. Tezi hazırlarken düşünce özgürlüğünü sonuna kadar kullanmama fırsat sağlayarak bana destek veren Yrd. Doç. Dr. Şeref GÜNDAY hocama teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca tezi hem şekil hem de içerik yönünden kontrol ederek tezin mevcut hale gelmesinde büyük katkı sağlayarak desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Seda ÖZSOY hocama teşekkür ederim. Son olarak olumlu eleştirileri ile teze yol gösteren Yrd. Doç. Dr. Zafer YILMAZ hocama da teşekkür ederim.

Erzurum - 2017

Murat POLAT

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK ve BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem / Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi ve Problem durumu	9
1.4. Varsayımlar	9
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. Kuramsal Çerçeve	11
2.2. İlgili Araştırmalar.....	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	15
3.1. Araştırmanın Modeli	15
3.2. Verilerin Toplanması	19
3.3. Verilerin Analizi	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	21
4.1. Metafizik	21
4.1.1. Metafizik Nedir?.....	22

4.1.2. İdealar Kuramı	29
4.1.3. Mutlak Hakikat Bilinemez ya da İlanihaye Metafizik Sorunlar Hep Devam Edecektir	30
4.1.4. Şüphecilik (kuşkuculuk-septisizm).....	31
4.1.5. Mutlak Hakikatin Bilgisi Mutlak İtaati Getirir	35
4.1.6. Felsefenin Önemi.....	36
4.1.7. Metafizik - Pozitivizm ilişkisi	37
4.1.8. Materyalizm.....	39
4.1.9. Metafizik Yapmamak Mümkün mü?.....	42
4.1.10. Bir Tür Galat-ı Meşhur Olarak Metafizik Kavramının Yapısökümü	45
4.1.11. Metafizik Din İlişkisi.....	46
4.2. İnsanın Anlam Arayışı (Logoterapi)	46
4.3. Metafizik- Bilim İlişkisi.....	49
4.3.1. Bilimin Metafizik İnançları	50
4.3.2. Bilimde Realizm	51
4.3.3. Bilimde Rasyonalizm	51
4.3.4. Bilimde Nedenselcilik	51
4.3.5. Bilimde Nicelcilik.....	52
4.3.6. Pozitivist Bilimin Yıkılışı ya da Mutlak Hakikati Bulmada Mutlak Bir Yöntemin Olmayışı.....	54
4.3.7. Evrimciler-Yaratılışçılar	56
4.4. Kant'ın Metafiziğe Bakış Açısı.....	57
4.4.1. Bilmek ve İnanmak Ayrımı	58
4.4.2. Metafiziğin Rasyonelleştirilmesine Bir Örnek	59
4.4.3. Sistem Filozoflarının Yöntemi	61
4.4.5. İnsanlar Neye Göre Eyler? Ya da Bilim İnsanı Tarafsız Olabilir mi?.....	64
4.5. Eğitim.....	66
4.5.1. Eğitim Nedir?	66
4.5.2. Eğitimde Sistem Türleri.....	69
4.5.3. Eğitim Felsefesi Nedir?	71
4.5.4. Klasik (Normatif) Eğitim Felsefesi	72
4.5.5. Analitik Eğitim Felsefesi	72

4.5.6. Eleştirel Eğitim Felsefesi.....	73
4.5.7. Neden Pozitivizm Eleştirisi?	74

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ (TARTIŞMA) ve ÖNERİLER	77
5.1. Sonuç.....	77
5.2. Öneriler	77

KAYNAKÇA	79
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Bütün bir yapboz.....	22
Şekil 4.2. Metafiziğin geniş tanımı	22
Şekil 4.3. Pozitivizmin ikilemi.....	37
Şekli 4.4. Metafizik ve pozitivizmin amaçları	39
Şekil 4.5. Metafizik türleri	40
Şekil 4.6. Yanlış bilinen bilim	49
Şekil 4.7. Metafizik–eğitim ilişkisi	62
Şekil 4.8. Eğitim türleri.....	68
Şekil 4.9. Açık sistem	69
Şekil 4.10. Yarı açık sistem	69
Şekil 4.11. Kapalı sistem.....	70
Şekil 4.12. Dalga metaforu	75

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Metafiziğin eğitime olan etkisi esas itibariyle eski-yeni bütün toplumların bilinçaltında bildiği ve uyguladığı bir bilgi türüdür. Hatta akademik çevrelerde de bilinmesine rağmen direkt olarak “metafizik-eğitim ilişkisi” ele alınmamıştır. Bu ilişkiyi hedef alan belirgin, bariz bir tez de yoktur. Böyle bir tezin olmamasının ana nedenleri arasında pozitivist paradigmanın hâlâ zihinleri işgal etmesidir. Yani gerçekliğin ya da hakikatin maddesel dünya ile sınırlandırılmasıdır. Dahası bu “metafizik gerçekliğin” pek tabii olarak her şeye uygulanmasıdır; bilime, felsefeye siyasete ve ahlaka uygulanarak bir değerler sistemi oluşturulmasıdır. Bunun sonucunda pozitivist baskın olması ile metafizik kavramının çarpıtılması ve dar bir şablona sığdırılması söz konusudur. Aynı zamanda insan varlığının temel motive edici ve belirleyici olan gücünün göz ardı edilmesidir. İleride değineceğimiz üzere metafizik; dini de içine alan fakat ondan daha büyük, insani temel ihtiyaçlardan biri olan ontolojik faktördür.

Eğitim ise bu noktada önemlidir. Var olan ya da varsayılan paradigmanın topluma aktarılmasını sağlamakta önemli bir yer işgal eder. Elbette sadece bu kadarla da yetinmez. Eğitim, toplumda var olan ve devlet tarafından oluşturulan değerler ve düşünce sisteminin değiştirilmesi, geliştirilmesi ve modernize edilmesini de sağlar. Böylelikle yine varsayılan belli bir “hakikate” göre eğitim tarafından metafizik düzenlenir.

Peki, bu varsayılan “hakikat” bağlamında metafizik ile eğitim arasındaki tutarlılığı, koordinasyonu kim sağlayacak? Kimler kontrol edebilecek? Elbette tahmin edebileceğimiz üzere bunu gerçekleştirecek olan kurum eğitim felsefesidir. Özünde felsefe disiplindir.

Felsefe, hayatı temellendirerek yapılan sistemli bir sorgulama faaliyetidir. Eğitim de insan hayatının doğumundan ölümüne kadar varsayılan amaçlar planında hem bilgilendirme hem de davranış haline getirme faaliyetidir. Her ikisi de hayatın bütün alanlarını kapsar. Eğitimin psikolojik, toplumsal, ekonomik, siyasi ve ahlaki olmak

üzere birçok yönü vardır. Felsefe ya da özel de eğitim felsefesi de işte eğitimin bahsedilen yönlerini yerine getirirken hedef ve amaç tayin etmede, belirlemede yardımcı olur. Eğitimin genel amaç ve hedeflerinin tutarlı ve uygun olup olmamasını inceler. Bu durumda, “Bu inceleme neye göre belirlenir?” sorusu sorulabilir. Elbette mevcut toplumda cari olan hayat görüşüne (metafizik) ya da daha iyi bir ontolojik fikre göre belirler. Felsefenin kalbi olan metafizik nasıl felsefeyi belirler ise eğitim felsefesini de belirleyecek olan metafizik olacaktır.

Eğitimde kabul gören temel felsefe akımları vardır. Bunlar idealizm, realizm, pragmatizm ve varoluşçuluk olarak kabul görür (Ergün, 2009 s. 49-52). Başat eğitim felsefe akımları ise şöyledir; daimicilik, esasçılık, ilerlemecilik, yeniden yapılanmacılık ve hümanizmdir (Ergün, 2009 s. 53-54). Tez de ise bu eğitim felsefesi akımlarının çatı ve üst kavramı olan “metafizik” terimiyle ilgilenilmiştir. Çünkü mevcut eğitim sistemlerinde varsayılan metafizik anlayışı her ne ise, pratikte ve cari olan eğitim felsefesi akımlarına dikkat edilmeksizin o başat metafizik anlayışın uygulamada olduğudur.

1.1. Problem / Problem Durumu

İnsan varoluş problemlerinin farkında ve kaygısında olan metafizik bir varlıktır. Daha da önemlisi insanı belirleyen temel motive edici güç metafiziktir. İster spirüalizm ister materyalizm olsun; isterse de yaygın gelenekselleşmiş olan metafizik öğretiler yani “din(ler)” olsun hepsi de son tahlilde metafizik iddialardır; yani metafiziktir.

Varoluş problemi (Ben kimim? ve Niye varım? gibi sorular) veya Hayatın anlamı nedir? veyahut Mutlak gerçek (hakikat) nedir? soruları her insanın cevap vermesi gereken temel problemdir. Hiç kimse bu sorulara kayıtsız kalamaz. Bu soruların hepsi metafizik sorulardır. Yani metafizik ile ilgilidir. Bu doğrultuda tezin ana iddiasını şu şekilde ifade etmek mümkündür:

1. İnsan hayatında “metafizik” sorunların çok önemli olması ve insanı yönlendirmesidir.
2. Metafizik sorunların Antik Yunan’da kendi özel ismiyle belirlendiğinden bu yana Ortaçağda teoloji, günümüzde yaygın dinler ile birlikte pozitivizmin ontolojisinde kendini gösterir.

3. Bu “metafizik” sorunlara verilen cevapların “zorunlu” olmaması ya da “zorunlu” olmadığının vurgulanması ve bunun eğitime olan önemli etkisinin yeteri derecede fark edilmemesi, bilinmemesi bir problem olarak görünmesidir.

Özellikle 19. yüzyıldan itibaren pozitivist bilim artan gücü sayesinde insanı ve dolayısıyla toplumu ve onun yapıp ettiklerini anlama arzusunu tanımlama, sınırlandırma, belirleme ve belli bir kalıbın içine hapsetme eğilimindeydi. Tabiri diğerle insanı etiketlemek anlamının bir yoluydu. Çünkü pozitivist bilim bunu öngörüyordu. İnsan: “şu...’dur” , bu...’dur” gibi. Ama bir yerde insanı tanımlamanın bir yönü eksik kaldı. Örneğin insan homo economicus’dur, homo sociologicus’dur, homo psychologica, homo politicus, homo...’dur gibi onlarca versiyonuyla insanı tanıyıp bilmeye çalıştılar. Tabi bunların hepsi de bilim (fen bilimleri) ekseninde başta fizik olmak üzere benzeri sayısal-fen-bilimlerine benzeme ve benzetme çabasıdır. O da şudur; insan modern biyolojide homo sapiens’dir. Yani sınıflandırmadaki yeri modern insan türü olarak tasnif edilir. O zaman bunu diğer sosyal bilimlere de uygulama düşüncesi hâkim olmuştur. Fakat bu pozitivist düşüncenin yanlış olan tarafı benzeme değil, daha çok fen bilimlerinin kesinliği, mutlaklığına sosyal bilimlerde de ulaşma düşüncesidir. Ne kadar gözlenebilir somut olgulara ulaşabilirse, insan o kadar çok tarif edilmiş olacaktır. Fakat insanın sıradan bir cisimden, maddeden ve de hayvandan ayırt eden yanı, özelliği onun bilgisinin hiç tükenmeyişi, bitmeyişidir. Pozitivist algı onun, insanın bilgisinin belli araştırma sonucu tamamlanacağı, biteceği ve sonunun geleceği kanaatindeydi. Fakat öyle olmadığı hâlâ daha anlaşılmaktadır.

“İnsan” kavramı tanımlanırken bizzat insan tekinde ya da kişiler arası ilişkilerde, bu kavram hep eksik kalmıştır. Kavramın varyantlarında, insana ve topluma tam bir nüfuz edilememe, kapsanamama ve belirlenememe durumu vardır. Aslında bu durum insanın lehinedir. Çünkü insanın başkaları tarafından mutlak anlamda kontrol edilememesinin nedeni budur. Büyük güçler, devletler, kapitaller, ideolojiler, insanı mutlak manada kontrol edebilselerdi, bunu yaparlardı. Fakat insanlarda hâlâ mevcut olan özgürlük isteği bunun olmadığının göstergesidir. Sosyoloji disiplinin bilimsel merak ve tutku ile birlikte toplumları kontrol için ortaya çıktığı düşünülürse ve de diğer sosyal bilimlerdeki bu kadar gelişmeye ve komplo teorilerine rağmen hâlâ dünya çapında insanların ve toplumların kontrol edilememesi dikkate alınırsa “insan”

kavramının kapsamamayacağı belirginleşir. Böylelikle ilânihaye insanların ve toplumların robotlaşmadan kalmasında bu etkili olabilir. Nedeni tam izah edilemese de bu özgürlüğün garantisidir.

Şöyle ki distopyaların (anti ütopya) hiçbiri hâlâ gerçekleşmiş değildir. İnsanlığın binlerce yıldır süren serüveninden geldiğimiz bu modern zamanlarda distopyaların ancak bir tür korku objesi olarak kalmış olması gerçekten çok tuhaftır. Distopyaların ana fikri olan “insanların özgür iradesinin biteviye ve geriye döndürülmeksizin elinden alınması” hiçbir zaman mümkün olmamıştır. Evet, insanlığın zihinsel evrim tarihinde çeşitli totaliter yönetimler olmuş ve insanların iradesini bastırmıştır; fakat asla yok edememiştir. Yok edilememiştir. İşte tuhaf olan budur. Özgür irade manipüle edilebilir. Fakat niye asla yok edilememiştir? Ya da niye asla yok edilemiyor?

Muhakkak ki her Firavunun karşısına bir Musa çıkmıştır. Örneğin George Orwell’in *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört* adlı romanında anlatılanlara karşıt olarak insanların ‘üst akıl’ tarafından ebediyen ve zorunlu manipüle edildiği ileri derecede bir totaliter sistem insanlığın geleceğinde olmaması daha muhtemeldir. Yani romanın mottosunun aksine “Büyük birader seni -sürekli olarak- izleyemeyecektir.” Ya da modern deyimle mutlak zihin kontrolü mümkün görünmemektedir.

İşte felsefe eğitimi edinmenin faydası (yani kavram tahlili) burada devreye girer. ‘Özgürlük’ diyalektik bir kavramdır. Modern insan geçmiş dönemlere göre devlet (ya da diğer organize gruplar) tarafından daha fazla kontrol edilmektedir, sınırlandırılmaktadır. Ve onlar daha fazla insan hakkında ‘bilgi’ye sahiptir. Bu doğru bir tespittir. Fakat aynı oranda modern insan, diğer dönemlere göre daha fazla özgürdür. Siyasi-felsefi-dini birçok alanda özgürlükler artmıştır. Bunun yanında belki de en çok göze çarpan maddi imkânların ve bunları kullanma özgürlüklerinin artmış olmasıdır.

Toplumsal ilişkide genel durumda “özgürlük” zaman ile artan bir eğilim göstermektedir. Modern zamanlarda bile iktidarı yönetenlerin eline bilim gibi sihirli bir çubuk geçirmesine rağmen hâlâ “özgür irade” dünyanın her yerinde varlığını korumaktır. Neden ve nasıl?

Öte yandan toplumu oluşturan insan bireyinin ne olduğu tüm nitelikleriyle tam olarak açıklanamasa da bu konuda tamamen de boş ve bilgisiz değiliz. Onun belirli özellikleri, devamlı yapıp ettikleri, varoluşsal kaygıları, ebedi arzuları gibi birçok

niteliklerini, başat doğasını biliyoruz. Zaten her insan kendi enfüsi/öznel durumunu az çok bilebilir.

Eğitimin istenilen amacı gerçekleştirmesi, o eğitim sisteminin insanı ne kadar doğru tanıdığıyla doğru orantılıdır. Bu durum bir varlık-yokluk meselesi değil; bir derece meselesidir. Diğer pek çok eğitim felsefesinde olduğu gibi.

Metabilişsel/üstbilişsel olarak düşünerek daha köktenci ve kesinlikle daha aktif olabilen eğitim felsefesi sistemleri oluşturmak, eğitimin daha kaliteli olmasını sağlayabilir. Metafizik-eğitim ilişkisinden çıkan ana sonuca göre bütün bir eğitim sisteminde etkili olan belirleyici eğitim felsefesi üretmek olacaktır. Tezin ilerleyen kısmında buna daha da açacağız.

Daha önceki insan tanımlamalarının üstüne çıkarak farklı ve bütünsel bir sentez yapabilmeliyiz. Aydınlanmadan bu yana insanın en temel özelliğinin “akıl” olduğunu biliriz. Çünkü akıl, “anlam”ın “anlamlandırma”nın ve “anlama”nın tek yoludur. Bu olmadan var olmanın bir değeri olmayacaktır. Fakat bu amaç değil, araçtır. Nerede nasıl kullanıldığının fark edilmesi gerekir. Daha doğrusu insan sadece “akıl” dan oluşmayıp diğer pek çok özelliği olan bir varlıktır ve insanın diğer bir esas özelliği metafizik ihtiyacı olan, isteyen, üreten, yaşayan bir varlık olmasıdır. Bu özellik diğer bütün özelliklere baskındır. Pek tabidir ki bu, eğitimi de etkileyebileceği gibi, eğitim de metafiziği etkileyecektir, değiştirecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Metafizik ve eğitim arasındaki ilişkiyi ya da metafiziğin eğitim üzerindeki etkisini konu edinirken 2 temel amacımız olacaktır:

I. İnsanı belirleyen en temel özellik, meleke metafiziktir (her türlü üst öğretisi). Bu yeti tarih boyunca hem bireyi hem de toplumu şekillendirmiştir. Fakat esas dikkat çekici olan çeşitli metafizik sistemlerinin eğitim kurumlarıyla, mümkün olan ve var olabildikçe örgün ya da yaygın eğitim kurumlarıyla olan yakın ilişkisidir. Eğitim hem varsayılan metafiziği geniş kitlelere anlatmak için bir araçtır hem de metafiziğin değişmesine, gelişmesine yardımcı olur. Bunun için metafizik nedir? Metafiziğin boyutları nelerdir? Çeşitli felsefe sistemlerinin, ideolojilerin ve örgütlenmiş kurumsallaşmış olan olmayan dinlerin, metafizik bir söylem olduğunun farkına

varılmasının gösterilmesi tezin amaçlarının arasındadır. Metafizik temel problemlere verilen cevaplar ya herhangi bir din (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) olmuştur ya çeşitli ideolojiler olmuştur ya da günümüzde hâkim olan pozitivist bilim (bilimcilik) olmuştur.

Belirli yönlerden metafizik sistemlerin ve düşüncelerin eğitimle olan karşılıklı ilişkisinin incelenmesini konu edineceğiz. Çok çarpıcı olan ve genel bir örnekle izah edelim: İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar, eski Türk metafizik inançlarına göre yeni bir sofistike metafizik sistemle (İslam) karşılaşınca “medrese” adında eğitim kurumları kurmuşlardır. Bu durum, daha sonra kurumsallaşma sayesinde Büyük Selçuklu Devleti zamanında Alpaslan’ın veziri Nizamülmülk tarafından açılan meşhur nizamiye medreseleri adıyla devam etmiştir. Bu eğitim kurumu geleneği Osmanlı zamanında köken ve mentalite olarak hep aynı kalmakla birlikte değişerek, gelişerek sürdürülmüştür (örneğin sahn-ı seman medreseleri). Ama yok edilmemiştir, ortadan kaldırılmamıştır. Yeni bir metafizik sistem eskisini ekarte edinceye kadar neredeyse bin sene boyunca varlığını sürdürmüştür.

Yeni metafizikten kasıt metafizik problemlere modern cevap veren pozitivism, eskisine boyun eğdirince çok tabi olarak eğitim sistemi de değişmiştir. Yeni metafizik sistemin, genelde seküler paradigmanın özelde pozitivistin, İslam metafiziğine galebe çalmasıyla 3 Mart 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla medreseler hem kavram hem de içerik olarak kapatılmıştır.

Ya da 1917 Çarlık Rusya’sındaki komünist rejim ile birlikte eğitim sistemlerinin de kökten değişmesi gibi; yani Ortodoks Hristiyanlığın belirlediği eğitimden; diyalektik materyalizmin belirlediği eğitime geçiş. Daha bilinen örneği Avrupa’nın Ortaçağda skolâstik eğitim sisteminden Aydınlanmayla birlikte modern eğitim sistemine yani Hristiyanlığın dayandığı eğitimden; pozitivistin, sekülerizmin merkezinde olduğu bir eğitim sistemine geçiştir.

Fakat sadece metafiziğin eğitime olan etkisi geçmişte olup bitmiş olan bir şey değil, bilakis elan bu ilişki devam etmekte olan bir süreçtir. Varsayılan metafiziğin eğitime olan güncel etkilerinden bazıları şunlardır: Eğitimde 4+4+4 düzenlenmesi, giyim tarzları (en popüler örneği başörtüsü), öğrenci andının kaldırılması, katsayı uygulaması ya da müfredatın içeriğinin değişikliği gibi hepsi varsayılan metafiziğe göre düzenlenmektedir. Amaç var olan metafiziklerin kendisini övmek ya da yermek

değildir. Doğru ya da yanlış olduğunu göstermek de değildir. Çünkü doğruluğun mutlak ölçütü yoktur. Öte yandan maksat eğitimde bu ilişkilerin yani metafizik problemlere verilen tepkilerin gücünü tespit edip göstermektir.

II. Eğitim felsefesinin özü olan metafizik kavramının ehemmiyeti açısından felsefenin hem toplum nezdinde hem de devlette kurumsallaşmasının öneminin belirtilmesidir.

Türk-İslam tarihinde 8. ile 13. yüzyıllar arasındaki felsefe aydınlanması kadar görkemli bir felsefi farkındalık diğer dönemlerde pek olmamıştır. Sonraki dönemlerde Türk-İslam felsefesi istenilen ölçüde gelişmemiştir. Özellikle önerilen metafizik iddiaların eğitimde rasyonel olmamasından dolayı tamamen hissi ve tam bir adanmışlıkla yapılan uygulamaların kısa ya da uzun vade de Türk milletinin kültürel aydınlanmasını geciktirmiştir. Bu ister İslam metafiziği isterse de pozitivist metafizik anlayışı olsun bu durum değişmemiştir. Çünkü varsayılan her ne metafizik anlayışı olursa olsun bunun mutlaklaştırılmasının toplumun gelişmesine zarar verici etkisi olmuştur. Yani fikirlerin kemikleşmesi birçok sorunun başlangıcının temelini de oluşturmuştur.

Felsefe ve geniş kitlelere yayılmasının ülküsü olan eğitim felsefesi toplumun gelişmesinin ama sürekli ve ilânihaye gelişmesinin yegâne sigortasıdır. Çünkü “şüphe” (kuşku) bizi daima canlı ve zinde tutacak olan şeydir. Şüphenin medeniyette kurumsallaşmış hali de felsefedir. Felsefenin bu temel fonksiyonunun metafizik-eğitim ilişkisi üzerinden hatırlatılması önemli bir amaçtır.

Metafizik problemlerin mutlak bir çözümü olmadığı anlaşılırsa bu sistemde bir tamamlanmamışlık getirecektir. Bu her türlü verinin mutlak olduğundan şüphe edilip eleştirilmesi yeknesaklıktan, tek tipçilikten, bağnazlıktan kurtulmak için bir fırsat verecektir. Bu şüphe ve eleştiriye yol açarak değişme ve ilerleme sağlanabilecektir.

Öte yandan eğitim üzerinden metafizik anlayışların mutlak olmadığının anlaşılması toplumda çok rasyonel bir şekilde hoşgörünün temellendirilmesine neden olacaktır. Üstelik bunun siyasi yansıması ifade ve fikir özgürlüğünün tam manasıyla benimsenmesine ve liberal demokrasinin ise istenilen ölçüde toplumda kabul görmesine yol açacaktır.

Varoluş probleminde mutlak hakikati “bilmemiz” mümkün değildir. İnsanlık tarihinde hiçbir metafizik öğreti ezici rasyonel üstünlüğüyle tüm insanlığa boyun eğdirememiştir. Bu, şüpheyi dolayısıyla hoşgörüyü beraberinde getirecektir. Öte yandan insan için gerekli olan varoluşu açıklama ihtiyacı metafiziğin önemini gösterir.

Metafiziğin eğitim yoluyla kazandırılan gücünü genelleşmiş algılar üzerinden nasıl görünebileceğini şu örnekte kısaca açıklayalım. Modern dönemde milletlerin kendi milli şuurları eğitimle oluşturulur, yaratılır. Örneğin Yunanlılık, Türklük buna örnektir. Zaten milliyetçilik aydınlanmanın eğitim-kitle ilişkisinin bir sonucudur. Buna rağmen metafizik zihniyet, paradigma, milliyetçiliğin de üstündedir. Çünkü milliyetçiliği belirleyen ‘öz’de aslında bir başka türlü metafizik öğretiyle şekillenir.

Örneğin kadim Türk-Yunan düşmanlığı buna örnek olabilir. Bir Yunanlı, Müslüman olursa; ortalama bir Türk, ona karşı olumlu duygular besleyip düşmanlık gözetmez. Aynı şekilde Müslüman olan Yunanlının da Türklere bakışı değişir. Hatta o metafizik değişim ile tarih okumalarını yeniden organize eder. Bu işin bir yönü, diğer yandan Türk toplumunun kısm-ı âzamı Müslüman olduğu halde; materyalist olan bir Türk de başka bir Yunan materyalistini bağrına basar, birlik olur; aynı metafiziğe bağlı Yunanlı da Türk materyalistini düşman olarak algılamaz. Tarih okumaları yine değişir ve yeniden düzenlenir. Yani “ortak-çoğunluk-metafizik anlayışı” bir milletin oluşması için çekirdek hükmündedir.

Bu her iki örnekte farklı metafizik sitemlerin müspet kullanılmaları sonucu barışa yol açabileceğini gösterebilen bir durum da olabilir. Bunu sağlayacak olan kurum ise eğitimidir.

Burada somut amacımız şudur. Eğitim istenilen davranışı geliştirme sürecidir. Burada her devletin kendine ait hem külterleme hem de kültürlenme imkânı için resmi, hukuki bir araç sağlanmış olur. Varoluş problemi herkesin problemi ise eğer devletler ortaklaşa hazırlanmış bir müfredatla eğitim yoluyla kültürleşmeyi sağlarsa en azından asgari metafizik standartlarda uzlaşılabilir. Bunun altın yolu eğitimidir.

1.3. Araştırmanın Önemi ve Problem durumu

Araştırmanın önemi amaçlarla çok tabii olarak birebir ilişkilidir. Şöyle ki:

- Eğer metafizik insan için hayati öneme sahipse, insanın diğer yapıp ettiklerine doğrudan etki edebiliyorsa; dinlerle, ideolojilerle, öğretilerle ilişkili fakat özerk ve daha üst bir konumdan insanları değiştirme, yönlendirme ve belki de kontrol etme gücüne sahiptir.
- Dünyanın her yerinde ister bireyi ister toplumu istendik davranış oluşturma biçimiyle değiştirme, yönlendirme ve belki de kontrol etme gücüne sahip olan legal, resmi yegâne güç ya da unsur nedir? Bu sorunun cevabı eğitimidir. Eğitim-öğretim faaliyetidir. Buradaki benzerlik aynı zamanda metafizik-eğitim ilişkisini belirlediği gibi bunun sonucunda devletin eğitim faaliyetinde nasıl davranacağını, nelere dikkat edeceğini belirler. Eğitim sisteminin mentalitesi yeniden tesis edilmelidir.
- Dünya çapında 20. yüzyılın başlangıcından itibaren pozitivist bilim etkisinden dolayı felsefe disiplininin üretmiş olduğu değer maalesef ihmal edilmiştir. Temel değer şudur ki felsefenin kalbi olan metafizik kavramından çıkaracağımız sonuç metafizik problemlerine verilen cevapların hiçbirinin mutlak olmadığıdır. Felsefenin ülkemiz başta olmak üzere bütün dünyada eğitim yoluyla kazandırdığı bu değer, tekrar gözler önüne serilirse, sunulursa birçok dev problemin çözümüne ciddi katkı sağlanacağı beklenebilir.

1.4. Varsayımlar

Tez araştırmasında bahsedilen konular felsefe literatüründe öne çıkan konular olup temel kaynaklarda yer alır. Zaten konular temel felsefe ve eğitim konularıyla ilgili olduğundan yeterince bilgi mevcuttur. Bulgular ve sonuç kısmında bahsedilen fikirler evrensel başat ilke ve değerlerle ilişkilidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu tez çalışmasında felsefe, metafizik, eğitim ve eğitim felsefesi bu tez çerçevesinde ele alınan konularla sınırlıdır. Ayrıca kaynaklar kavramlarla müteneşip olarak belirlenmiştir.

1.6. Tanımlar

Metafizik: Bütün bir varoluşu izah eden en üst ve en temel gerçekliğin, hakikatin ne olduğunu ortaya koyan sistemli soruşturmalar bütünüdür.

Eğitim: Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde tez çalışmasıyla bağlantılı olarak literatürün temelinde yer alan kavramlara ve açıklamalara değinilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Metafizik ve eğitim söz konusu olduğunda, temel kavramlar etrafında interaktif olarak şekillenen alt kavramlarıyla birlikte geniş bir sınırlama alanımız mevcuttur. Metafizik hakkındaki araştırmamız temel olarak Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi* adlı eserinde cevaplanmaya çalışılan “neyi bilip neyi bilemeyeceğimiz” sorusu çerçevesinde şekillenecektir.

Eğitim kavramı, toplumdaki resmi veya gayr-ı resmi olan başat bir öğretme ve bilgilendirme durumunu içerir. Bununla beraber devleti oluşturan toplumdaki bireylerin eğitiminin yönlendirilmesi için eğitim anlayışı oluşturulması bir tür gerekliliktir. Bunlar bir ülkenin eğitimi belirlenirken genel ve uzak hedeflerin ne kadar önemli olduğunun da bir göstergesidir. Çünkü toplumu bu şekilde yönlendirmiş olursunuz.

Türk milli eğitiminin genel amaçları 1973 tarihli 1739 sayılı milli eğitim temel kanununda gösterilmiştir. Eğitimde belli hedeflerin olması zaruridir. Bir ülkenin eğitim sisteminin kurucu ve yönetici unsurlarında hedeflerin niçin öğrencilere kazandırılması nasıl ve ne öğretilceği tartışılıp bir vuzuha kavuşturulması gerekir.

Eğitimde hedefler dikey ve yatay olmak üzere ikiye ayrılır (Kurt, 2016, s.17). Tezin araştırması, direkt hedefler olduğu gibi yatay hedefleri ve duyuşsal hedefleri de içine almaktadır (İşman-Eskicumalı, 2003, s. 22-23).

Dikey Hedefler

a) Uzak hedefler: Bir ülkenin siyaset felsefesini belirten hedeflerdir. Hedefler soyut ve genel bir özellik taşıyıp çoğunlukla ülkenin anayasası ile belirlenir. Örneğin “muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak” bu ülkünün bir yansıması olarak görülebilir.

b) Genel Hedefler: Diğer adı yakın hedeflerdir. Bir ülkenin eğitim anlayışı ve felsefesini belirtir. Uzak hedeflerin, eğitimin ve özelde okulun hedeflerine yedirilme, özümleme sürecidir.

c) Özel Hedefler: Genel hedeflerin özel hedeflere yorumlanması işidir. Belli bir sıra dâhilinde uzak hedefler > genel hedefler > özel hedefler olarak düzenlenir. Özel hedefler uzak hedeflerin eğitime muhatap olan tek bir kişiye (öğrenciye) ulaştırılması yöntemidir. Bu da okulun ve özelde bir dersin hedefler içinde kazandırılması gereken beceri, bilgi, alışkanlık ve tutumları içerir. Örneğin Türkçe dersi ünitesinde öğrencilere Türkçeyi güzel konuşma ve yazmayı öğretmektir.

Yatay Hedefler

Yatay hedefler adından da anlaşılacağı gibi hiyerarşik olarak üstten altta değil de temel bazı yetilerin yatay olarak eğitime kazandırılmasıdır. Bunlar a) bilişsel alan b) duyuşsal alan c) devinişsel alan olmak üzere üç tanedir. Yatay hedeflerin tezin amacı ile dolaylı bir ilişkisi bulunmaktadır.

Her ülke özellikle eğitim alanında uzak ve genel hedefleri belirlerken bağlı bulunduğu başat metafizik anlayışların birisinden yararlanır. Bunların tutarlılığı ve güncelleşip çağdaş dünyaya-uyum sağlayabilmesi için de eğitim felsefesinin de konusu olabilen metafizik ve eğitim kavramlarını derinlemesine tahlil eder.

Felsefenin özellikle modern dünyadaki en önemli işlevi kavram yaratmasıdır. Var olan problemi anlamak, sınırlamak ve çözmek için kavram üretmektir. Ayrıca unutilan, değişen, çarpıtılan ve orijinalliğinden uzaklaşan kavramları mevcut problemin bütününe bakarak yeniden ortaya koyması, yaratmasıdır. Herhalde bu kavrama verilecek en iyi örnek metafizik kavramıdır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Eğitimdeki başlıca felsefi akımlar idealizm, realizm, pragmatizm, varoluşçuluk ve de natüralizm olarak geçer. Başlıca felsefe akımları altında yapılan başat eğitim felsefeleri akımları ise daimicilik, esascılık, ilerlemecilik, yeniden yapılanmacılık ve hümanizmdir. Bunlar bütünsel bir çözüm üretmek yerine mevcut sorunlara yerel, lokal

bir cevap niteliğindedir ve eğitim felsefesi alanında kabul görüp mevcut problemlere cevap verme çabasıdır.

Fakat uzak ve genel hedefler muvacehesinde bütünsel merkezi bir iradenin olması için varsayılan baskın metafizik anlayışa göre hareket etmesi gerekir. Böylelikle mevcut eğitimin uzak ve genel hedeflerinde bir tutarlılık elde edilebilir.

Örneğin felsefi akımlardan idealizm ve realizm birbirinin zıddıdır. Bunların eğitime yansımaları ise daimicilik (perennializm) ve esascılıktır (essentializm). Hâlbuki kimi zaman eğitimde her ikisi de bir anda kullanılabilir. Ya da mevcut ve egemen eğitim sistemlerinde idealizm felsefi akımının ontolojik değeri kesinlikle kabul görmediği halde bundan yararlanılmaktadır. Örneğin mevcut eğitim sisteminin hiçbir yerinde zihinden ya da idealardan bağımsız bir dünyanın olmadığı söylenemez. Yani bu akım, “benden” (zihinden-idealardan) ayrı dış dünyanın “gerçek” olmadığını bir tür hayal ve yansıma olduğunu söylemez. Ya da egemen eğitim sisteminde realizm ve natüralizm gibi felsefi akımların ontolojik değeri kabul görmekte olduğu halde pekala varoluşçuluk ve pragmatizm anlayışlarından şartlara ve duruma göre faydalanılmaktadır.

Bu çelişiyormuş gibi duran farklılıktan aslında felsefe ve eğitim felsefesi akımlarının sadece fonksiyonel bir işlev gördüğü esasa taalluk eden bir mesele olmadığı anlaşılır.

Bir başka örnek verelim. İngiltere/Birleşik Krallık'ta (ve Avrupa'nın çoğu devleti; Norveç, Danimarka, İspanya, İsveç, Belçika, Lüksemburg gibi) egemenliğin kaynağı krallıktır. İngiltere eğitim sisteminde uzak ve genel hedeflerde yönetimin krallık hükümlerini yani meşruti monarşisini pekiştirmek (consolidate) için felsefe ve eğitim felsefesi akımlarını duruma göre rahatlıkla organize edebilir. Türkiye'de ise egemenliğin kaynağı cumhuriyettir. Eğitimde cumhuriyet değerlerini pekiştirmek için aynı felsefe ve eğitim felsefesi akımlarını kullanmakta bir beis görülmez. Somut olarak İngiltere'de “yeniden kurmacılık” ve “varoluşçu eğitim” felsefi akımlarıyla demokrasi bilincini yerleştirmek için “hoşgörü, özgürlük, mutluluk” gibi ideal toplum özelliklerinin -ancak- meşruti monarşi olan krallıkla sağlanabileceği Türkiye'de ise aynı durumun “cumhuriyet” ile mümkün olduğu anlatılmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi temel felsefe ve eğitim felsefesi akımları genel metafizik anlayıştan bağımsız olarak sadece şartlara göre yardımcı unsur görevini üstlenmekte olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Bununla birlikte bu felsefi akımları aşan daha üst bir metafizik anlayışın daha doğrusu metafizik problemlere cevaplar veren birçok disiplin ve kurum vardır. Bunlardan bir tanesi de eğitimidir. Örneğin milliyetçilik kavramını ele alalım. Modern dünyada devleti oluşturmak için bir millet inşa edilmesi üretilmesi bir zorunluluktur. Bu milliyetçi anlayış nasıl üretilecektir? Anakronizme düşmeden modern milliyetçilik kavramı nasıl üretilir? Çünkü Türk milliyetçiliği diğer pek çok millettten farklı olarak kadim metafizik anlayışına (İslam) sıkı sıkıya bağlıdır. Balkanlarda Türk demek Müslüman olmak ile eşanlamlıdır. Hâlbuki Türk kavramını eski metafizik anlayıştan kasıtlı olarak ayırmak için 1982 anayasanın 2. maddesinde ve 1973 tarihli 1739 sayılı milli eğitim temel kanunun 2. maddesinin 1. fıkrasında “Atatürk milliyetçiliğine bağlı...” derken kastedilen budur. Yani gelişigüzel bir milliyetçilik değil, özellikle eğitimde, Atatürk milliyetçiliğine bağlı olmaktır. Bundan kasıt seküler (laik) milliyetçilik anlayışının ilgili muhataplarına (mesela öğrencilere) kazandırılmasıdır. Hatta öyle ki arka plandaki pozitivist metafizik anlayışın bir tezahürü olarak “milliyetçilik” kavramı seküler (laik) bir kavram üreterek “ulusalcı” kavramına dönüşmüştür. Çünkü “milliyet” (millet) kavramı Arapça menşeli olup “bir dinden olanların topluluğu” (Yeğin, 1997, s. 431) anlamına da gelir. Burada ırk birliğinden ziyade din birliğinin önceliği daha baskındır. Yani metafizik anlayış kavramın içeriğini ve hatta kendisini dönüştürmüştür.

İşte ilgili araştırmalarda olmayan durum budur. Yani anayasada ve eğitimde kullanılan ve öğretilen milliyetçilik gibi sıradan bir kavramı ve bunun oluşumunu, üretimini ne felsefe akımları olan idealizm, realizm, pragmatizm, varoluşçuluk natüralizmde görmekteyiz ne de felsefe akımları olan daimicilik, esascılık, ilerlemecilik, yeniden yapılanmacılık, ve hümanizmde görmekteyiz.

O halde problem metafizik kavramının yapısökümünü yaparak doğru metafizik kavramına ulaşmaktır. Böylelikle bilinçli olarak demokratik şekilde yeni üretilen anlayış ve kavramlarla metafizik kavramının eğitim ile buluşması sağlanır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında takip edilen yöntem, verileri elde etmek ve bunları, bütün bir süreç içinde analiz edip ele almaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi olan kavram analizi metodunu kullanacağız. Bu doğrultuda veri toplamada doküman incelemesi ve literatür taraması gerçekleştirilmiştir.

Kavramlar arasındaki ilişki, kavram tahlili felsefede, felsefe eğitiminde ve dolayısıyla eğitimin felsefesinde mümtaz bir yere sahiptir. Felsefe eğitiminin başlangıcından bu yana temel, değişmez yöntemi kavram analizidir. Hatta felsefenin işinin daha önce de belirtildiği gibi kavramları incelemek, eleştirmek ve üretmek olduğunu söylemek mümkündür.

Yöntemimizin özel adı ise “pozitif yapısöküm” olarak belirlenebilir. Öncelikle yapısökümün ne olduğunu açıklayalım. Yapısöküm-yapıçözüm (deconstruction) yöntemi post-yapısalcı düşünür Jacques Derrida’ya (Yanık, 2016, s. 91-98) herhangi bir felsefi-edebi metnin kendi içindeki çelişkilerinden yola çıkarak varsayılan otoritesinin, ontolojisinin alt üst edilerek yeniden yazılmasıdır, yeniden yorumlanmasıdır. Daha doğrusu yöntemden ziyade bir okuma aktivitesidir.

Tezde bunu tekrar yorumlayarak yapısökümü bir yöntem olarak kullanacağız. Fakat Derrida’nın yapısökümünü “negatif” yapısöküm olarak adlandıracağız. Çünkü Derrida felsefe-edebi metni incelerken klasik mantık ve metafiziğe doğrudan cephe alır. Ya da en azından yıkıcı-negatif şekilde alternatif düşünceye yer açmak adına metni bozar varsaydığı şekilde tekrar okunmasını salık verir.

Derrida yapısökümde kelime ya da sözcüklerin temel anlamlarının sabit olmayıp kökten değişerek tersine inkılâp edebileceğini ve sürekli farklılaşan sözcüklerin bu

durumunu metinde yapısını sökerek, çözümleyerek görebileceğimizi söyler. Hâlbuki kullanacağımız “pozitif” yapı sökümde sözcüklerin anlamları sürekli değişir ve gelişir. Fakat temel anlamı sabit olmak kaydıyla; temel anlamın üzerine yeni anlamlar yüklenebilir.

Bunun arkasındaki metafizik Platon’un idealar kuramına kadar dayanır. Platon’un en dikkate değer buluşu “değişim problemine” çare bulmasıdır. Bu çare idealar kuramıdır. Antik Yunan felsefesinin temel prensiplerinden biri olan “Hiçten hiçbir şeyin gelmesi mümkün değildir” (Arslan, 2010, s. 73) anlayışına göre doğada var olan ve göze çarpan simetriler, sesler, renkler, tatlar, kokular insanda somut bir güzellik algısı oluşturur. Fakat bu güzellikler çürümekte, ölmekte, kaybolmakta ve yok olmaktadır. Ancak bir müddet sonra ise yeniden doğadaki o ihtişam devam etmektedir. Bir kaplan, derisindeki simetrik renkleriyle insan zihninde bir model bir varlık (entity) oluşturur. Daha sonra O kaplanın ölmesi, zihnimizdeki varlığın o kaplandan bağımsız başka bir (idealar) dünyada mevcut olduğunu kavratır. Zaten ölen kaplanın benzer bir modelinin yavrusunda devam etmesi, o kaplanın modelinin sabit olduğu idealar dünyasını akla getirir. Bu idealar kuramı her şeye şamil olduğundan kavramlarda buna dâhildir. Yani temel kavramların anlamlarının “sabit” olması idealar kuramının kendi içindeki tutarlık açısından gereklidir.

Derrida ise Nietzsche’nin tabiriyle Sokrates öncesi Yunan felsefesindeki evrenin rasyonel olarak kavranamayacağı, her şeyin sürekli olarak değiştiği şeklindeki mantığı yansıtır. Örneğin bir metnin içindeki ‘madde’ kavramını ele alalım. Bu metin sıradan bir metinden ziyade özellikli bir metin olursa hermeneutik (yorumsal) yönü daha da etkili olacaktır. Edebi-teolojik ya da bilimsel bir metnin içindeki madde kavramının, maddenin tanımına göre metnin anlamı da değişecektir. Genel anlayışa göre “Madde nedir?” sorusuna şöyle cevap verilir. Madde, “duyularla algılanabilen nesne” olarak tanımlanabilir. Yani madde nesne olup, özne olamayıp cansız, bilinçsizlik durumunu da ifade eder. O zaman evrende maddenin (atomun) işleyişinden hareket eden akılsallık, estetik olma, şefkatli olma, güzel görünme gibi birçok bilinçli (şuurlu) davranışın kaynağını “idealistik” yorumla madde-ötesinde arayarak başta Tanrı olmak üzere ruh, melek gibi benzersiz ya da spritüel kavramlara kapı açılır.

Öte yandan örnek durumla ilgili olarak Derrida metnin içerisindeki “madde” kavramını (negatif) yapısöküm uygulayarak maddenin mezkûr anlamının aksine bir anlam vererek metnin tekrar okunmasını söyler. Yani maddeyi bu sefer özne haline getirir. Maddeyi, canlı ve bilinçli bir varlık olarak tanımlayarak alternatif durumu görmemizi sağlar. Bu durumda ise evrende maddenin atomun işleyişinden hareket eden akılsallık, estetik olma, şefkatli olması, güzel görünme gibi birçok bilinçli (şuurlu) davranışın kaynağını “realistik” yorumla madde içinde arayarak panteizme, ateizme, materyalizme ve bunun en sofistike biçimi olan pozitivistizme yol açacaktır.

Bu negatif yapısöküm’ün örnek olayda yan etkisi şöyle olabilecektir. Örneğin “ben”, “benlik bilinci” kavramlarının negatif yapısökümü ciddi şizofrenik hal alabilir. Çünkü “ben bilinci” sabit bir şey olmaz ise; yani madde-ötesine bağlanmaz ise; bunun değişken olması gerekir. Bu ise başta bireysel olmak üzere toplumsal çarpıklığa yol açar.

Kavramların kökten negatif -yıkıcı- değişiminin aracı olan yapısöküm yerine sabit-değişmez anlamların üzerine gelişerek artan anlam katmanları olan pozitif yapısöküm ile tezimizi kurmaya çalışacağız.

Derrida bir postmodernist olarak geleneksel metafiziğe dayalı hakikat anlayışına karşı çıkar. Klasik metafiziğe karşı olduğu gibi bu rasyonel hakikatten beslenen mantıksal pozitivistizmi de eleştirir. Negatif yapısökümün arka planındaki metafiziği göz önünde bulundurarak pozitif yapısökümü bir yöntem olarak kullanıp ele alacağız. Burada “pozitif yapısöküm” çözümlemesinden, yorumlanmasından kastettiğimiz ise şunlar olacaktır.

- Derrida, yapısöküm yönteminin arka planını özellikle Marx, Nietzsche, Husserl, Heidegger, Levinas, Saussure gibi filozofların düşüncelerine dayandırmaktadır. Özellikle Analitik felsefe çıkışlı Ludwig Wittgenstein’in kıta Avrupasındaki görünümü olan Jacques Derrida anlam’ın dilden sonra geldiğini, oluştuğunu söyler. Çünkü aşkın bir gösterilen olmadığından metnin dışında gerçek bir soyut alan bulunamadığını öne sürer. Yani Derrida yapısöküm yöntemini en azından geleneksel metafizik kavramların metinlerden silinmesini ve ayıklanmasını salık verir. Hâlbuki biz ‘pozitif yapısöküm’ yönteminde şunları söylemek istemekteyiz:

- a. Her türlü metnin, paradigmanın, sistemin ve kurumun arkasında dolaylı ya da dolaysız; küçük ya da büyük; bilerek ya da bilmeyerek soyutlamalar, üst-hedefler ve metafizikler vardır.
- b. Fakat sadece pozitivizmin ima ettiği geleneksel, spekülatif metafizik sistemlerin değil, aynı zamanda metafizik kavramının ıstılahı dolayımında geleneksel metafizik karşıtları olan pozitivizm, materyalizm gibi fikir akımlarının da son tahlilde metafizik öğretiler olmasıdır.

Yani insanlığın ürünlerinden olan eğitim sistemleri, düşünceleri, fikirleri de ve bütün eğitim yazınları da varsayılan metafiziğe göre şekillenmektedir. Amaç tersinden yapısöküm ile yani pozitif bir yapısöküm vasıtasıyla bunun gösterilmesini sağlamaktır.

- Yapısökümü metinlere uygulamak, metni bütünden tekile bir “amaç” için ayrıştırıp yeniden toplamaktır. “Pozitif yapısöküm” ile metinden değil kavramdan başlayıp metne ve sistemlere bir “amaç” için tekilden bütüne gitmektir. Örneğin metafizik-eğitim ilişkisinde kavramlar esas alınıp; kavramlar arasındaki ilişki sınırsız olduğundan belli bir “amaç” için ilişkiler ağı, grubu şeklinde istenilen bütünlüğe ulaşmaktır.
- Derrida’nın (negatif) yapısöküm’ünde Ortaçağdaki Ockhamlı William’in adıcılığındaki gibi temel kaygı metafizik kavramların aslında arızı olduklarıdır. Yani bunlar, insanlar tarafından üretilmiştir. Derrida’nın (negatif) yapısökümünde bu iddiayı sağlamlaştırmak adına anlamın dilden sonra geldiği söylenmiştir. Hâlbuki anlamın, dilden önce gelmesi gerektiğini takip ettiğimiz tutarlı Plâtoncu idelar kuramı bunu salık vermektedir. Örneğin Derrida’nın yapısökümünde kavramları karşılayan anlamların tersine değiştiresek bile daima sabit kalacağı vurgulanır. Bu da bize anlamın dilden sonra oluştuğunu gösterir. Örneğin ‘barış’ ve ‘savaş’ kavramlarını tersine karşılıklı olarak değiştirirsek ne olur? Hiçbir şey olmaz. Anlam sabit kalır. Bundan sonra bizler ‘barış’ dediğimiz olguya ‘savaş’; ‘savaş’ dediğimiz olguya ‘barış’ deriz. Yani barış ve savaş kavramlarının karşıladığı ‘anlam’ hep sabit kalır.
- “Pozitif yapısöküm” yorumlanmasında düalitenin, ikili anlam ve kavram dünyasının, Derrida’nın (negatif) yapısöküm’ünün aksine bir zorunluluk olduğunun vurgulanmasıdır. Somut görünen kavramlar değil de; soyut,

dahası aşkınsal alanlara bağ kurmadan anlaşılamayacak kavramlara, ikili yapılara örnek verelim. Örneğin “Aşk tarif edebilir mi?” ya da “Sırtında romatizma ağrısına düşer olmuş birisi “ağrısını” tarif edebilir mi?” Hem “aşkı” hem de “ağrıyı” efradını cami ağıyarını mani şekilde tam ve mükemmelen açıklamış olur mu? Bu tarz insanın dıştan kaynaklanan içsel tecrübelerini içeren kavramları açıklamak, izah etmek için dil yetmez. Kavramın gerçek manası yetmez; gerçek olmayan mecaz, metafor ve teşbih yoluna ihtiyaç duyulur (gerçek anlam, mecaz anlam).

Varlık hakkında genel bilginin akıl yoluyla elde edilebilmesi için yani “anlam” için varlıkta; çokluk ve birlik ayrımı yapmanız gerekir. Siz kafanızda yüz binlerce ağacın bilgisini hayal edemezsiniz. Tek tek her bir ağacın bilgisi yerine tek bir ağacın bilgisi ve kendisini hayal ederek bilgi ve anlam mümkün hale gelmiş olur. Bu hem insanın doğal zihin yapısından hem de pratikte (örn. bilimde) tasarruf sağlanacağından gereklidir.

Matematik dilinin fizikte bir karşılığı olması ve matematik ile fiziğin önceden tahmin edilebilirliği anlamın dilden önce geldiğini düşündürür. Örneğin yerçekimi yasası keşfedilmeden önce de matematik ve fiziksel bir gerçekliğe sahipti. Aynı zamanda dilin modern bilim açısından davranışçı kuramın aksine insanda doğuştan var olduğunun daha yaygın bir anlayış olması dil’e ontolojik boyut kazandırmaktadır.

- Pozitif yapısöküm yönteminin içeriğinde kavram ve kavramsal ilişkilerinin öğrenilmesinde bir temel kavramı doğru olarak tanımladıktan sonra ona göre anlamı yeniden inşa edeceğiz.

Sonuç itibarıyla Derrida’nın yapısöküm (negatif) olarak adlandırdığı yorumlamasının karşıtı bir yorumlama ve yöntem olarak pozitif yapısökümü tezde kullanacağız.

3.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler sınırlı bir sürede değil, devamlı olarak bir araya getirilmiştir. Bu durum, araştırmacıların gerektiğinde konu ile ilgili olarak kaynaklara bakmasına veya daha fazla kaynak edinmesine yardımcı olur. Araştırmanın çoğunu kapsayan nitel araştırmada çeşitli belge ve bilgiler elde edilmiştir. Bunlar kaynak

taramasında faydalı olabilir. Konuyla ilgili olarak temel kitap dergi ve internet yoluyla ulaşılabilen bilgi ve belgelere ulaşılmış ve bunlardan yararlanılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Veri analizi yapılırken tez çalışmasının içindeki temel kavramlar tespit edilerek konun bütünlüğüne uyup uymadığına dikkat edilir. Anlamın belli bir tutarlılıkta çıktığı göz önüne alınırsa çalışmanın tümünde bu ilişkinin sağlanmasına çalışılır. Konu içindeki analizler de amaç ve türüne göre çıkarılacak analizler de farklı olabilecektir. Çalışmalarda analiz bir bütün dâhilinde devamlı olarak yapılabilir. Toplam amaç ve mesajın ortaya çıkabilmesi için içerik analizi düzenlenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

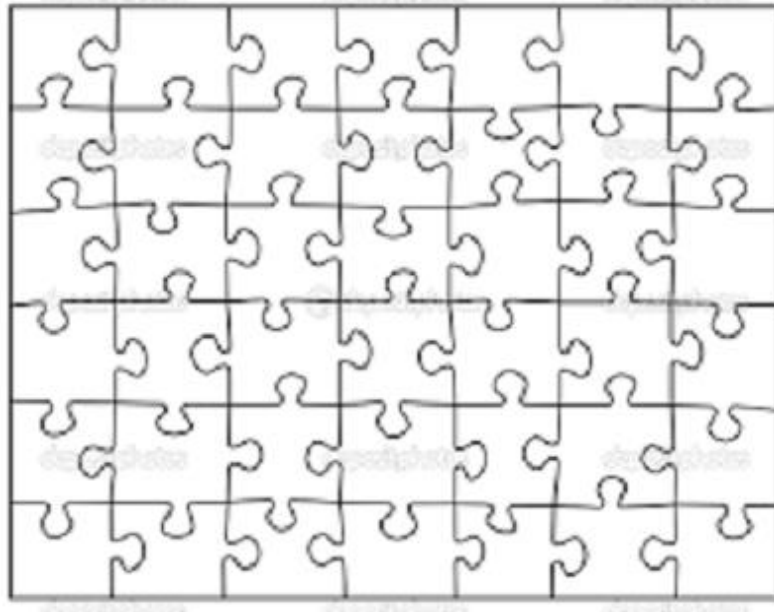
4. BULGULAR VE YORUM

Metafizik ve eğitim kavramlarından her biri doğru olarak tanımlanırsa daha sonradan ikisi arasındaki ilişki istenilen amaca doğru yönlendirilmiş olacaktır. Burada en dikkat çekici kavram elbette metafizik kavramıdır. Çünkü metafizik hakkında da eğitim kavramındaki gibi asgari ortak bir anlam üzerinde anlaşılamamış olduğu gözükmetedir. Bunda metafiziğin felsefi bir kavram olması etkilidir.

4.1. Metafizik

İnsanı belki de varoluş problemi kadar hiçbir şey meraklandırmamıştır? Çünkü “Hayatın anlamı nedir?”, “Ben kimim?”, “Niye varım?”, “Nereye gidiyorum?” gibi sorular insanın diğer bütün rutin, günlük iş ve olayların değerinden ve öneminden daha büyüktür. Bunların hepsinin özünde bulunan “Hakikat (gerçek) nedir?” problemiyle genelde felsefe özelde ise “metafizik” sorusu kastedilir.

Aşağıdaki şekilde gösterdiğimiz gibi metafizik “varoluş problemi” adlı yapboz oyununun en önemli kilit parçasıdır. Bu kavram doğru anlaşılırsa; yapboz oyununun diğer parçaları daha kolay tamamlanabilir. O halde öncelikle metafiziği ve konuyla ilgili olan onun hinterlandını açıklayalım.

Şekil 4.1. Bütün bir yapboz

Şekil 4.2. Metafiziğin geniş tanımı

4.1.1. Metafizik Nedir?

“Bütün bir varoluş gerçekliğinin doğasını her yönüyle açıklığa kavuşturmaya çalışan felsefe dalı. Gerçeklik ile varlığın neliğini ya da özünü araştıran; evreni yöneten görünürdeki ilkelerin gerisinde yatan değişmez ilkeleri, yasaları, kesinlikleri soruşturan;

gerçekten var olan varlık türlerini tanımlayarak gerçekten var olmayan varlık türlerinden ayıran; bir bütün olarak varlığın ya da gerçekliğin en temel dayanaklarına, yapıtaşlarına ve niteliklerine yönelik kapsamlı bir açıklama sunmak amacıyla yürütülen dizgeli soruşturmalar bütünüdür.” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 963-4)

Bir başka tanımlamayı sınıflandırarak verebiliriz. “1) Var olana ve gerçekten var olana ilişkin bir araştırma; 2) Görünüşün tersine, gerçekliğin bilimi; 3) Bir bütün olarak dünyaya ilişkin inceleme; 4) Bir ilk ilkeler teorisi” (Cevizci, 2001, s. 4). Fakat en öz tanımı ise şudur: “Nihai olarak gerçek nedir?” (Cevizci, 2001, s. 6).

Pratik olarak günümüz terimlerine uygun şekilde şöyle bir tanım yapabiliriz: Bütün bir varoluşu izah eden en üst ve en temel gerçekliğin, hakikatin ne olduğunu ortaya koyan sistemli soruşturmalar bütünüdür.

Metafizik; insanın sıradan günlük hayatındaki yapıp etmelerinde de görülür. Günlük hayattaki hurafeler, batıl inançlar ve genellemelere hâlâ ihtiyaç duymamızın sebebi belki de bir tür metafiziğe yani görünüşün ardındaki gerçekliğe olan gereksinimimizdir. Siyah kedi görmenin, merdiven altından geçmenin, kapalı yerde şemsiye açmanın gün boyu uğursuzluk getirdiği inancı ya da sınava girerken okunmuş pirinç almanın maddi gerçekliği değiştirebileceği inancı bir tür metafizik kabullenmişliklerdir.

Metafizik problemler insanın en temel problemleridir. İşte bu yüzden günlük konuşmalara da yansımıştır. “Gerçekten mi? (yalan değil!), Hakikaten mi? (doğru mu?), Bu işin gerçeği nedir? (meselenin iç yüzü), Bu meselenin hakikatini anlatır mısın? (meselenin doğrusunu), Bu gerçek mi? Hakikat mi? (sahte olmayan) ...” Bu sorular daha da uzatılabilir. Dikkat ettiyseniz hakikat ve gerçek kavramları tıpkı metafizik kavramında olduğu gibi, görünen dünyanın arkasındaki gerçeğe; görünen, görünüm veya var olan dünyanın arkasındaki hakiki varlığa işaret eder. Yani önce bir sahte, dış, yalan ve kabuk var; bir de gerçek (hakiki) iç, doğru ve öz vardır. Yani “Yerel ve özel bir meselenin hakikati nedir?” diye sorduğumuzda bunun cevabı yerel ve özel olarak sınırlı olacaktır. Fakat “Mutlak hakikat nedir?” diye sorduğumuzda ise aslında kastettiğimiz direkt olarak “Metafizik nedir?” sorusunu veyahut metafizik sorunlardan herhangi birini işaret etmiş oluruz.

Yine günlük hayatta plan yapmak, tasarlamak, program düzenlemek aslında arka planında metafiziğe işaret eder. Sadece “düşünmek” bile basit bir metafizik eylem olarak görülebilir. Çünkü öyle ya da böyle; iyi ya da kötü her düşünce, belirli tikel bir konu, olay hakkında bile olsa “o” düşünce tümele, bütüne (metafizik) dokunmaksızın eyleyemez. Alt psikolojik ihtiyaçtan dolayı değil aynı zamanda rasyonel gereksinimimizden de kaynaklanır. Örneğin “Bir bardak su içmek istiyorum.” düşüncesi maddi “gerçekliği” standart düzeyde devam ettirmemin gerekliliği, benim yaşamam için önkoşuludur. Fakat aynı zamanda su benim hayatım için bu kadar önemliyse o zaman diğer her şey için de önemli bir “gerçek” olabilir mi? Hatta Thales’in dediği gibi varlığın özü; maddenin ilk ögesi (arkhe) belki de “su’dur” diyebilir miyiz? Suya böylelikle özel bir anlam yüklemiş de olurum.

Bu benzetmeyi devam ettirelim: Benim vücudumun temel ihtiyacı olan “su” nasıl ve neden benim var olduğum dünyada bir karşılık ve denklik olarak bulunabilir? Yani temel ihtiyacım olan su isteği ben de yine var olabilirdi. Fakat Dünya’da su adlı sıvı maddesi olmayabilirdi. Bu uyumluluk nereden gelir? Başka maddi bir temel ihtiyacım yoktur ki Dünya da olmasın? Bunun ontolojik tarafı bir yana pozitivist dilbilimciler mevcut anlayış karşısındaki metafiziği şöyle açıklayabilirler: “Halihazırda olgular dünyasında “su” (ya da başka bir şey) var olduğu için biyolojik evrim sürecinde “kavram” olarak beynimize girmiştir. Yani önceden “su” kavramı ve ihtiyacı beynimize yerleştirilmiş değildir.

İşte yukarıda gördüğümüz gibi her şey metafiziğe dayalı olarak yordanabilir. Yorumlanabilir. Açtığınız her kapı da metafizik sorunların bir yanını ya da bir yönünü bulursunuz.

Her türlü üst anlatılar aslında bir tür metafiziktir. Ya da en azından metafizik belirli ölçülerde de olsa en son, en iyi ve mutlak anlama metodu, bir kavrayış tarzı ortaya koyar. İşte bu yüzden ki postmodernist düşünürler büyük anlatıların ya da her türlü zorunlu evrensel iddiaların da karşısındadırlar. Çünkü esas itibarıyla malum üst anlatıların arka planında (klasik) metafizik anlayışı vardır.

Metafiziği müşahhas bir konu haline getirebilmek için üçe ayırabiliriz: Ontoloji (varlık bilgisi), Kozmoloji (evren bilgisi) ve Kozmogoni (evren tasarım). Ontoloji: “Eski Yunancada ‘varlık’ ya da ‘var olma’ anlamlarına gelen *on*, *ontos* ile ‘söz’, ‘us’,

‘konuşma’, ‘bilgi’, bilgi anlamlarına gelen *logos* sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulmuş, sözcük anlamıyla varlık bilgisi ya da varlık bilim demeye gelen felsefe dalı...’varlık’ın doğasını açıklığa kavuşturan; gerçek anlamda varolan varlık türleri ile katmanlarını tanımlayan...’varlık anlamı nedir?’, ‘bir şeyin varolması ne demektir?’ , ‘varlığın varlık kılan ilkeler nelerdir?’... ‘hangi türden varlıklar gerçek anlamda vardır?’ (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 1514-5) gibi sorularla varlığın doğasını açıklığa kavuşturur. Kozmoloji (Evren bilgisi): “Evrenin kökenini, oluşumunu ve yapısını konu edinen; evrenin genel yasalarını, doğasını ve gelişimini açıklamayı amaçlayan felsefi ve bilimsel öğreti” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 522) Kozmogoni (Evren doğum-Evren tasarım): “Eski Yunanca’da ‘evren’, ‘düzen’ ya da ‘evren-düzen’ anlamına gelen *kosmos* ile ‘doğum’, ‘oluş’ anlamındaki *goneia*’dan türetilmiş terim: *kosmogonia*, acundoğum. Evrenin nasıl oluştuğuna, evreni oluşturan ilk nedenin ne olduğuna ilişkin açıklama arayışlarının-söylenbilgisel, kurgusal ya da bilimsel kuramların- tümüne verilen ortak addır (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 523).

Bu durumda metafiziğin ve bilimin nerede başlayıp nerede bittiğinin kesin sınırlarını çizmek zordur. Hem atomda (fizik-Kuantum) hem de yıldızlarda (astronomide) “ilk neden ve oluşumlarda” bilim flulaşarak metafiziğe dönüşme eğilimi gösterir. Bu duruma verilebilecek örnek, evrenin nasıl oluştuğunu en iyi açıklayan Big Bang (büyük patlama) adlı modeldir. Bu model evrenin belli bir zaman önce bir anda yoktan var olmasını iddia eder. Dikkat çeken nokta şurasıdır. Big bang modelinin ortaya çıkması 20. yüzyılın başında hem Tanrı ispatları lehine argüman sağlarken aynı zamanda pozitivistin de zirve yaptığı bir dönem olarak Tanrı ispatları aleyhine argümanların yükseldiği bir dönemdedir.

Metafizik; insandan ortaya çıkan “her şeyi” anlamaya ve açıklamaya çalışarak aşkınsal üst bir rasyonel bilgi sunar. Burada “rasyonel bilgi”den maksat varoluşa dair bilginin son tahlilde “aklı” kullanmasıdır. Yani bilginin kaynağında “akıl” bir numaralı müessirdir. Epistemolojinin alanına girmekle birlikte bu aynı zamanda ve esasta metafizik bir sorundur; “Bilginin kaynağı nedir?” sorusu “Aslında gerçek olan nedir?” sorusunun alt dallarından başka bir şey değildir. Yani doğru bilginin kaynağı sorusunda metafizik; deneyden de sezgiden de yararlansa da akıl daima başat bir konumdadır. Tek tek olayları ve nesneleri değil de genel olarak varlığı aşkın olan gerçekliği bir bütün olarak ele alır. Bunu da a priori şeklinde yapar. Örneğin metafizikte “Gerçek de olan

ne?” sorusu ile alakalı binlerce cevaplardan biri olan ruhun ya da Tanrının varlığı deneysel olarak kanıtlanamaz; bilimsel bir olgu şeklinde de ispatlanamaz. Belki işaret, ipucu verebilir. Zaten bu karinelere dayanılarak istenilen metafizik oluşturulur. Veyahut aksi karinelere dayanılarak tam tersi metafizik “rasyonelleştirilir.” İşte rasyonelleştirme kavramı her türlü sistemin mihenk noktasıdır.

Ayrıca metafizik kavramını ontolojiye tercih etmemizin sebebi metafiziğin ontolojiyi de kapsayan daha geniş bir felsefenin ilk kavramlarından olmasıdır. Çünkü metafizik kavramı ontolojiden daha önce bulunmuştur. Metafizik “fizikten sonra gelen anlamını taşır; buna göre, metafizik Aristoteles’in ilk öğrencileri tarafından, Aristoteles’in onun kendisinin ilk felsefe adını verdiği konu üzerine olan denemesinin içeriğine atıfta bulunmak üzere kullanılan deyimdi ve Aristoteles’in ilk editörlerinden biri olan Rodoslu Andronikosça bu denemenin başlığı olarak kullanıldı.” (Cevizci, 2001 s. 1-2) “Eski Yunancada ‘sonra’, ‘ötesi’ ‘ondan sonra gelen’ ‘peşinden gelen’, ‘izleyen gibi anlamlar taşıyan meta(ta) ile ‘fizik’ ya da ‘doğa’ anlamına gelen physika sözcüğünün meta ta physika biçiminde birleştirilmesiyle... ‘metafizik’ terimi sözlük anlamıyla ‘fiziğin peşinden gelen’, ‘fizikten öte’ ya da ‘fizikten sonra’ gibi anlamları taşımaktadır... (Rodoslu Andronikosça) Aristoteles’in yapıtlarını derlerken bir yapıtına Physika’dan (fizik) sonra gelmesinden ötürü Meta ta Physika adını vermesi üzerine metafizik teriminin dolaşıma girdiği sanılmaktadır.” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 963-4) “Ontoloji, metafiziğin alt bir alanıdır. (Ontoloji) “terimini ilk kez kullananlardan biriside Leibnizdir.” (Cevizci, 2002 s. 774)

Aristoteles “felsefe terimini, bilim terimine eşdeğer olan bir terim olarak gördü. Biz bugün nasıl farklı bilimlerden söz ediyorsak, aynen o şekilde farklı felsefelerden söz etti. Aristoteles çeşitli felsefeler arasından bir felsefeyi, tüm felsefelerin temeli olan felsefe olarak ayırdı ve bu felsefeye ilk felsefe (prote philosophia-yani METAFİZİK) adını verdi. Bu ilk felsefenin görevi, her şeyin, var olan her ne ise onun ilk ilkelerinin araştırılmasıydı. İkinci bilim, yani ikinci felsefe olarak da Aristoteles, genel fizik(physika; phusis, yani doğa)... doğa bilimini düşündü.” (Adjukiewicz, 1994, s. 81)

“Metafizik İlkçağda ontolojiyle aynı anlama gelirken, Ortaçağ’da aşağı yukarı teolojiyle birleşmiştir. Modern felsefede, bilimin yükselişinden etkilenen metafizik, çağdaş felsefede de dil ve ahlaka bağlı olmuştur.” (Cevizci, 2002 s.707)

Fakat her dönemde saf metafizik aynı kalmıştır. Saf metafizikten kasıt, metafizik problemlerin sabit kalmasıdır. Yani varoluş problemleri çağın rasyonalitesine göre şekil alarak o renge bürünmüştür. Yani felsefi problemlerin özelliği çözülemeyen ve de çözülememiş problemler olmasıdır. İşte felsefenin kalbi olan metafizik problemler de dönemin durumuna göre şekil almıştır. Örneğin metafiziğin ontoloji olarak İlkçağda çeşitli felsefe problemlerine sindiği, Ortaçağda teoloji adı altında bu sefer dinlerin kanatları altında tartışıldığı dönemleri olmuştur. Özellikle 19. yüzyıldan itibaren pozitivizm bilimden aldığı güçle metafiziği yok saymıştır. Fakat metafizik problemler devam etmiştir. Ural'ın belirttiği gibi (1993) Pozitivizmin doğrulama metodu *“bir deney veya gözlem yapmak eylemine işaret etmektedir.”* (s. 10) Bu Pozitivizmin “gerçek ve hakiki” bilgiyi ancak duyu deneye bağlayan felsefe anlayışı olduğu anlamına gelir. Dikkat edilirse metafizik kavramının yukarıdaki tanımda olmasa da içeriğinde aslında metafizik problemlerinden birisinin alt türlerine cevap verilmeye çalışılmıştır. “Mutlak hakikat (gerçek) nedir?” sorusunda gerçeği, “Sağlam bilgiye nasıl ulaşılabilirim?” cevabında kendi icat ettikleri kavramlarla izah etmekten başka bir şey yapmaz. Çünkü bu daha “rasyonel” gözükür.

Modernleşmeyi tek kelimeyle ifade edebiliriz: “Rasyonelleştirme”. Konuyla ilgili olarak şu kastedilir; karşıt metafizik anlayışlar aynı zamanda kendi rasyonalitesini de üretmek zorunda kalırlar. Ve böylelikle kendi ürettiği rasyonalitesinin tek doğru rasyonalite olduğuna dayatır ve inanırlar. Böylelikle metafiziği kim daha iyi rasyonelleştirirse O’nun metafizik sistemi yaygınlık kazanacaktır.

Metafiziği teolojinin, dinin argümanlarıyla bir tutmamalıdır. Elbette ki ağırlıklı olarak benzer konuları işleseler de din; bir nokta da belli sınırlamalarla cevap vermeye çalışır.

Öte yandan sanıldığı gibi aksine metafizik, bilimi dört bir yandan kuşatmıştır. Araştırmaların nihai noktalarında er ya da geç metafizik sınırlara dayanması mukadder olacaktır. “Madde nedir?” sorusu yalnızca fiziğin ve kimyanın konusu değildir; tıpkı “Hayat nedir?” sorusunun biyolojinin tekelinde olmadığı gibi birçok temel, köken soruları hem pozitif bilimlerin hem de metafiziğin alanına girebilir.

Bu bilim dallarının bu sorulara bütünlüklü ve dört başı mamur şekilde cevap veremediğini bilim tarihi bize göstermektedir. Eksik kalan yarım kalan tutarsız ve eğreti duran bilim faaliyetleri her zaman olacaktır.

Fakat bundan daha önemlisi bilimin bazı belli türden metafiziğe inanarak, iman ederek işlevini sürdürebilmesidir. Özellikle pozitivizm, bilimdeki gelişmelere paralel olarak argümanlarındaki tutarsızlıklar fark edildikçe bunlar ortaya çıkmaktadır.

Metafizik pratikte yaygın olarak fizik ötesi, madde ötesi, doğaüstü anlamlarında kullanılmaktadır. Bu metafiziğin bir ayrıma göre idealizm ve realizm arasındaki kavga modern durumunun bir yansımasıdır. Şöyle ki metafizik kavramında 19. yüzyıla gelinceye kadar hâkim ve baskın olan unsur idealizm ile eşanlamlıydı. Yani metafizik idealizm olarak görülmeyebilirdi. Fakat sonra baskın unsur realizm haline gelince pozitivizm metafiziği madde ötesi ya da doğaüstü gibi idealistlik kavramlara sığdırmaya çalıştı.

Bir başka şekilde kısaca özetlersek metafiziğin tanımı iki farklı şekilde de ele alınabilir. *“Birincisi gerçekliğin doğası üzerine olabilecek en genel araştırma olma iddiasıyla, gerçek veya var olan her şeye uygulanabilecek ilkeler olup olmadığını araştırır. İkinci türden metafiziksel araştırma, önce bir görünüş gerçeklik ayrımı yaparak, son çözümleme de neyin gerçek olduğunu gözler önüne sermeye amaçlar.”* (Cevizci, 2007, s. 177)

Metafiziği tanımlarken verilen cevaplarda her şeye bütün varlığa, var olana uygulanabilecek ilkeler bulmaya çalışırken öncelikle gerçeğin ne olduğunu bulmaya çalışırız. Bunu yaparken de görünüş-gerçeklik ayrımını yapmak zorunda kalırız.

Bu görünüş-gerçeklik ayrımı günlük yaşamda karşılaştığımız tecrübelerden daha derindir. Örneğin su dolu bardağın içine batırılmış çay kaşığının su içinde kırılması, gökyüzüne bakan birisinin güneşi başparmak büyüklüğünde görmesi ya da Russel’in (1994) *Felsefe Sorunları* adlı kitabında görünüş-gerçeklik bölümünde (s. 11-12) verdiği masa temsili bunu açıklar. Fakat metafizik de görünüş-gerçeklik ayrımının bunlarla da ilgisi olup orijinali esasında Platon’un değişim problemini çözmek için icat ettiği idealar kuramında yatar. Aslında Platon’un idealar kuramını anlamak demek bütün bir felsefeyi çözmüş olmak demek olacaktır. Çağdaş İngiliz düşünürü Alfred North Whitehead’in dediği gibi *“Bütün bir felsefe tarihi kendisine (Platon’a) düşülmüş bir dipnotlarından*

ibarettir.” (1978, s. 39) Yani Platon’un idealar kuramını anlamak, tezin metafizik kavramının özellikle tezde kastettiği mananın daha iyi anlaşılmasına sebebiyet verecektir.

4.1.2. İdealar Kuramı

Daha önce tezin yönteminde yapısöküm yönteminden kısaca bahsetmiştik. Burada bir bütün olarak tekrar ele alacağız.

Platon’dan önceki septikler’in (şüphecilerin) her şeyi şüphe altına alma tavırları varlığı, bilgiyi, ahlaki imkânsızlaştırmıştır. Parmenides’in bir girişimi olsa da bir bütün halinde septiklere ya da Herakletios’a cevap vermekte eksik kalmıştır.

Platon değişim problemine cevap vermeye çalışmıştır. Kısaca varlıkta olan durumların, özelliklerin, fiillerin (akıllılık, tasarım güzellik, merhamet, öfke gibi) yani değişimlerin ve bunun özündeki varlığın kaynağı nedir? sorusuna cevap aramıştır. Bu soruya cevap verilirken aşırı septikler dışında hemen herkesin kabul ettiği tek bir kural vardır. O da Epikuros’un Herotodos’a yazmış olduğu mektubunda belirttiği, hiçten hiçbir şey (mutlak anlamda) çıkmaz anlayışıdır (Arslan, 2010, s. 73).

Hiçten hiçbir şey çıkmayacağına göre varlık ya bizzat varlıktan (materyalizm pozitivizm) ya da başka bir varlık ötesi, fizik-ötesi (meta-fizik) doğaüstü bir ‘varlık’ alanından gelir. Üçüncü bir şık yoktur. Daha doğrusu diğer alternatifler bu iki önerinin alt dallarıdır. Örneğin Herakletios’un iddia ettiği “Varlık oluştur (akış) evrende değişmeyen hiçbir şey yoktur.” anlayışı metafiziğini fizik-ötesinde aramaz. Gerçekliği (hakikati) doğanın içinde bulmaya çalışır. Ama Plâtoncu mantıkla Herakletios ciddi hata yapmıştır. Çünkü bilginin var olabilmesi için değişmeyen bir “şey” olması gerekir. Örneğin “ben” dediğimiz şeyde, eğer değişmeyen bir şey yoksa “ben”in kalıcılığını ve sürekliliğini nasıl izah edebilecektir. Üstelik eğer her şey değişirse bir başka ahlaki probleme de işaret eder. Kişinin yaptığı iyi ya da işlediği kötü eylemlerden sorumlu tutulmasının mantıki gerekçesi de ortadan kalkacaktır.

Platon doğaya baktı. Her şeyin değiştiğini gördü. Fakat bu değişen her şeyin bizzat kendisinde tasarım, akıl ve güzellik gördü. Ayrıca o şeylerin insana yaşattığı duygularda vardı. Sevgi, şefkat, ebedilik duygusu gibi. Bu özellikler o varlıktan gelemezdi. Çünkü mevcut varlık “değiştiği” (öldüğü, yok olduğu, dönüştüğü) için

kendisine de ait olamazdı. Peki, bunlar nerden geliyordu? Platon'un cevabı bu değişen dünyaya ait olmayan bir başka yere; yani idealar dünyasına aitti.

Platon'un salt akla dayanan çıkarımlarda bulunarak mevcut değişen dünyada iddia ettiği gerçeklikleri (hakikatleri) bulduğu önerisi günümüz modern dünyada da izafi olarak ispatlanabilir. Başka bir şekilde de söyleyebiliriz. Rasyonalist yöntemim olgularla olan uyumunu kanıtlarını modern bilimde bulabiliriz. Matematiğin (akıl) kendi denklemlerinden çıkardığı sonuçların fizik (doğa)'de görünmesidir. Örneğin atom altı parçacıkların keşfi bunun bariz misalidir.

4.1.3. Mutlak Hakikat Bilinemez ya da İlanihaye Metafizik Sorunlar Hep Devam Edecektir

Öncelikle “hakikat (truth)” ve “gerçek (real)” kavramlarının birbirinden farkını ortaya koyalım. Gerçek: Var olan, mevcut olan, olgu (iddiaya göre) zihnin dışında, dış dünyada (nesnel dünyada) olan olgular bütünüdür. Hakikat ise gerçek kavramını da içine alan zihnin dışında değil, zihnin içinde anlaşılan, varsayılan ölçüte göre varsayılan durum tespittir. Bir şeyin özü, aslı anlamlarına da gelir. Örneğin “İnsan uçuyor.” önermesini tahlil edelim. Pencereden dışarı bakıldığında, birisinin uçtuğu görülüyorsa bu gerçektir. Fakat insanın nasıl uçuyor olabileceğini, gerçekten uçup uçmadığını tespit ise hakikattir. İnsan rüyada da uçuyor olabilir. Ya da dilsel analiz yaparak insanın normalde beden ile uçamayacağını dolayısıyla burada kastedilenin bir araç ile (örneğin uçak, helikopter ya da başka bir şey) uçabildiğini söylemek de bir başka hakikattir. Öte yandan Berkeley'e (Cevizci, 2001, s. 237) göre de insanların dış dünyada gördüğü şeyler (gerçek) aslında zihnin içindedir. Ondan kaynaklanır. Bu çıkarımlar daha da uzatılabilir.

Metafizik kavramının pratik tanımını daha önce şöyle yapmıştık: Bütün bir varoluşu izah eden en üst ve en temel gerçekliğin, hakikatin ne olduğunu ortaya koyan sistemli soruşturmalar bütünüdür. Böylelikle metafizik kavramını sadece M.Ö. 6. yüzyılda yaşayan Antik Yunanlılara ya da dinlere veyahut idealizme (alt kolu spritüalizme) inhisar etmemiş olacağız. Mamafih her zaman var olacak varoluş problemini şu anda yaşadığımız dünyaya bu kavramları uygulayabiliriz. Ve derinlemesine anlama fırsatı bulabiliriz.

Felsefede bazı temel kavramlar kullanılırken o sözcüklerin önüne gizli bir özne konur. Genellikle bu gizli özne “mutlak” sözcüğüdür. Örneğin felsefede bilgi ve bilmekten kasıt mutlak bilgi ve bilmektir. Ya da günlük dilde kullanılan gerçek veya hakikat kavramlarından kasıt mutlak gerçek ve hakikattir. Mutlak (saltık) kavramı “hiçbir koşula bağlı olmaksızın gerek gerçeklikte gerekse düşüncede geçerli olanı; sınırsız, sonsuz, koşulsuz, değişmez, zorunlu (var) olanı anlatan” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 1239) felsefe terimidir.

Metafizik problemlerin çözölemeyeceğini şüphecilik (kuşkuculuk, septisizm) tarihi bize ispatlar.

4.1.4. Şüphecilik (kuşkuculuk-septisizm)

Şüphecilik (kuşkuculuk) “Eski Yunanca’da incelemek, gözlemek anlamına gelen *skepteshia* sözcüğünden türemiş bir felsefe kavramıdır. Bütün değerlerden, inançlardan bilgi savlarından ilkece kuşku duymayı savunan anlayıştır.” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 861-2) Burada kuşku duymak için kuşku duymak anlamında bir şüpheciliği değil de; bir yöntem olarak kuşku duymayı uygun buluyoruz. Ayrıca bu şüphecilik (kuşkuculuk) yaklaşımını agnostisizmden (bilinemezlikten) ayırıyoruz. Agnostisizm: “Eski Yunancada ‘bilinemez olan’ anlamına gelen *agnostos*’tan türetilmiş terim. Felsefede, en geniş anlamıyla, insan zihninin, insanın bilişsel gücünün saltık olanın bilgisine ulaşamayacağını ileri süren öğretisi; İnsan düşüncesinin ve onun sınırlı bilgisinin ‘gerçek varlığı’ kavrayamayacağı düşüncesini kendine temel alan felsefelere verilen ortak ad.” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 237-8)

Şüphecilik (kuşkuculuğu) agnostisizm (bilinemezlik)’den üstün ve doğru bir felsefi kavram olarak görülür. Çünkü insan doğası pratikte yani yaşam alanında agnostik (bilinemezci) şekilde davranamaz, eyleyemez. Agnostisizm durumu olsa olsa geçici bir durumdur. İnsanlık tarihinde toplumla bir şekilde bağlantısı olan hiçbir ideoloji, öğretisi ve siyasi yapı (örneğin devlet) yoktur ki agnostisizmi bir amaç ya da araç olarak kabul etsin. Çünkü metafizik problemlere agnostisizm dışında gerçek hayatta uygulayabilecek “bir şekilde” bir cevap üretmek zorunda kalınır. O halde agnostisizm hem metafizik hem de eğitim alanında problemleri çözmek için yalnızca teorikte ve geçici bir şekilde kullanılabilir. O yüzden uzun süreli bir sorgulama faaliyeti

olan metafizik-eğitim ilişkisinde de problemleri çözmek için şüphecilik (kuşkuculuk) kavramını kullanmanın daha uygun olduğu görülebilir.

Nüans şudur: Metafizik problemlere verilen cevaplar mutlak hakikat değildir ve mutlak bilgiyi vermez. Yani bilinemez (agnostisizm). Fakat insan doğası böyle işlemez. İnsanoğlu var olduğundan bu yana metafizik problemlere mutlak hakikatin bilemeyeceği ya da bilinmeyeceği için cevap vermemezlik edemez ve etmez. Bir şekilde cevap olarak sanıları, fikirleri, öğretileri, bilimi ve inançları olur. Bundan dolayı var olan, mevcut sanıları, fikirleri öğretileri, bilimi ve inançları agnostisizm olduğu için bunları yok saymak değil, yeni ve yeniden fikir ve inançlar üretmenin yolu bunlardan şüphe etmekten (eleştirmekten) geçmektedir.

Pozitivizmi en ciddi eleştiren ve *Açık Toplum ve Düşmanları* adlı eserini yazan Karl Popper'ın şüpheli (kuşkucu) olması tesadüfî değildir. Mutlak hakikat'in olmaması ile özgürlük arasındaki ilişkinin keşfinin temeli de Popper'ın tam bir şüpheli olmasından kaynaklanmaktadır. Popper, sadece dogmatizm karşısındaki felsefi duruşunu belirtmek için şüpheli (kuşkucu) değildir. O aynı zamanda diğer bütün her şey karşısında tam bir şüpheli (kuşkucu) tavrını da korur. Popper dogmatizme karşıdır. Özelde ise Popper da metodik, yöntembilgisel şüphecilik (kuşkuculuk) - kendini gösterir yani: “*Açık seçik doğruya, kendisinden kuşku duyulamayacak sağlam bilgiye ulaşmak için sağlam bir dayanak bulana dek bütün bilgilerin kuşkuya açılarak sınanıp sorgulanmasıdır.*” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 862) Popper mutlak kesin bilgiyi bulacağımızı düşünmez. Ya da falan yöntemle filan şekilde elde edebilmenin ne formülünü ne de umudunu geleceğin bilimine bırakır. Popper şöyle der: “*Tüm bilgi yalnızca tahmini bilgidir.*” (Popper, 2005, s. 596)

Popper, bilgi felsefesinin bu temel sorusu olan “*Acaba bir şey bilebilir miyiz?*” sorusuna Kant'ın tabiriyle “*Neyi bilebilirim?*” sorusuna açıkça cevap verir: “*Yanıtım karamsar, görelî ya da (genel anlamda) ‘kayı verici’ değildir. Yanıt bize, hatalarımızdan da bir şeyler öğrenebileceğimizi göstermektedir: Gerçeğe yaklaşmak olasıdır. İşte bilgi kuramsal karamsarlığa yanıtım buydu. Buna karşın, bilgi kuramsal (epistemoloji) iyimserliğe yanıt da şuydu: kesin bilgiye ulaşamayız. Bilgimiz eleştirel bir bulmacadır; varsayımlardan oluşmuş bir ağ; sanılardan dokunmuş bir kumaştır.*” (Popper, 2005, s. 40-41)

Popper şüpheli olduğu için bilimin “hakikat” olmadığını söylemiyor. Bilim “hakikat” olmadığı için şüpheli (kuşkucu) olduğunu söylüyor. Daha doğrusu insanlığın en nesnel bilgisi olan Bilimin “mutlak hakikat” olamayacağını söyleyerek şüpheliğin (kuşkuculuğun) hangi boyutta olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Popper açık-seçik olarak belli olan fakat çoğu kişinin dikkat etmediği ölçüde metodik (yöntem bilgilisel) şüphelidir. L. Wittgenstein’in *Tractatus*’unun 6. 51. maddesine göre, K. R. Popper bir kuşkucudur (şüphelidir).” (Dündar, 2012, s. 51) Bu metodik şüpheliği (kuşkuculuğu) Descartes’den daha ziyade Kant’ın metodik şüpheliğine benzemektedir.

Bu açıdan bakıldığında evrensel, nesnel, mutlak “bilgi”ye insanoğlu tarihin hiçbir döneminde ulaşamamıştır. “Mutlak bilgiye sahibim!” anlayışını kabul edenler iki ana gruba ayrılabilirler. Bunlar idealistler ve materyalistlerdir. Örneğin idealistlerin kurucusu Platon olmak üzere günümüzde idealizmin karşılığı olan dinler de mutlak bilgiyi elde ettiğine inanırlar. Öte yandan materyalistler ve onların günümüzdeki temsilcileri Marksistler (örn. komünistler) de bu iddiayı taşırlar.

Karl Popper’in yukarıda bahsettiğimiz ilgili bir kitabın olan *Açık Toplum ve Düşmanları*’nda (2013) başlıktaki olumlu “Açık Toplum” olumsuz kapalı toplum’un karşıtı olarak kullanılmıştır. Kapalı toplumun özelliği ise şunlardır: Gelişmeye ve ilerlemeye kapalı, durağan ve dogmatik bir yapı kastedilir. Bu kapalı toplumun bariz özelliği ise bireylerin her türlü özgürlükleri, totaliter yönetimler tarafından baskı altına alınarak manipüle edilmesidir

Buradan Karl Popper’in *Açık Toplum ve Düşmanları* (2013) adlı kitabından çıkaracağımız derslerden bir tanesi de mutlak bilgiye ulaştığını, “bildiğini” iddia edenler insanları istemeden birçok özgürlüğün kısıtlandığı kapalı toplum haline getireceklerdir. Bu doğaldır. Çünkü mutlak bilgi “bilinirse” insani-medeni gelişme duracaktır. İnsan potansiyelinin ilerlemesine gem vurulmuş olacaktır.

Hiç kimsenin ifade özgürlüğünü kısıtlamaya hakkı yoktur. Ya da hoşgörüsüz olup kendisi dışındaki fikirleri baskılamaya ve yok etmeye çalışamaz. Çünkü bunun için ontolojik zemin yoktur. Mutlak hakikatin bilindiği iddia edilirse bunu yapanlar, pek tabi olarak onu dayatma ve zorlama hakkını da elinde tutar. İşte bu yüzden bütün toplumlara dayatılacak tek bir kural olabilir, o da şudur: “Mutlak hakikat yoktur.” ve “Mutlak hakikatin bilinemezliğidir.”

Bunu örneklerle izah edelim. Platon'un idealar kuramı, Aristoteles'in realizm anlayışı yanlış olabilir mi? Ya da Musevilik, Hristiyanlık, İslam, Budizm gibi büyük dinler doğru olmayabilir mi? (Zaten hepsinin bir anda doğru olması düşünülemez) Öte yandan materyalizm, natüralizm, fizikalizm veya pozitivist bilimin (bilimcilik) metafizik iddiası yanlış olamaz mı? Bu soruların tek bir cevabı vardır: "Evet mümkündür; bunların hepsi yanlış olabilir." Ya da tersinden cevaplarsak eğer şöyle diyebiliriz: "Bu iddiaların hiçbirisi doğru olmayabilir." Anılan öğretilerin hepsinde doğru bilgi "kırıntıları" olabilir. Fakat hiçbiri "mutlak bilgiye" sahip değildir. Neden sahip değildir? Çünkü yukarıda adı geçen öğretilerden bir tanesi mutlak bilgiye sahip olsaydı; ya da mutlak hakikat olsaydı; insanlık olarak bunu bilirdik? Ve bütün dünya tamamen idealist, realist, Müslüman, Musevi, Yahudi, materyalist ya da pozitivist olurdu. Hâlbuki böyle bir durum yoktur. En azından insanların temel bazı bilimsel "gerçekler" üzerinde bile bir anlaşması varken bunlarda yoktur. (Ortak bir uzlaş, konsensüs için bilim örneği verildi. Yoksa bilimsel iddiaların da çeşitli sıkıntıları vardır.) Normal şartlar altında suyun 100 derecede kaynaması, Dünyanın yuvarlak olup güneşin etrafında dönmesi veya yerçekimi kanunu gibi temel bilimsel iddialar "eğitim" görmüş her insanın kabul ettiği ortak gerçeklerdir. Herkes bu konuda uzlaşır. Fakat neden metafizik sorunlar hakkında ortak bir uzlaş olmaz? Bu soru bile aslında bu sorulara hiçbir zaman cevap verilemeyeceğinin bir işareti olabilir.

En yaygın ve popüler bir örnek olarak Tanrının varlığı konusunda din felsefesindeki ispatların hepsi sizi epistemolojik olarak "mutlak bilgiye" götürmez. Yani din felsefesindeki Tanrı ispatları ve eleştirileri mutlak doğrular değildir. Yalnızca sizi belli bir inanca ya da inançsızlığa götürür; bilgiye değil! Bu da şunu gösterir: Metafizik sorunlara verilen cevaplar her ne ise, sizi "zorunluluğa" değil, "mümkün, değişebilir" kanaate, eğilime götürür. Mutlak bilgiye götürmez.

Eğitim'in (özelde de felsefe eğitiminin) insanlara kazandıracağı belki de en önemli kazanımı da budur: "Özgürlük". Kelimenin tam anlamıyla özgürlük. Yani metafizik kavramını doğru tahlil etmek bize metafizik problemlere verilen cevapların "bilgilerin" hiç birisinin zorunlu olmadığını gösterir. Bu bize insanlık tarihindeki siyasi baskıların, totaliter yönetimlerin istibdatların, zorlamaların, faşistliklerin, tek tipçiliğin ontolojik bir temeli olmadığını ispat eder. Böylelikle liberal bir devlet anlayışına geçiş de sağlanabilir. Şöyle ki en örgütlü yapı devlettir. Ve devletlerin kurumsal örgütlenmesi

ne kadar büyük ve sofistike olursa o ölçüde devleti yönetenlerin rasyonelleşmesi bir zorunluluk haline gelir. Yani bir iktidar keyfi olarak zülüm ve baskı yapamaz; ifade özgürlüğüne engel koyamaz. Tek şartla bunu yapabilir. İktidar yöneticileri kendi metafizik anlayışlarının yani metafizik problemlere verdikleri cevapların “mutlak doğru” olduğundan emin olurlarsa, mutlak bilgiye sahip olduklarını zanneder ise toplumdaki her bireyin temel özgürlüklerini kısıtlamakta kendilerinde bir hak ve ruhsat görebilirler.

Sokrates’in dediği gibi “tek bildiğim şey hiç bir şey bilmediğimdir” ifadesi çıplak bir gerçekten başka bir şey değildir. Dahası insan medeniyetinin (bilim, kültür) ilerlemesinin temel sırrı ya da şartı, mutlak hakikatin bilinemeyeceğinin bilinmesidir. Fakat bu yüzden metafizik problemlere cevap vermeyi bırakmak yerine mevcut cevapların “mutlak bilgi ve hakikat ” olmadıklarının farkına varılması gerekir.

Felsefe de şüphecilik, kuşkuculuk (septisizm) tarihi bize göstermiştir ki mutlak bilgiye ulaşmamız da hem kavramın kendisinden, hem öznenen hem nesneden hem de yöntemden kaynaklı birçok problem yüzünden mümkün değildir. İnsanların sadece mutlak bilgi yönünde kanaatleri, karineleri, sanıları ve inançları mümkün olabilir.

4.1.5. Mutlak Hakikatin Bilgisi Mutlak İtaati Getirir

İnsanın ürünleri olan sanat, bilim, edebiyat, teknoloji gibi potansiyellerini açığa çıkarması için gerekli olan özgürlük ancak mutlak bilgi olmadığında yani bilinmediğinde mümkün olacaktır.

“Ben mutlak hakikati biliyorum!” cümlesi içinde baskıyı, şiddeti ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını da barındırır. Bu yüzden, mutlak hakikati bildiğini iddia eden peygamberler ve ideologlar (izmler) zamanında ne bilimsel ilerleme ne de ifade özgürlüğü mümkün olmuştur.

Karl Popper *Tarihsiciliğin Sefaleti*’nde (2000) tarihin nihai bir amacının olduğu varsayımından yola çıkarak tarihin önceden kestirilebileceğini ve belli sırayı takip edip en sonunda belirlenmiş bir noktada biteceğini söyleyen “tarihsici” anlayışa karşı çıkar(s.62). Bunun bilimsel olarak mümkün olmadığı bir yana böyle bir düşünüş toplumu belli bir ideoloji çerçevesine mahkûm ederek kapalı bir topluma sürükleyeceği mantıki bir gerçek ve tarihi bir vakadır.

Metafizik sorunlara cevap verdiğini iddia eden fikre mutlak hakikat denir. Mutlak hakikat ise evrenselleşmek ister. Çünkü mutlak hakikati bulduğunu iddia eden kişi, bunun diğer herkes tarafından doğallıkla kabul edileceğine inanır. Örneğin hiç kimse yerçekimi kanununa itiraz etmez. Ya da normal şartlar altında suyun 100 derecede kaynamadığını söyleyemez.

Metafiziğin diğer adı olan mutlak hakikatin alt türlerinden biri olan tarihin akışının sırrını keşfettiğini iddia eden Karl Marks ve Friedrich Engels buna örnektir. Bunlara göre tarihsel materyalizm gereği tarihte üretim güçlerinin belirleyici olduğunu ve tarihin sırasıyla ilkel komünizm, köleci toplum feodalizm, kapitalizm, sosyalizm ve komünizm olarak sonlanacağını söyler (Cevizci, 2002 s. 1007). Daha doğrusu bunun mutlaka böyle olacağına “bilirler”. Yani mutlak hakikatin bilgisine sahiptirler. Bu, diğer tüm insanlara bu “mutlak bilgiyi” dayatmanın, tahakküm etmenin haklılığını da onlara böylelikle vermiş olacaktır. Böylelikle baskıcı, otoriter ve kapalı bir toplum meydana gelecektir. Bu toplumların en önemli özelliği ifade hürriyeti olmamasıdır. Özgür düşünce olamayınca temel insan hakları başta olmak üzere bilimde ilerleme de olmayacaktır.

Tarihsel materyalistlik inancına benzer bir anlayış olarak Yahudilik ve Hristiyanlıktaki Mesih anlayışı ve beklentisi de buna örnek gösterilebilir.

Sonuç itibarıyla metafizik sorunların çözümünü mutlak “bilen” insanlar kendilerinde her türlü gücü ve imkânını da görenler olacaktır. Bunlar içinde mutlak itaat ve tek tip bilginin dayatılması sonucunu doğuracaktır.

Bu kötü sonuçtan kaçınmanın yolu hem eğitimde doğru metafizik (felsefe) anlayışının anlatılması hem de eğitimin bizzat kendisinin doğru metafizik anlayışından çıkacak özgürlük anlayışına göre sistemin belirlenmesidir yani eğitimin hem uzak ve genel hedeflerinin hem de içerik bilgi anlayışlarının buna göre tekrar yapılanmasıdır.

4.1.6. Felsefenin Önemi

İşte bu noktada felsefenin ehemmiyeti ortaya çıkar. Bizzat felsefe teriminin analizinden başlayabiliriz. Eski Yunancada ‘sevmek’ anlamına gelen philein ve ‘bilgelik’ anlamına gelen sophia sözcüklerinden oluşan philosophia; ‘bilgelik sevgisi’ veya ‘bilgi severlik’ anlamlarına gelir. (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 532).

Dikkat edilirse felsefe, mutlak bilgiyi bulduğu iddiasında değildir. Çünkü inanılabileceği değil; “bilinemeyeceğinin” farkındadır. Fakat evrende yapılabilecek olan mümkün olan bilgi kırıntılarının, işaretlerinin peşinden giderek bu biteviye süreçten zevk almaktır. Karl Jaspers’ın dediği gibi felsefenin bir türlü varamaması, ulaşamaması yani ‘yolda olmasının’ sebebi de budur (2005).

Bir ülkenin milli eğitiminde “felsefe” derslerinin olması -en azından görünüşte- o ülkede çeşitli inançların olabileceğinin fakat hakikatin “bilinemeyeceğinin” kabulünün göstergesidir. Zaten felsefe tarihi bize göstermiştir ki din (örneğin; İslam, Hristiyanlık) ya da ideolojiler (örneğin; Marksist komünizm) hem teorisinde hem de kurucuların pratiğinde; felsefe, teoloji anlamında değil, Antik Yunan’ın anladığı şekliyle felsefeye daima karşı çıkma eğilimindedir. Çünkü dinler ve izmler hakikati bulduklarına inandıklarından artık “felsefeye” ve felsefe yapmaya ihtiyaç kalmayacaktır.

Dünya üzerinde onlarca farklı inanç ve onun bir o kadar da alt türleri vardır. Hepsi de metafiziğin pratik tanımı olan “bütün bir varoluşu izah eden en üst ve en temel gerçekliği” yani mutlak hakikati, takipçilerinin çoğuna göre “bildiği” iddiasındadırlar. Felsefe tarihindeki şüphecilerin binlerce iddialarına ek olarak, mutlak hakikatin özü gereği insanın özgürlüğüne, tercihiine bırakılamayacak kadar zorunlu olması gerekirdi. Hâlbuki dünya üzerindeki çoğu inanç sistemi aksini söyler. İster teist ister atesit isterse de panteist fraksiyonlar olsun hepsi özgür iradeyi “bir şekilde” rasyonelleştirmeye çalışırlar. O rasyonelleştirme her ne olursa olsun uzlaşılacak tek bir çözüm vardır. O da şudur: Hoşgörü ve ifade hürriyetidir. Bunun siyasete ahlaka etkisi olduğu gibi eğitime de etkisi olacaktır.

4.1.7. Metafizik - Pozitivizm ilişkisi

Şekil 4.3. Pozitivizmin ikilemi

Genellikle karıştırılan bir durumdur. Metafizik; idealizm ya da spiritüalizm anlamına gelmez. Metafizik; materyalizmle, realizmle ne kadar ilişkili ise ancak o kadar idealizm ve spiritüalizmle alakalıdır. Metafizik üst bir disiplindir. Bununla beraber Metafiziki inkâr eden yok sayan ideolojiler, paradigmalar da (en önde geleni pozitivistizmdir) aslında metafizik alan üzerinde konuşurlar. Metafizik bir iddiada bulunur. Metafizik yapmanın bir başka yoludurlar.

Metafizik kavramı pozitivistizmden çok daha önce icat edilmiştir. Metafizik diğer başka felsefi terimler gibi tarihsel değildir. Örneğin sudur nazariyesi, tümeller sorunu, töz kavramı gibi belirli döneme ve duruma göre üretilen kavramlardır. Fakat metafizik kavramı Sokrates öncesi dönemde kavramın adı konulmadan zihinlerde işleyiş görmüştür. Platon ve Aristoteles de olgunluk seviyesine ulaşmıştır. M.Ö. 1. yüzyılda yaşayan Aristoteles'in eserlerini tasnif eden bir editör olan Rodoslu Andronikos tarafından bu kavram gün yüzüne çıkmıştır.

Metafizik kavramının önemi ve güncelliği şuradan kaynaklanmaktadır. İnsanın temel varoluş problemlerinin ele alındığı çekirdek bir disiplindir. İnsanlık tarihi içinde o dönem yaygın olan hakikat anlayışına göre evrilmiştir. Kimi zaman ontolojiye kimi zaman teolojiye dönüşmüş ve onlar içindeki kendi hakikat kavramlarına anlam bulmuştur.

Metafizik problemlere verilen cevaplar iki ana kategoride toplanabilir. Birincisi idealizm ikincisi realizmdir. Felsefe tarihinde (ki bu insanlık tarihine de tekabül eder)- Avrupa'da başlayan aydınlanma dönemine gelinceye kadar metafiziğe verilen cevapların hemen hemen hepsi, hâkim unsur olan idealizm altında verilmiştir. Bunlar Platon'un orijinal idealar kuramında, bütün İbrahimi dinlerde, Berkeley, Fichte gibi öznel idealizmde ve Hegel'in spiritüel idealizmde görülebilir.

Hâlbuki gözden kaçan durum şudur. Metafizik aynı zamanda kendisini realizm kategorisinde de ifade edileceğidir. Aydınlanmaya kadar bu akım veya çözüm önerileri hiçbir zaman galip gelmemiştir. Hep azınlıkta kalmıştır. O yüzden metafizik denince hep idealistik ve spiritüalistik bir alan hayal edilir.

Realizmde metafizik çözüm önerileri sunan öncülere şunlar örnek verilebilir: Aristoteles, Zekeriyya er-Razi, Occam'lı William, Francis Bacon, Thomas Hobbes, Ludwig Andreas Feuerbach, Karl Marx ve pozitivistlerdir. Realizmin koyulaştırılmış

hali materyalizmdir. Realizmin inceltilmiş hali de pozitivistizmdir. Fakat pozitivistizmin, materyalizmden bu kadar baskın olmasının sebebi dünya genelinde bütün devletleri etkileyebilecek “bilim” gibi bir güçten yaralanmasıdır. İlginç olan tarihte ilk kez metafizik sorulara verilen cevapların realizm tarafı galip gelmiştir. Ezici şekilde idealizmi alt etmiştir. 19. yüzyıldan itibaren hâkimiyetini ilan eden realizmin günümüzdeki güçlü temsilcisi pozitivistizm kendini mutlak hakikat veya onun tek yöntemini elinde bulundurduğuna dayanarak metafizik kavramını idealizm ve onun alt türlerine yakınlığı sebebiyle cezalandırmıştır. Yani metafizik kavramı idealizm ve alt türlerine eşitlenerek yok sayılmıştır. Çünkü pozitivistizm, gerçeklik (hakikat) kavramının kendi tekelinde olduğunu zanneden diğer pek çok idealistik öğreti gibi kavramları kendi çekim alanına göre eğip bükmüştür.

Metafiziğin amacı nedir?	Gerçekliğin ne olduğunu ortaya koyan sistemli soruşturmaları göstermektir.
Pozitivistizmin amacı nedir?	Gerçekliğin realizme bağlı olarak duyulan deneyinde olduğunu göstermektir.

Şekli 4.4. Metafizik ve pozitivistizmin amaçları

4.1.8. Materyalizm

Materyalizm: “evrende olup biten tüm olayların maddi ya da fiziksel güçlerden oluştuğunu savunan görüş” (Güçlü ve diğerleri, 2002, s. 916). Böylelikle “Gerçekten var olan ne”? ya da “Gerçek varlığın mahiyeti nedir?” gibi metafizik sorularla tinsel kuvvetleri reddederek özünde yadsıyarak metafizik bir söylemde bulunmuş olur. Ya da pozitivistizm algıladığımız olgular dışında gerçekliğin olmadığını söylediğinde de “Gerçek nedir?” metafizik sorusuna cevap vermiş olur. Ahmet Cevizci’nin derlediği ve tercüme ettiği *Metafiziğe Giriş* (2001) adlı eserinde materyalizmi açık-seçik bir şekilde metafizikte teori tipleri arasına koyar (s. 70). Yani materyalizmde metafizik problemlere verilen cevaplardan birisidir. O halde tutarlılık ve mantıksal süreklilik için pozitivistizm de metafiziğe verilen cevaplardan birisi olmak durumundadır. Zaten pozitivistizmin kurucusu Auguste Comte da metafizik problemlere verilen klasik cevaplar gibi açıklamalarda bulunur. Comte şöyle der: “Saltık (mutlak) tek bir kural vardır, o da

saltık diye bir şeyin olmadığıdır.” (Güçlü ve diğerleri, 2002 s. 1061) Comte, böylelikle “mutlak” bir iddia ortaya atarak kendisini yalanlamış olur.

**Metafizik yapılaş tarzı ya da metafizik problemlere verilen cevap türleri
2 ana kısma ayrılır**

İdealizm

Realizm

19.yy'a gelinceye dek hakim olan tek bir metafizik anlayışı vardır: İdealizm ve türleri. O yüzden metafizik kavramı, idealizm ve onun türevleriyle özdeşleşmek zorunda kaldı. Tıpkı piyasaya ilk çıkan veya başat olan ticari ürün markasının o ürünle özdeşleşmesi gibidir. Örneğin kağıt mendilin; selpak, tıraş bıçağına; jilet(gilette), blue jeane; kot, arazi aracına; cip(jeep) denilmesi gibi metafiziğede; idealizm ve onun türevleri adıyla özdeşleşmiştir.

Şekil 4.5. Metafizik türleri

Öte yandan klasik metafiziği reddeden fikirleri, paradigmaları hem akli hem de deneysel olarak ispatlamak mümkün gözükmemektedir. Yani o iddialar da kesin, mutlak değildir. Zaten olsa bunu bilir, anlar felsefenin kapısına kilit vurmuş olurduk. Mantıksal pozitivistlerin “Tümevarım yoluyla doğrulanan olgular gerçektir ve aynı zamanda anlamlıdır.” cümlesiyle özetlenebilecek iddiaları tümevarımın zayıflığı ve anlamlı olma argümanı ise sübjektiflikten dolayı bu iddianın mutlak kesin bir gerçek olmadığını gösterir.

Pozitivist bilimin metafiziği eleştirmesinin altındaki temel faktör, metafiziğin bilimsel olarak doğrulanamamasıdır. Fakat aynı şekilde (pozitivist) bilimin temeli olan tümevarımda yani bu temel metot da doğrulanamamaktadır. “Bilimde Nedenselcilik” adlı bölümde değineceğimiz gibi “Sadece bilimsel olarak ispatlanan şeylere inanmalısın!” cümlesi bilimsel olarak ispatlanabilir mi? sorusuna cevabın şöyle olması gerekir: “Elbette ki hayır, ispatlayamazsınız”. Yani bu önerme bilimsel değildir.

Üstelik çoğunun ve temel metafizik iddiaların bilimsel olarak doğrulanmaması, özgür irade açısından olumlu bir özellik de olabilir. Ontolojik (metafizik) kesinlik olursa, yani ontolojik gerçekliğin ne olduğu mutlak manada bilinirse, bu insanın

özgürlüğünü kısıtlar, kendi mümkün potansiyelinin açığa çıkmasını engeller. Örneğin Tanrı kavramı “bilimsel” olarak ispatlanırsa, yani bir şekilde “mutlak” olarak bilinirse (inanılırsa değil!) bundan sonra Tanrı kavramına inanılmaz; inanç kategorisinden çıkar. Yani iman edilmesine gerek kalmaz; bilinir, bilinmek mecburiyeti ve zorunluluğu ortaya çıkar. Kabul etmeme gibi başka bir özgür seçim yolunun kapısı da kapanmış olur. İnsanın “mutlak güç, irade” (Tanrı) karşısında özgür eylem yapma hareketliliği hatta düşünce özgürlüğü “ister istemez” kısıtlanır. İnsan bu durumda kendini “açamaz”. Sınırlı iradeye sahip insanın kendini gerçekleştirebilmesi için mutlak iradenin (Tanrının) her şeyi olduğu gibi “mutlak bilgisinin” (varoluş)de flu, belirsiz, alacakaranlık olması gerekir. Günümüz mevcut dünyasında Tanrının varlığı, varoluş bilgisi “mutlak” olmadığı halde, insanlık tarihinde bir kısım faşist, baskıcı, totaliter, otoriter yönetimlerin metafizik gerekçesi hep “Tanrı” olmuştur. Bu metafizik kavram kesin, mutlak bir bilgi olmadığı halde suistimal edilmiş ise, mutlak gerçek olduğu (inanılırsa değil) “bilinirse” bazı insanların, başka bazı insanların her türlü hürriyetini elinden alacağını tahmin etmek zor olmasa gerekir.

Öte yandan örneği devam ettirirsek tersi durumda daha vahim hürriyet kısıtlamalarının meydana geleceğini görürüz. Yani Tanrının olmadığı “mutlak” olarak bir şekilde bilinirse; bu sefer başka türden faşist, baskıcı, totaliter bir yönetim altında insanın her türlü özgürlüğü elinin altından çıkacaktır. Bunun toplum ve devlet düzeyinde ilk kez 20. yüzyılda ortaya çıkan örneklerini komünist-ateist rejimlerde görmek mümkün olacaktır.

Ayrıca metafizik kavramların varlığını sağlamlaştırmak için bilimsel önerme olmalarına da gerek yoktur. Metafizik kavramı bilimin de üstünde üst-düşünce alanında bulunmaktadır. Bunu şuradan da çıkarabiliriz ki geleneksel metafizik düşüncesi bilimin gelişmesine engel olabildiği gibi tam aksine onu ivmelendirip gelişmesine de yardımcı olabilir. Çünkü düşünce, eylemden önce gelir veyahut teori olgudan evvel var olur. Yani bilim yoktan var olmaz. Önce düşünceye, kurama ihtiyaç duyar. İşte bu noktada geniş metafizik düşünce paradigmaları bilimi ve yönünü belirleyip geliştirebilir. Yani metafiziği yok saymak değil, onu doğru kullanmak bilimin lehine de olabilir. Pozitivist bilim her şeyi kuşatma iddiasında olup, metafiziğin kavramları hakkında “gerçek”lik testi yapmak; hatta metafizik kavramların anlamsız olduğunu iddia etmek; en azından mevcut bilgilerimizle yanlış bir çıkarsamadır. Öte yandan bilim nasıl sorusuna cevap

verebilir. Fakat neden sorusuna cevap veremez. Dolayısıyla bilim size direkt teknik bilgi verir. Bunun yorumlanması ise felsefidir. Uzmanları ise felsefecilerdir. Örneğin “Bilim evrenin kökeni nasıl oluşmuştur?” sorusuna cevap verir. Fakat Big Bang (büyük patlama) ile başlayan evrenin oluşum sürecinin nedeni nedir? Ondan önce ne vardır? İlk hareketi kim ya da ne vermiştir? gibi soruların hepsi “bilim” değildir. Evrenin oluşum sürecini astronomi disipliniyle açıklamak ve teknik veriler ortaya koymak bilimdir. Ondan sonrası yani bilimsel ürünlerin, verilerin yorumlanmasıdır. Ayrıca unutulmamalıdır ki mevcut bilgilerimiz ışığında bilimin sonuçlarının yorumlanması mutlak değildir; değişir.

4.1.9. Metafizik Yapmamak Mümkün mü?

Pozitivizm ve diğer teizm karşıtı fikirlerin de sanılanın aksine başka türden metafizik problemlerine verilen cevaplar olduğunu ortaya koyarak bir sınır çizmek faydalı olacaktır. Bunun için de “Metafizik yapmamak mümkün mü?” sorusuna verilecek cevap konuyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

İnsanın metafizik yapmaması elbette mümkün olabilir. Şöyle ki varoluş problemlerine en fazla agnostik (bilinmezci) bir tavır takındığınız müddetçe; olabildiğince metafizik yapmamış olursunuz. Aynı zamanda gerçek varoluşsal objektif tarafsızlık işte o zaman meydana gelir. Fakat bu sadece teoride geçerlidir. Pratikte bu ancak geçici bir durum olabilir. Çünkü insan varoluş (metafizik) problemlerine bir şekilde cevap vermemezlik edemez. Hele insanın ürettiği en sofistike kurumu olan devlet ve onun bilimsel ve ideolojik aygıtı olan eğitim de bu mümkün değildir. Yani insan ürünleri karmaşılaştıkça metafizik tarafsızlık mümkün değildir. Buna koştur olarak metafizik yapmanın şartlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- İlk olarak metafiziğinin ıstılah anlamlarından birisi olan en üst, nihai ‘gerçek’liğin araştırılmasıdır. O halde “En üst, nihai ‘gerçek’ nedir?” sorusuna verilen her cevap metafizik yapmış olmak demek olacaktır.

- Aristoteles, realisttir. Yani Platon’un aksine mevcut dünyadaki varlıkların ve onların gösterdiği özelliklerinin kaynağını bir başka yerde, dünyada(idealar) aramaz. Varlıkların ve onların özelliklerinin kaynağı bizzat kendisidir. Varlık ötesine, doğa ötesine veya doğaüstü’nde aranmasına gerek yoktur. Örneğin bir gül’ün şekli, simetrisi,

kokusu gibi akılsal özelliklerinin nedeni, kaynağı bizzat yine gül'ün kendisidir. O yüzden gerçek(hakikat) bizim gördüğümüzdür. Yani duyularımızın algıladığı ve deneylediğimiz her şey gerçektir. Bunun tersi ise duyumsamadığımız şeyler ise gerçek değildir. Aristoteles realizminde çok sakil duran hareket etmeyen ilk hareket ettiricisi olarak da bilinen Tanrı kavramı ve buna benzer gayr-i realist duyum ötesi kavramlar ise Platon'un etkisi sonucu kendi düşüncesiyle tutarsız ve eğreti kavramlardır.

Dikkat edilirse Arsitoteles'in realizmi; materyalizm, fizikalizm, naturalizm ve tabi ki pozitivistimin fikirsel atasıdır. Çünkü çok ciddi bir bağlantı ve süreklilik vardır. Adından da anlaşılacağı üzere Aristoteles'in *Metafizik* (2017) adlı kitabı onun dolaysız olarak metafizik yaptığını gösterir. Metafizik kavram tanımını, Aristoteles'in realizmi içerik olarak doldurabiliyor ise; o halde realizmin tarihsel modern devamı olan pozitivistimin de metafizik sorulara cevap verdiği yani metafizik yaptığı düşünülebilir.

Aristoteles, klasik pozitivist bir bilim adamına oldukça benzer özellik gösterecektir. Öte yandan Aristoteles'in *Fizik* adlı kitabı günümüze kavramsal (terimsel) olarak adapte edilebilir, güncellenebilir ise; onun *Metafizik* adlı kitabı da kavramsal (terimsel) olarak o ölçüde modern dünyaya uyum sağlayabilir. Kavram tarihi açısından metafizik kavramı pozitivistim kavramından önce gelir. Dolayısıyla pozitivistimin aradığı "Gerçek nedir?", "Nasıl belirlenebilir?" gibi çekirdek soruların cevabını metafizik kavramı pozitivistim kavramından yüzyıl yıllar önce tanımlamıştır. Pozitivistimin de bu kavram tarihini takip ederek kendisini bu kavrama göre yeniden düzenlemesi gerekir. Örneğin insanlar çağdaş dünyaya gelmeden evvel kıtalar arası gibi uzun yolculuklarında denizlerde "gemi" aracından yararlanmıştır. Daha sonra insanlık uzay seyahatlerindeki araçların adlandırılmasına benzerlikten dolayı 'uzay gemisi' adını vermiştir. Yani "gemi" kavramı teknolojik ilerlemeye göre "anlamı korumak ve kolaylaştırmak" için kullanılmaya devam etmiştir. Günümüzde birçok bilim-teknik kavramları Yunanca ve Latince kavramlarına dayanılarak modernize edilmişlerdir (örneğin atom, elektrik gibi). Bu durum metafizik kavramının günümüzde de müspet olarak kullanılabileceğini gösterir.

- Felsefe tarihinde bir ilk olarak Immanuel Kant tarafından ortaya konulan şekliyle klasik-spekülatif metafiziğin iddiaları en azından bilinen insani yetilerle (duyular ile) ve elbette özelde "akıl" ile "bilmenin" mümkün olmadığını

göstermiştir.(1993). Fakat buna rağmen Kant, kendisini diğer klasik-spekülatif metafizik yapan filozoflardan ayırsa da transental idealist olarak tanımlanmaktadır (West, 1998, s. 37). Kant metafizik yapmıştır. Yani Kant “meşru” şekilde nasıl metafizik yapılacağını kendi dönem şartları içerisinde ortaya koymuştur. Kant’ın bu düşüncesini de temel alarak “Metafizik yapmamak nasıl mümkün olabilir?” sorusuna cevap verebiliriz. Böylelikle günümüzün modern dünyasında metafizik kavramının meşru ve doğru şekilde kullanılabileceğini göstermiş olabiliriz.

Kant, spekülatif-klasik metafiziğin özü konumunda olan şeyi “numen” olarak adlandırır. Bu yönü inkâr etmez. Fakat burayı bilmenin insani yetersizliklerden dolayı mümkün olmadığını söyler. Yani bu numen olarak adlandırılan alan “boş” da olabilir “dolu” da olabilir. Bu “numen” denilen şey, Tanrı, ruh, melek, töz, mutlak tin, mutlak ben, mutlak diyalektik madde, monadlar, sezgi vb. şeklindeki kavramlarla “ilişkili” olarak örneklendirilebilir. Yani Kant’ın “Numen” dediği şey; klasik-spekülatif metafizik anlayışlarının dayandığı, kaynaklık ettiği yerdir. Asıl önemli olan nokta ise klasik-spekülatif metafizik “üretenler” ve bunlara inananlar bu “numen” denilen bölge hakkında bilgi verirler. Üstelik mutlak-kesin bilgi verme iddialarındadırlar. Örneğin Ruh (bu mutlak tin, Tanrı töz de olabilir) “varmış” ve onun birçok özellikleri hakkında “kesin” bilgi “varmış” şeklinde iddia ederler. İşte Kant, klasik-spekülatif metafizikle bu numen alanı hakkında iddia edilen “mutlak bilgilerin” “bilinemeyeceğini” söyler. Fakat aynı şekilde bu numen alanının “yok” sayılması inkâr edilmesi de başka türden bir metafizik anlayışının doğmasına sebebiyet verir. Bu klasik-spekülatif metafizik anlayışına karşı olan realist-pozitivist metafizik anlayıştır. Pozitivist metafizik anlayışların en yaygın tezahürleri ateizm, materyalizm, natüralizm gibi anlayışlardır. Bu anlayışlar Kant’ın “numen” olarak adlandırdığı alanı tamamen “yok” sayarlar. Örneğin pozitivist metafizik anlayışına sahip kişiler tanrı, ruh, töz, monad, melek, tin gibi kavramların var olduğuna inanmazlar. Aslında onların var olmadıklarını “bilirler”. Bu durum kesin bir kanıyı, bir tercihi işaret ettiğinden Kant’ın numen olarak adlandırdığı ve Klasik-spekülatif metafizik olarak da tanınan alan hakkında bir “hüküm” bildirir. Yani metafizik alan hakkında ciddi bir taraf, tercihten yana olduğu için bu da metafizik yapmak anlamına gelmiş olacaktır. Çünkü metafizik alan hakkında kesin bir hüküm, tercih ve karar bildirerek klasik-spekülatif metafizik alanın olmadığını söylemiş olurlar.

Böylelikle bir tarafı seçmiş de olurlar. Hâlbuki metafizik yapmamanın tek yolu ya da objektiflik ve tarafsızlığın anlaşılabilir tek çıkış yolu agnostisizmdir.

4.1.10. Bir Tür Galat-ı Meşhur Olarak Metafizik Kavramının Yapısökümü

Daha önce de çeşitli şekillerde vurguladığımız gibi pozitivism yüzünden “metafizik” kavramı herkesin doğru bildiği bir tür galat-ı meşhur haline gelmiştir. Galat-ı meşhur kelimelerin, deyimlerin yanlış kullanılması sonucu doğrusunun yerini almasıdır. Örneğin İngiltere denildiğinde kastedilen Birleşik Krallıktır (UK). İngiltere, Birleşik Krallığı oluşturan devletlerden sadece birisidir. Fakat çoğu insan Birleşik Krallık yerine İngiltere’yi kullanır. Fakat kastettiğimiz durumda kavramların şekil olarak değil de içerik olarak yanlışlıkla değiştirilmesidir. Pozitivist mahalle baskısı yüzünden metafiziğin yaygın olan yanlış tanımının kitlelerin yönlendirilmesi sonucu metafizik kavramının içeriği anlam kaymasına uğramıştır. Hâlbuki metafizik gibi önemli bir kavramı doğru şekilde tanımlamazsak sonrasında kuracağımız paradigmaların da esastan hatalı olduğunu kabul etmemiz gerekecektir. Yani metafiziği yapısökümüne uğratmak bir zorunluluk haline gelmiştir.

Metafiziğin galat-ı meşhur olarak yaygın kullanılan anlamı şudur: Maddesel “gerçekliğe” karşıt olarak ruhani ve ruhsal olan her şeyin genel bir adıdır. Pozitivist bilimin kendini onun (metafiziği) karşısında-karşıtımda tanımladığı, deneylenemeyen, gözlenemeyen “spekülatif” ontoloji yapmanın adı; metafizik olarak bilinir. Veyahut genelde karıştırıldığı gibi pozitivism ve ya pozitivist bilim (ya da bilimcilik) tarif edilirken kendisini metafiziğin karşısındaymış gibi anlatır.

Hâlbuki yukarıdaki bölümlerde özellikle vurguladığımız gibi pozitivism de (ya da bilimi anlayış tarzları olarak pozitivist bilim-bilimcilik de) materyalizm de bir metafizik iddiadır. Yani pozitivism (ya da bilimcilik) tanımlarında “mutlak bir kesinlikle” ontolojik iddialarda bulunur. Kısacası özelde pozitivism; metafizik kavramının dışında ya da karşısında olmayıp bizzat felsefe tarihindeki onlarca metafizik iddialardan sadece birisidir. Yani pozitivism metafizik problemlerden “Gerçek nedir?” sorusuna verilen “realistçe” cevaplardan birisidir.

İşte metafizik kavramının karşıt kavramlardan (örn. pozitivizm) hareketle gerçek anlamını ortaya koyarak varacağımız her türlü düşünce en azından şekil yönünden doğru olacaktır.

4.1.11. Metafizik Din İlişkisi

Daha önce kısaca değindiğimiz gibi metafizik dinlerle benzer konular içerir. Hatta aynı tarlayı sürerler. Fakat her zaman aynı neticeye ulaşmazlar. Dinler belli dogmalarla sınırlanmışken; metafiziğin özgür uzmanları olan felsefeciler için bu durum söz konusu değildir. Kimi zaman spiritüalizmin ya da idealizmin bazı türleri dinlerle tam bir zıtlık içerisindeyken; kimi zaman da materyalizm ya da realizmin bazı türleri dinlerle paralellik sağlayabilir.

Metafizik sadece dinlerle, spiritüalizmle, idealizmle ilgili değildir. Aynı zamanda materyalizmle, natüralizmle, fizikalizmle, bilimcilikle de ilgilidir. Ve bunlar başka türden metafizik söylemlerde bulunurlar. Elbette Mezopotamya’da, Ortadoğu’da, Önasya’da dinlerden habersiz, ilgisiz metafizik iddialarda bulunabilmek zordur. Fakat imkânsız değildir. Yeni bir metafizik fikri, sistemi icat etmek de o kadar kolay değildir.

4.2. İnsanın Anlam Arayışı (Logoterapi)

Bütün bir varoluşu izah eden en üst ve en temel gerçekliğin, hakikatin ne olduğunu ortaya koyan sistemli soruşturmalar bütünü olan metafiziğin insan yaşamında olağanüstü bir etkisi de vardır: “Anlam arayışı”dır. Çifte gerçeklik (idealar, hakiki alan-gölge, sahte alan) anlayışı ya da tek gerçeklik (realizm-pozitivizm) anlayışları bu “gerçeklik” varoluşlarının anlamı nedir? sorusuna götürür.

Viktor Emil Frankl (1905- 1997) tarafından mevcut psikoterapi yöntemlerinden farklı ve otantik olarak geliştirilen bir terapi türü bulunmaktadır. Belki asıl önemli olan insana dair ve insan psikolojisini daha iyi tanımlamamıza yardımcı olabilecek özgün bir anlayıştır. “*Bazen o hümanistik psikoloji içerisinde değerlendirirken, bazen de Varoluşçu ve fenomenolojik psikiyatrilerde (içerisinde) değerlendirilir.*” (Ayten, 2006, s.136)

“Logoterapi, Yunanca’da ‘anlam’ manasına gele(bile)n ‘logos’ ile ‘terapi’ kelimesinin birleşmesinden oluşan bir kavramdır. Bunda hareketle logoterapi, ‘anlamı

merkeze alan, anlam vasıtasıyla terapi' şeklinde açıklanabilir." (Ayten, 2006, s. 134) Viktor Frankl II. Dünya Savaşında Nazilerin eline esir düşerek Auschwitz toplama kampında zor ve çetin bir hayat sürmüştür. Bir Yahudi olan Viktor Frankl, Holokost tabir edilen Yahudi soykırımı gibi bir katliamdan, bu zor ve çetin hayat koşullarına maruz kaldıktan sonra bir şeyi fark etmiştir. *"İnsanın en temel güdüsü anlam istemidir."* (Ayten, 2006, s. 131) Sigmund Freud'a göre insanın en temel isteği haz, Alfred Adler'e göre ise güç istemi olmuştur. Viktor Frankl bunlara karşı çıkararak insanın en zor şartlar altında örneğin Nazilere tutsak kaldığında, esir düştüğünde fark edebileceği saf gerçekliği ortaya koymuştur: "İnsan 'anlam'a muhtaçtır.

"Viktor Frankl, Auschwitz kampındaki gözlemlerine dayanarak Maslow'un insanın alt basamaktaki ihtiyaçlarını (fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı vb.) karşılamadan anlam istemi ya da kendini gerçekleştirme gibi üst basamaktaki ihtiyacını tatmin edemeyeceği görüşüne karşı çıkar. Çünkü kampta insanlar ne kadar tehdit altında olsalar, ne kadar aç bıraksalar da her zaman bir anlam arayışı içerisinde olmuşlardır." (Ayten, 2006, s. 130)

İnsan, "Hayatın anlamı nedir?", "Hayat neden yaşamaya değerdir?" gibi sorularla kısa ve uzun vadede nihai anlamı belirleyebilirse her türlü zor ve olumsuz şartlarda hayatta kalabilir. Hayata tutunma iradesi gösterebilir. Bu durum yukarıda bahsettiğimiz gibi 'insan' denen varlığı biraz daha iyi tanımamıza da yardımcı olabilir.

Yetişkin bir insanın hareketlerini belirleyen öyle ya da böyle hep metafizik fikirler olmuştur. Daha doğrusu metafizik olmuştur. İnsan kendi kişisel hayatında bile kendisinin nihai amacını illaki metafizik bir görüşe düşünceye dayanmaksızın sürdüremez. İnsanla ilişkili hiçbir nihai amaç yoktur ki metafizikten bağımsız olabilsin. İnsan metafizik bir canlıdır. Metafiziğe ihtiyaç duyan, onu besleyen, onu yaratan, ona bağımlılık duyan bir canlıdır. Çünkü insan "anlam"a muhtaç olan bir varlıktır. Anlamsız yapamaz.

İşte bu nokta önemlidir. Anlam'ı belirleyen, hayatın anlamını belirleyen nedir? Elbette metafiziktir; varsayılan, üretilen, inanılan vs. metafiziktir.

Bu fark edilen durum şunu bir kez daha ortaya koymuştur: "Metafiziğin önemi" Hümanist psikolog Abraham Maslow tarafından ortaya atılan "ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi piramidi"nde insanın var olmak, hayatını devam ettirmek için genel bir ihtiyaç

skalası, piramidi hazırlanmıştır. Bu piramidin alt tarafı temel ihtiyaçlardan, üst tarafları üst düzey ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Alt taraftan yukarıya doğru şöyle sıralanır: 1- Fizyolojik ihtiyaçlar 2- Güvenlik ihtiyacı 3- Ait olma 4- Sevme-sevilme ihtiyacı 5- Saygınlık ihtiyacı 6- Kendini gerçekleştirme (Aydın, 2003 s. 102)

“Oysa, Clayton Aldeter, gereksinimler (ihtiyaçlar) sıralamasında (hiyerarşi), her zaman yukarıya doğru değil, bazen de aşağıya doğru hareket edebileceğimizi ileri sürmüştür. Yani insan psikolojik süreçleri ön plana alırken, çoğu kez fizyolojik olanları geri plana atabilir. Fizyolojik doyum, Maslow’un iddia ettiği gibi hareket noktası olmayabilir....Aldeter’in dışında ve Maslow’a karşıt tez olarak Mc Clelland da ‘başarı güdüsüne’ önceliği tanımaktadır.” (Türkdoğan, 2000, s. 17-8)

Burada “başarı güdüsü” fizyolojik ihtiyaçlardan daha üst bir güdü olarak iyi bir örnek teşkil edebilir. Fakat öte yandan başarı güdüsünün fevkinde olan anlama, varoluşu anlama güdüsüdür. Bu da insanın aslında en önemli ihtiyacı metafizik problemlere nasıl cevap vereceğidir. Yani eğer tek cümle ile izah edersek, varoluş gerçeğinin ne olduğu sorusuna cevap verme ihtiyacı, diğer bütün ihtiyaçlardan daha önemlidir, belki en önemlisidir. Diğer ihtiyaçlardan sonra gelmesi onun hem genel ve hem de özel konumu gereğidir. Maslow’un hiyerarşisinde olduğu gibi alttaki bir ihtiyaç giderilmeden bir üst ihtiyaca geçmekte sıkıntılar yaşandığı gibi bütün bu temel ihtiyaçlar (ilk 6 ihtiyaç) giderilmeden de varoluşu anlama ihtiyacı da tam olarak giderilmeyebilir. Fakat varoluşu anlama ihtiyacının özelliği bağımsız bir en büyük ihtiyaç olmasıdır. Yani insan fizyolojik ihtiyacını giderirken hatta gideremezken bile varoluşu anlama ihtiyacı (metafizik) yine en büyük ihtiyaç olarak tatmin edilmesi gereken bir gereksinim olacaktır. Çünkü ‘başarı’ güdüsünü (üst düzey ihtiyaç) tatmin etmek için insanlar bazen sevmeye sevilme ve saygınlık ihtiyaçlarından hatta bazen de fizyolojik, güvenlik (alt düzey ihtiyaç) ihtiyaçlarından fedakârlık yapabiliyor iken, insanın en önemli ihtiyacı olan varoluşu anlama ihtiyacı pek tabîî ki ihtiyaçlar piramidini alt-üst edebilir.

“Metafizik yani varoluş gerçeği nedir?” problemi ve onun alt sorunları insanların davranışları için hayati öneme sahiptir. İnsanlar, bu varsayılan/muhtemel “gerçek” için canlarını bile ortaya koyabilirler. Fakat öte yandan insanlar her zaman bağlı oldukları metafizik inancın, görüşün bir “robot” gibi takipçisi olamayabilirler. Bu da insani bir durumdur. Ateist metafizik inanca sahip birisi hayatının kimi evrelerinde agnostik kimi

zaman teist bir inanca sahip olabilir. Ya da eğilimler sergileyebilirler. İnanç ve davranış arasında çeşitli nedenlerle her zaman bir mütakabiliyet bulunmayabilir.

4.3. Metafizik- Bilim İlişkisi

Metafizik varlığın, hayatın özetle her şeyin hakikatini en temel ve en üst düzeyde izah etme girişimidir. Bilim ise olguları birtakım objektif yöntemlerle kuram, teori, hipotez ya da yasa gibi üst anlatılarla izah etmedir. Dikkat edilirse her ikisinde de (Doğrulamacı-pozitivist-bilim kastedilmemektedir.) tümevarımsal bir şekilde önce bir iddia, varsayım ortaya koyar. Sonra konuyla ilgili olarak diğer her şeyi bu iddia, varsayıma göre açıklar. İzah eder.

Şekil 4.6. Yanlış bilinen bilim

Örneğin insanlığın varoluşundan bu yana havaya atılan her taş bir müddet sonra yere düşmüştür. Yeryüzünün havadaki şeyleri kendine çekmesi “gerçeği” olgusundan yola çıkarak insanlar çeşitli teknolojiler de geliştirmişlerdir. Mesela mancınık, ok ve top gibi savaş aletleri bu anılan olguya dayanılarak yapılmıştır. Fakat bu bilim değildir, teknolojidir. Çünkü “Havaya atılan cismin neden yere düşer?” sorusuna cevap vermemiştir. İşte Newton bu soruya hem tutarlı hem de matematik diline dönüştürmeyi başarak cevap verebilmiştir. Evrendeki her cisim diğer cismi bu iki cismin kütlelerinin çarpımının aralarındaki mesafenin karesine bölünmesi oranında çeker. Yani bilim bir

mesele hakkında üst ve evrensel bir kuram iddia ortaya koyar. Bu durum metafiziğin iddialarına benzer. Fakat metafiziğin iddiaları bilime göre bile çok daha genel ve üst bir anlatıyı ortaya koyar. Anılan örneğe devam edelim. Metafizik, bilimin cevabını yetersiz bulur. Bilim aslında “nasıl” sorusuna cevap verir. Metafizik ise soru kökü itibariyle farklıdır. O, öz olarak neden ve niçin sorusunu sorar. Neden-niçin gibi sorular aslında bir metafizik (hakikat) araştırmasıdır. Çünkü küçük ya da büyük her türlü hakikat tanımları, izahları bu soru zarflarına verilen cevaptır.

Neden-niçin gibi soru kalıpları aslında bizi bir hakikat araştırmasına götürür. Çünkü küçük ya da büyük her türlü hakikat tanımları, izahları bu soru zarflarına verilen cevaptır. Bunu en sistemli yapıldığı yer bilimdir. Fakat yine de metafizikten farklı olarak neden-niçin gibi sorulara ilk ilke ve prensip açısından cevap verememektedir. Şunlar örnek verilebilir. Hayat nedir? Nasıl oluştu? Evren neden 13,7 milyar yıl önce oluştu? Öncesinde ne vardı?

Ayrıca bilim ve metafizik birçok yönden birbirlerine benzer. Her ikisi de bilgiyi kuşattığını ve hâkimiyet altına aldığını iddia eder. Fiziğin bir yasasının evrendeki tüm atomlar için geçerli olduğu kadar metafiziğin bir iddiası da tüm evreni kapsar.

Metafizik-bilim ilişkisinden maksat her ikisinin de eğitime olan çok ciddi etkisidir. Hiç kimse bilimdeki herhangi bir gelişmenin eğitimi etkilemeyeceğini söyleyemez. Bilakis hele modern dönemde aydınlanmanın meşalesini tutan bilimin söylediklerini herkes ciddiye almak zorundadır. Aynı şekilde aslında bu durum sanılandan daha fazla metafizik kavramı için de geçerlidir.

4.3.1. Bilimin Metafizik İnançları

Sanıldığının aksine bilimin bizzat kendisi bazı metafizik kabuller ile faaliyet icra eder.

“Bilim belli felsefi ‘izm’lerin ve belli felsefi inançların doğrultusunda ortaya çıkıp kurumsallaşan bir bilgi etkinliği olarak görülebilir.” (Özlem, 1996 s. 23) Doğan Özlem’in mezkûr eserindeki (sadece) sıra başlıklarını takip edelim:

4.3.2. Bilimde Realizm

Sıradan insan ve bilim gördüğü ve algıladığı maddeyi yani dünyayı direkt olarak gerçek zanneder, inanır. Bu durum realizm olarak adlandırılır. Hâlbuki (dış) dünyanın maddenin gerçekten de sandığımız madde yani “gerçek”-olgu- olduğunu nereden bilebiliriz? Algıladığımız madde yani dünya, evren “gerçek” olan bir idealar dünyasının (maddesinin) bir yansıması olabileceği gibi (Platon), belli bir zihnin (Tanrının) yansıması da olabilir (Berkeley). Yani bildiğimiz madde belki de bir yanılsamadır. Fakat sonuç itibarıyla modern bilim üzerinde çalıştığı maddeyi (evreni) gerçek görür. Zihinden bağımsız bir dış dünya telakkisi mevcuttur. Diğer tabirle realizmi kabul eder; ona inanır.

4.3.3. Bilimde Rasyonalizm

Bilim, malzemesi olan evrenin (madde) akla uygun (rasyonel) bir düzenliliğe ve işleyişe sahip olmasına inanır. Peki, ama bunun garantisi nedir? Bir bütün olarak evreni, maddeyi neden bizler anlayabiliyoruz? Neden evren aklımızla bir paralellik arz etmektedir? Bir insan evreni neden anlayabiliyor? Belki de evrenin, maddenin aklımıza göre belli bir düzeni olmayıp, burada kaos mevcuttur. Evreni anlamamız belki de bir yanılsamadır. Sonuçta bilim rasyonalizme inanır.

Öte yandan makul olan ve genel kabul gören anlayış elbette ki doğanın (evrenin) düzenli davranmasıdır. Yani doğanın belli türden rasyonellik arz etmesinin sonucu bizim “bilim” adını verdiğimiz insanlığın objektif en güvenilir disiplininin oluşmasına yol açmıştır. Doğanın belli türden yasalarının olması tuhaf değil midir? Her gün güneşin doğması, Dünyadaki her türden olgunun belli bir kanunu olması, (fizik kimya, biyoloji, mantık-matematik kanunları gibi) maddelerin atomlarının birden bire aniden atom sayılarının değişmemesi, yani bir düzenlilik hali hiç mi tuhaf değildir? Doğada düzenlilik-rasyonellik olmasının nedeni nedir? Elbette ki bunun cevabı ister ateist(realist) ister teist(idealist) olsun, ama kesinlikle metafizik bir cevap olacaktır.

4.3.4. Bilimde Nedenselcilik

Bilimde rasyonalizmle bağlantılı olup bilim dünyasındaki en popüler metafizik inanç da budur. Bilimi mümkün kılan doğadaki düzenliliğin mantıksal temeli olan

bilimin rasyonelliğinin bir inanç olduğunu gördük. Peki, o halde acaba bizzat doğanın düzenli olmasına imkân tanıyan neden-sonuç ilişkisi ('nin mutlaklığı) gerçek midir? Yoksa o da bir inanç mıdır?

Gazali, sonra David Hume ve daha başkaları neden-sonuç ilişkisinin zorunlu olamayacağını felsefe dünyası kazandırmışlardır. Metaller ısınınca genleşmeyebilir. Ya da buz parçası ısınınca sıvılaşmayabilir. Güneş batıdan doğabilir. Pozitivist bilim bunları tümevarım yöntemiyle izah eder. Malum bilim felsefesinde “tümevarım sorunu” adıyla bu konu işlenir. Burada modern bilimin temeli olan tümevarım yöntemi, hem mantıksal olarak hem de deneyim ya da deneyle ispatlanamaz. Mantıksal olarak tümevarımda öncüllerin doğru, sonucun yanlış olması pekâlâ mümkündür. Örneğin bugüne kadar çok değişik koşullarda, çok fazla sayıda kuğu (K. Popper’ın örneği) gözlemlediğimizi ve gözlemlediğimiz kuğuların hepsinin beyaz olduğunu varsayarsak ve bu temel üzerine “Tüm kuğular beyazdır.” sonucuna ulaşılır. Fakat eğer siyah bir kuğu gözlemlendiği düşünülürse “Tüm kuğular beyazdır.” önermesi yanlış olacaktır. Yani mantıken tümevarımın zihinde yanlışlanması mümkündür.

Öte yandan tümevarım deney-gözlemle de ispatlanamaz. Tümevarımı doğrulamak için geçmişte birçok denenen örnekten hareket edilir. Yani tümevarıma dayanır. Ama zaten sallantıda olan tümevarımın kendisi olduğu için kendi kendisini ispatlayamaz. Hele bilimin baştan belli varsayımları “kabul ederek”, “inanarak” başladığını göz önünde bulundurursak durumu daha net ortaya koymuş oluruz. Sonuçta bu pozitivistimin keskin ucu olan bilimciliği yıkar. Örneğin “Sadece bilimsel olarak ispatlanan şeylere inanmalısınız!” cümlesi bilimsel olarak ispatlanabilir mi? Elbette ki hayır, ispatlayamazsınız. Yani bu önerme bilimsel değildir.

Bunun gibi daha çok ayrıntıya gidilerek tümevarımı ispatlamanın mümkün olmadığı ortaya konulabilir. Sonuçta bilim tümevarıma inanır; nedenselciliğe boyun eğer.

4.3.5. Bilimde Nicelcilik

Bilimde nicelcilik: Evrende düzenliliğin ve nedenselliğin olduğu inancı (nedenselcilik) ile aklın uygun ve uyumlu olarak evreni anlayabildiğimiz inancı (rasyonellik) arasındaki tekabuliyettir. Yani doğa bilimlerinde aklın evrendeki

düzenliliği anlama “denkliğini” matematik formüllerle ifade etme inancıdır. İnanç diyoruz. Çünkü doğa bilimlerinde neden matematik formüllerini kullanmak durumundayız? Bu durum tabii, doğal mıdır? Tıpkı “çok tabii olan” evrenin (maddenin) gerçek, düzenli, neden-sonuç ilişkisine tabi olup, insan aklının da bunu kavramasına imkân, olanak tanınması gibidir.

Bilimin bu metafizik inançları denizkızının, tek boynuzlu ya da kanatlı atın varlığına inanmak kadar şekil yönünden mantıklıdır. İnanç yönünden birdir.

Bir başka ilgili konu metafiziğin üst anlatı ve kuramlar ile olabilen ilişkisidir. Thomas Kuhn *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (2000) adlı eserinden konuyla ilgili olarak çıkaracağımız sonuç şudur: Bilim deney ve gözlemden ziyade salt düşüncelerle (rasyonalizm), fikirsel devrimlerle değişir ve modern bilim haline alır(s. 204). Bilimsel kavram ve terimlerin birincil etken olarak deney ve gözlem yoluyla değil kuram ve hipotezler sonucu değişmesidir, dönüşmesidir. Yani bilim tarihinin sürekli bir ilerlemeden ve kesintisiz devam eden bir süreçten meydana gelmediğidir. Bilim, paradigmatik devrimler yapa yapa ilerler. Burada tezin amacı için önemli olan nokta şudur: Paradigmaların, teorilerin pozitivist anlayışın aksine deneyden, pratikten önce oluşup daha ön planda olmasıdır. Dahası paradigmaların aslında daha üst anlatıların, metafizik değerlerle olan sıkı ilişkisidir. Bilimde Kopernik’in Newton’un ve Einstein’ın yaptığı budur.

Bu bilimsel devrimlerde bilimsel kavramlar, terimler kökten değişebilir. Örneğin Newton fiziğindeki hız, kütle, zaman, uzay terimleri Einstein fiziğindeki gibi değildir. Newton’da kütle; değişmeyen madde miktarı iken Einstein’da kütle enerjiye dönüşür. Newton’da uzay ve zaman kavramları mutlak iken Einstein’da ise bunlar izafidir, görecelidir.

Öte yandan Kuhn’un ‘orantısızlık’ (eş-ölçülemezlik) anlayışı ile bilimsel paradigmaların birbiriyle karşılaştırılmaz olduğudur. Yani gerçek; izafidir, görecelidir. Örneğin Batlamyus’un dünya merkezli evren modeli ile kendi zamanında ve kendi paradigması içerisinde ‘gerçekten de’ Güneşin Dünya etrafında döndüğünü ‘ispatlamıştır’ tıpkı Kopernik’in kendi paradigması içerisinde Güneş merkezli evren modelinde, Dünyanın Güneş etrafında döndüğünü ispatladığı gibi örnek gösterilebilir.

4.3.6. Pozitivist Bilimin Yıkılışı ya da Mutlak Hakikati Bulmada Mutlak Bir Yöntemin Olmayışı

Yukarıda pozitivist bilimin şaşılacak bir şekilde tıpkı bir din gibi birçok ön kabullerinin (dogma) olduğunu çeşitli metafizik şartlanmaları kabul ettiğini gördük. Öte yandan pozitivist bilim eleştirilerini, bilimin metafizik ön kabullerin de konuyla ilgili çeşitli yerlerde değinmemize rağmen aşağıda bunu derli-toplu olarak tekrar vereceğiz.

1) Tümevarım sorunu: Pozitivist bilim, gücünü ve dayanak noktasını tümevarım yönteminden alır. Çünkü genel-geçerliliğin bel kemiği tümevarımdır. Yapılan tikel gözlemlerden tümel sonuçlara varma sürecidir. Örneğin normal koşullar altında “Su 100 derecede kaynar.” hipotezini 100 kere gözlemledikten sonra 100’den sonra uygulanacak gözlemlerinde çok farklı olmadığına ittifak ederek varsaymamızı tümevarım yöntemi sağlar. Hâlbuki bunun bir garantisi yoktur. Bu tamamen bir “kabullenilmişliktir.”

Tezin birçok yerinde verdiğimiz önermeyi tekrar hatırlatalım: “Sadece bilimsel olarak ispatlanan şeylere inanmalısın.” cümlesi bilimsel olarak ispatlanabilir mi? Elbette işte bu tümevarım probleminden dolayı mutlak bir ispat sayılamaz. Yani bilim, bırakın görünen dünyayı, görünen dünyanın arkasındaki “gerçek-hakiki” dünyayı metafizik problemlerde de mutlak yol gösterici olamaz.

Öte yandan tümevarım sekülerleşmenin (laikleşmenin) bir meşruluk aracıdır. Çünkü özellikle Ortaçağda bütün dinler ile birlikte ama özellikle Hristiyanlıkta kilise öğretisinin temeli tümdengelimdir. Genelde ise tüm klasik metafizik öğretiler direkt ya da dolaylı olarak tümdengelim bir şekilde işlediğinden buna bir tepki olarak bu tarz metafizik öğretileri sonlandırmak için tümevarım yöntemine başvurulmuştur

2) Pozitivist bilim, zihinden bağımsız bir dış dünyayı “kabul eder.” Hâlbuki bu asla ispatlanamaz.

3) Pozitivist bilimin, evreni çözmenin, anlamının temel yolunun (bilimin tabanı) pozitivistliği gereği olgucu, deneyci ve gözlemci olmasıdır. Hâlbuki temel yol yöntemin kuram, teori ve rasyonel hipotez olduğu gerçeğidir. Olgu, deney; kuram ve zihinden sonra gelir.

Böylelikle hiçbir kuramın mutlak olmadığı sonucuna varılmıştır. Newton’un yerçekimi “kanunu”nun izafiyet teorisi ile birlikte ışık hızı gibi durumlarda eksik

olduğu anlaşılmıştır. Karanlık enerji ve maddenin ortaya çımadan önce yerçekimi kanununun ciddi sorgulanmasına neden olmuştur.

Bilimsel kavram ve terimlerin birincil etken olarak deney ve gözlem yoluyla değil kuram ve hipotezler sonucu değişmesidir, dönüşmesidir. Bilimde Kopernik'in Newton'un ve Einstein'ın yaptığı budur. Bu bilimsel devrimlerde bilimsel kavramlar, terimler kökten değişebilir. Örneğin Newton fiziğindeki hız, kütle, zaman, uzay terimleri Einstein fiziğindeki gibi değildir. Newton'da, kütle; değişmeyen madde miktarı iken Einstein'da kütle enerjiye dönüşür. Newton'da uzay ve zaman kavramları mutlak iken Einstein'da ise bunlar izafidir, görecelidir.

4) Pozitivist bilimdeki doğrulanabilirlik ilkesinin sıkıntıları: Doğrulanabilirlik; hem önermelerin bilimsel bir değer, anlam ifade edip etmemesi hem de o önermenin olgusal, deneysel olarak test edilerek doğruluğuna karar verilme ölçütüdür. Yani bir önerme bilimsel olarak doğrulanamaz ise bilimsel olmadığı gibi anlamsızdır. Hâlbuki gerçekte nice ahlaki ve metafizik önerme bilimsel olarak doğrulanamaz ise de anlamsız değildir. Öte yandan pek çok önerme doğrulanabildiği halde (Popper'in verdiği Adler, Freud ve Marx) asla yanlışlanamaz. Bilim ile bilim olmayan arasındaki (sahte bilim) ölçüt yanlışlanabilirliktir. Yani yanlışlanan önermelerin bilimsel olduğu değil, muhtemel gözlemler veya denemeler sonucu hangi durumlar meydana geldiğinde söz konusu önermenin yanlış kabul edileceğinin belirlenebilir olmasıdır.

Sonuç itibarıyla yanlışlanabilirliğin, doğrulamacılığa göre daha tutarlı olduğudur. Bu ise bize tez ile ilgili esaslı bir argüman sağlayacaktır. O da bilimde yanlışlanabilirlik ölçütünün, doğrulanabilirliğe göre üstünlüğü bilimin mutlak hakikate ve mutlak bilgiye sahip olmadığını gösterir.

Bilimin bizzat kendisinin “mutlak hakikat” olamayacağının ve ötesinde ‘O’ şey her ne ise onun bulunamayacağının ve hep bir arama faaliyeti içerisinde olması gerektiğinin kabul edilmesi gerekir. Yani: “Herhangi bir bilimsel kuramın sonsuza dek doğruluğunu kanıtlamak ya da tüm bilimi veya tüm matematiği mutlak sağlam temellere oturtmak mümkün değildir.” (Magee, 2000, s. 222) Yani bu durumda “Eğer bir bataklıkta kazıklar üstüne ev kuracaksanız, yapının ayakta durmasını sağlamak için kazıkları olabildiğince dibe indirirsiniz; evi genişletmeniz gerektiğindeyse kazıkları daha da dibe indirmeniz gerekir. Bu sürecin sonu yoktur. Her ne olursa olsun, evi ayakta

tutacak 'mutlak' bir temeller kertes, bunun ya da başka herhangi bir yapının 'doğal' ya da verili bir temeli yoktur." (Magee, 2000, s. 222-3)

Popper'a göre her teori, kuram, paradigma; eksik, noksan ve kusurludur. Tam, bitmiş ve mükemmel değildir. "Ona göre bilimin bir sonu yoktur, bir tamamlanmamışlık söz konusudur." (Ömerustaoğlu, 2004, s. 100)

4.3.7. Evrimciler–Yaratılışçılar

Bilimin ve bilim insanlarının tarafsız ol(a)madığına hele metafizik anlayışlardan bağımsız olamayacağına en güzel örnek evrimci-yaratılışçı fikir tartışmasıdır. Üstelik dikkat edilirse bu konu "eğitim"e sirayet edince onun vesilesiyle tüm dünyada gündeme gelmiş ve metafizik konusunun hassasiyetini ortaya çıkarmıştır. Çünkü eğitim, bütün dünyada doğal olarak devletlerin metafizik (dolayısıyla ideolojik) görüşünün beslendiği ve propagandasının yapıldığı ana yerdir.

Genel olarak iki ana damar olarak Evrimci ve Yaratılışçılar belli metafizik anlayışların bilime (özelde biyolojiye) olan doğrudan etkisine işaret eder. Evrimci görüş canlıların, doğaüstü yaratıcı (Tanrı) bir varlığın müdahalesi olmadan tesadüfen belli bir zamandan itibaren ilkel hücrelerden meydana gelmiş olduğunu savunur. Ayrıca evrimci jeoloji ve kozmolojide de bütün bir dünya ve Evren için bu mantık geçerlidir. Hatta bu mantık ile Evrimci psikoloji, sosyoloji, din bilimleri için de genişletilebilir. Yaratılışçılar için ise canlılar ile birlikte bütün bir Evren doğaüstü bir yaratıcı (Tanrı) tarafından bile-isteye müdahalesiyle tasarımsal olarak yaratılmıştır (Taslaman, 2017).

Bu iki ana damar ile birlikte hem Evrimci hem de bir Tanrı inancını sentezleyenlerin oluşturduğu üçüncü bir grup da vardır. Bu tartışmaların mevzusu ayrı bir tez konusudur. Bizim burada dikkat çektiğimiz husus Evrimci-Yaratılışçı tartışmasında iddia edilen "nesnel" bilim alanında bunun hem metafizikten kaynaklanan bir durum olarak gün yüzüne çıkması hem de bu tartışmanın eğitim ve kurumlarında özellikle ilgili konularda "nasıl bir eğitim" verilmesi gerektiği durumlarında ciddi bir problem teşkil etmesidir.

Bu ve buna benzer konuları belirleyen ise devlette hâkim olan metafizik anlayıştır. Genel olarak teist(idealist) bir inanç hâkimse; Evrim teorisi eğitim müfredatı reddedilir. Eğer pozitivist-ateist(realist) bir inanç hâkimse; eğitimde Evrim teorisi

müfredatı kabul edilir. Üçüncü bir anlayış da ise Tanrıyı kabul eden bir teist inanç hâkim olmasına rağmen Evrim teorisini mevcut teizmin teolojisiyle çatışmadığını düşünür. Bu anlayış da eğitimde Evrim teorisinin öğretilmesi taraftarıdır

Dikkat edilirse varsayılan metafizik anlayış, görüş eğitim sistemini etkilemekte ve yönlendirmektedir. Yukarıdaki üçüncü grubu bir kenara koyup Evrimci-Yaratılışçı tartışmanın en başına gidersek (19. yüzyıl sonları 20. yüzyıl başları) eğer, çok kesin bir durum ile karşılaşırız. Siz eğer ateist(realist) iseniz; Evrimi, Evrimci biyolojiyi dolayısıyla Evrimci eğitimi desteklemek “zorunda kalırsınız”. Aksine eğer teist(idealist) iseniz; Yaratılışı, Yaratılışçı biyolojiyi ve de dini eğitimi desteklemek “zorunda kalırsınız”. Bu durum, metafizik-eğitim ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu belirtir.

Sizin metafizik anlayışınız, aynı zamanda o metafizik anlayışın paralelindeki eğitim anlayışını da ortaya çıkarır. Eğitim-metafizik ilişkisi doğru konumlandırılrsa; insan kendi metafizik anlayışını hayata yansıtmasının çok doğal bir durum olduğunun farkında olarak tek tipçi, dayatmacı metafizik anlayışlara da karşı çıkar. Hakikati (metafizik gerçekliği) “mutlak” anlamda bilmenin mümkün görünmemesinin anlaşılması hoşgörüyü doğuracaktır.

4.4. Kant’ın Metafiziğe Bakış Açısı

Kant, John Locke’un epistemolojisinde bir değişiklik yaptı. Locke bilginin sınırı, kaynağı, doğruluğu konusunda insanın bilebileceklerinin nihai sınırını var olan şeylerin belirlediği doğal sınırı ya da sınırsızlığı olarak görmüştü. Sonunda öğrenilecek bir şey kalmayınca kadar ilke olarak her gün daha fazla şey öğrenmeye devam edebilirdik. İşte Kant bunu tersine çevirdi. Locke nesneyi esas alıyordu. Kant ise zihni esas aldı. Bu çok da mantıklıydı. Mevlana’ya atfedilen meşhur sözle bunu izah edelim: “Okyanus ne kadar büyük olursa olsun, insan yalnızca kabı kadar su alabilir.” Yani evrendeki bilgilerin hem niteliği hem de niceliği o kadar ehemmiyetli değildir. Esas olan aklın anlama yetisinin neyi ne kadar bilebileceğidir. İnsan “bilme” eyleminde kendi aklını ne kadar iyi tanımlarsa, doğayı da ona göre düzenlemesi o kadar rahat olacaktır.

4.4.1. Bilmek ve İnanmak Ayrımı

Kant için “bilmek” sentetik a priori önermesi tarzında olmalıdır. Yani hem bilgimizi genişleten hem de tümel ve zorunlu olan önermeler, bilgiler olması gerekir. Pratikte bilgiyi; kabza-i tasarrufunda bulundurmaktır. Yani “bilmek”ten kasıt sıradan bilgi hakkında malumatı olmak değildir. Bilmek; mutlak bilmek anlamındadır. Zaten felsefedeki her şey ya da her kavram “mutlak” olarak ele alınır ve yapılır.

Kant’a göre bilgilerimiz iki şekilde sınırlıdır.

1. “Bilgi her şeyden öne duyu-deneyimin dünyasıyla sınırlanmıştır. İnsanın şahsi deneyimini aşamaz. Bilgi algıyı içerir, oysa şeylerin bizatihi kendileri veya kendinde şeyler (numen) duyular tarafından algılanamaz ve algılanamadığı içinde bilinemez.
2. Algılama ve düşünme yetilerimizin deneyimini, ham malzemesini işleme ve düzenleme tarzlarıyla sınırlanmıştır.” (Cevizci, 2002, s. 234)

Kant, klasik-spekülatif metafiziğin iddialarını bilemeyeceğimizi söyler. Çünkü insan metafizik sorular için donanımlı değildir. Evet, metafizik sorular ve sorunlarla her insanın karşılaşması mukadderdir, kaçınılmazdır. Çünkü bu, zaruri ihtiyaçtır. Fakat insanın biyolojik-fiziki doğası metafiziği “bilmek” için yeterli değildir. Örneğin bir gülü gözünüzle koklayamazsınız. Ya da gülün kırmızı rengini burnunuzla göremediğiniz gibi.

Fakat Kant metafizik problemlere verilen idealistik cevapları inkâr etmez. Zaten o, kendisini transental idealist olarak tanımlar. İdealistik metafizik dünyasının içerisine girmeden, içeriğini bilmeden betimsel olarak metafiziği ancak tarif edebilmenin mümkün olduğunu söyler. Örneğin Kant “Tanrı var mıdır?” ya da “Ruh ölümsüz müdür?” (öldükten sonra hayat) gibi metafizik soruların geleneksel metafizik argümanlarla “bilinemeyeceğini” söyler. Bilmemek; reddetmek anlamına gelemeyeceği gibi onun yokluğuna da dalalet etmez. Hatta bu nüans yüzünden pozitivist felsefe ya da onun sivri olan ucu mantıkçı pozitivism (olguculuk) iddiaları da sanıldığı gibi aksine metafizik bir iddia öne sürmektir. Çünkü bir şeyin “bilinememesi” onun militan şekilde apolojisini yaparak var olmaması anlamına gelmez. Yani pozitivistlerin “Bu alan kesinlikle yoktur.” iddiasının sınırı aşarak metafizik bir iddia öne sürmekten başka bir anlamı yoktur.

Bütün bu değerlendirmenin yanı sıra Kant ahlakı temellendirmek için yani pratik kaygılardan dolayı da Tanrının varlığını ve ruhun ölümsüzlüğünü kabul eder. Yani buna “inanır”. Çünkü bilecek kadar “bilgi” yoktur. Bununla birlikte idealistik metafiziğin pratik hayatta “en yüksek iyi”nin gerçekleşmesi için makul bir ihtiyaç olduğunu da söyler.

4.4.2. Metafiziğin Rasyonelleştirilmesine Bir Örnek

İnsanlık/düşünce tarihi boyunca hele belli metafizik konularında (Tanrı, Ruh, madde, sonsuzluk) bir apodeiktik (kesin, zorunlu) bilgi elde edilememesi aslında insanlığın yararınadır, lehinedir. Pozitivizmin idealistik metafiziği yok etme iddiasında olsa bile kendisi de realistik metafizik bir düşünce olduğu unutulmamalıdır.

Bununla birlikte modern çağlarda metafiziğinizi haklılaştırmanın yolu onu rasyonelleştirmekten geçmektedir. 18. yüzyıl sonlarına doğru pozitivist bilim anlayışı belini doğrultmaya başlarken bu şartlar muvacehesinde geleneksel meşru metafiziğin nasıl yapılabirliğinin ilk örneklerinden birini vermeye çalışan Kant’ın ahlaktan metafiziğe geçişini inceleyelim.

Kant bir aydınlanma filozofu olarak insanın yapıp etmelerinde akılcılığı ve bunun evrenselleşmesini zorunlu kılar. Kant’ın ahlaktan metafizik bir unsur olan Tanrının varlığına inanmanın daha uygun olacağını söyler. Bu ahlaki “kanıtlamayı” sırasıyla izah edelim. Örneğin herkes yalan söylerse; yani yalan söylemek istisna değil de kural (norm) olursa o zaman hüküm verme yargıda bulunma işi imkânsız hale gelirdi. Eylem duracak, hayat bitme noktasına gelecektir. Çünkü kişilerin doğruyu söylemedikleri bir olgu haline gelirse güven bozulur; anarşi çıkar, kaos meydana gelirdi. O zaman yalan söylemek bir istisna olma zorunda olup, yalan söylememin bile altında doğru söylemenin (belli bir güven durumu-asgari doğru söyleme durumu) bir garantisinin yattığını da gösterir.

İnsanın ahlaklı bir canlı olma durumunu boyun eğdirici bir şekilde ortaya koyan bu örnek mantığından yola çıkan Kant: “Eylemin maksimi sanki senin istemenle genel bir doğa yasası olacakmış gibi eylemde bulun.” (Cevizci, 2002, s. 184) diyerek 1. kuralını söyler. Vicdani iyiliği tamamlamak için ise 2. kuralını söyler: “Her defasında insanlığa, kendi kişinde olduğu kadar başka herkesin kişisinde de, sırf araç olarak değil,

aynı zamanda amaç olarak davranacak biçimde eylemde bulun.” (Cevizci, 2002, s. 186) şeklinde ortaya koyar. Buna rağmen Kant gerçek hayatta yani pratikte bu ahlaki akılsal olgunun var olmadığını da bilincindedir. Örneğin banka soygunu vakasında soyguncunun, banka güvenlik görevlisini öldürüp paraları alarak hiç yakalanmamak üzere kaçtığını düşünelim. Soyguncu, “Eğer herkes çalarsa; çalacak bir şey kalamayacağından ben de çalmayayım.” demez. Ayrıca bu elim olay da banka mudileri ve güvenlik görevlisinin de -ebediyen- mağdur olmuş olacağını da ekleyelim. İşte Kant vicdandan çıkış yapan bir mantıkla “filmin mutlu sonla bitmesini” ya da “iyinin-iyilerin daima kazanması” gerektiğini vurgu yapan “en yüksek iyinin” var olması lüzumunu savunur. En yüksek iyi mükemmeldir ve Kant, mutlak iyi’nin var olması gerektiğini telkin eder. Bu da ancak mutluluk ve ahlakın birleşmesiyle mümkün olacaktır. Peki, o halde pratik hayatta bunu garantileyip de ahlaki en azından teoride sağlama almasına sebep olacak güç kimdir? Elbette bu Tanrı’dır. Tanrı var olmalıdır ki ahlak güvenceye girebilsin. Kant bunun bir bilgi değil, inanma konusu olduğunu da söyleyip “Tanrı inancın değil de bilginin konusu olsaydı insanın özgürlüğünden ve ahlakın otonomluğundan söz etmek mümkün olmazdı.” (Aydın, 1991, s. 52) diyerek nüansını da belirtir. Öte yandan Kant şunu da bilir: “Ahlak kanıtı, Tanrının varlığı hakkında bize objektif geçerliğe sahip bir kanıtlama vermez.” (Aydın, 1991, s. 51) de der.

İnanmak ve bilmek ayrımına mantık kurallarıyla ilgili bir örnek daha verelim: Adaleti tevziye (dağıtmaya) memur olan Müslüman bir hâkimin (yargıç) karşısına bir cinayet dosyası gelir. Cinayet sırasında sanığın, olay mahallinden çok uzak bir başka yerde de görüldüğünün kanıtları da hâkime ulaşır. Hâkim, deliller ışığında sanığın cinayet esnasında başka yerde olduğunu, katilin ise ona benzediğini söyleyerek sanığın beraatine hükmeder. Çünkü mantık ilkesinin özdeşlik-çelişmezlik ilkesi bunu bize söyler. Bir insan aynı ayna iki farklı yerde bulunamaz gereği sanık, beraat etmiştir. Müslüman hâkim, pratik hayatta mantığın özdeşlik ilkesine bağlıyken, metafizik problemler de tevil yolunu seçer. Müslüman hâkim inancı gereği zamandan mekândan münezzeh bir Tanrıya inanır. Müslüman hâkimin Tanrısı değil aynı anda iki yer; her yerde bulunur. Müslüman hâkim, mantık çelişkisi olmasına rağmen bu Tanrıya inanmakta bir beis görmez.

Bu bize şunu gösterir. Kapımızı çalan metafizik konuları istesek bile “bilemeyiz”; fakat bunlara “inanabiliriz.” Ya da kanaatlerimiz, kanılarımız olabilir.

Çünkü insan *pratik hayatta* “metafizik gerçekliği” septik veya agnostik olarak devam ettiremez. Öyle ya da böyle bağlılıkları, tutkuları, kanaatleri, inançları insani bir ihtiyaçtan yapma gereksinimi duyarlar.

4.4.3. Sistem Filozoflarının Yöntemi

Felsefe tarihinde dizgeli, sistem sahibi filozofların önemli yeri vardır. İlkçağ filozoflarından Platon ve Aristoteles bunu en iyi şekilde örneklendirir. Bunların felsefe sistemleri a’dan z’ye birbiriyle ilişkilidir. Sistemleri bir bütün oluşturacak biçimde birbirine bağlıdır. Bunlar sistemlerinin merkezine kendi metafiziklerini (ontoloji, kozmoloji, kozmogoni) oturtuktan sonra geri kalan diğer her şeyi bu metafiziğe göre şekillendirirler. Varlık, epistemoloji, siyaset ve ahlak felsefeleri hep buna göre dizayn edilir. İnsan niye vardır?, Neleri bilebilir?, En iyi yönetim şekli nedir?, Devlet gerekli midir? , İnsan kalıcı ve kesintisiz nasıl mutlu olabilir? gibi insanı ilgilendiren en büyük sorudan en küçük soruya kadar her şeye varsayılan metafiziğe göre cevap verilir. Bu durum gayet doğal ve tutarlıdır.

Örneğin Platon’un idealar dünyası ile epistemolojisi, ahlak felsefesi ile bir koşutluk içermektedir. Keza Aristoteles için de bu böyledir. Örneğin Sokratesçi-Plâtoncu anlayışa göre öğrenmek hatırlamaktır. Çünkü asıl olan ruh, idealar dünyasına vakıf oluşturmaktır. Bu dünyada insan, ideaların kusurlu bir kopyasını gördüğü zaman anımsamaya başlayıp bilmeye ve öğrenmeye başlar. Plâtoncu bir eğitim anlayışında ana öğretilerde bilgi anlayışı rasyonalist, tündengelimci ve mutlak, ezeli-ebedi, değişmez, kesin zorunlu bilginin mümkün olduğunu söyler.

Şekil 4.7. Metafizik–eğitim ilişkisi

Eğitim felsefesi yapılabilmesi için siyaset felsefesine; siyaset felsefesi yapılabilmesi için ahlak felsefesine; ahlak felsefesi yapılabilmesi için de varlık felsefesine ihtiyaç vardır. Benzer şekilde bir toplumda eğitimin temel ilkelerini oluşturmak için siyasete; siyaseti belirlemek için ahlaka; ahlakın sınırlarını çizmek için de belirli bir metafizik paradigmaya ihtiyaç duyulur.

Yukarıdaki tanımı biraz açalım. Eğitim felsefesinin amacı eğitimin konjonktürünü göz önünde bulundurarak mümkün olan evrensel tanımını yapmaktır. En iyi eğitim nedir?, Nasıl yapılmalıdır?, Eğitimin devletle toplumla olan ilişkisinin ne olması gerekir? gibi birçok amaç içermesine mukabil, eğitim felsefesinin amacı tek cümleyle özetlenebilir: “En iyi-mükemmel eğitim nedir?”

Peki, şimdi gelelim siyaset felsefesinin amacına: Onun amacı da mutlak anlamda İyi toplum nasıl olur?, Mükemmel toplumun özelliği nedir? Evrensel olarak adaletli ve

eşitlikçi bir toplum nasıl olur? gibi sorular daha da uzatılabilir. Bu siyaset felsefesinin amacı da tek cümleyle özetlenebilir: “En iyi-mükemmel devlet nedir? Nasıldır?”

Sıra ahlak felsefesinin amacına gelmiştir. Onun amacı Nasıl bir hayat yaşamaya değerdir?, İyi bir hayat nasıl olmalıdır?, İyi davranışlarının doğası nedir? sorularına cevap bulmaktır. Ahlak felsefesi buna benzer amaçlar güder. Etiğin özü de şudur: En iyi-mükemmel nedir?

En son varacağımız yer varlık felsefesidir. Varoluşun doğası nedir?, Gerçekten var olan nedir?, Var olmak nedir?, Varlık türleri nelerdir? ... Hülasa ontolojiyi de içine alan metafiziğin özü de şudur: Gerçek nedir? Onun da arkasındaki soru şudur: Benim zihnimin içine “birisi” tarafından kodlanmış “mükemmellik” algısı ile yaşadığım “kusurlu” dünya arasındaki ilişki nasıldır? Ne olmalıdır?

Şimdi de başlangıçtan itibaren son tahlile geleyim. Eğitim felsefesinin özü olan “En iyi-mükemmel eğitim nedir?” sorusunun cevabı için siyaset felsefesinin özü olan “En iyi-mükemmel devlet nedir?” sorusuna ulaşırız. Bunu cevabı içinse ahlak felsefesinin özü olan “İyi-mükemmel nedir?” sorusuna varırız. Bunun cevabı için ise de varlık felsefesinin ve dahi onu da kapsayan en üst şemsiye olan metafiziğin özü olan şu soruya ulaşılır: Gerçek nedir? Yani en iyi sorusunun cevabını verebilmek için Gerçek nedir? sorusuna cevap verilmesi gereklidir. Bu gerçek (hakikat) nedir? sorusuna verilen cevabın niteliği de bir şekilde “mükemmel” olmalıdır. Çünkü ancak bu şekilde bir tutarlılık sağlanabilir.

Aslında bu uyum sadece İlkçağ filozoflarında bulunmaz. Aynı zamanda bütün filozoflarda da belli ölçülerde mevcuttur. Fakat esas itibariyle metafizik ve hayat pratiği arasındaki paralellik bütün insanlar için geçerlidir. Çünkü düşünceyi kontrol edebilen, eylemleri de kontrol edebilir. Düşünce biçimlerini yönlendirebilen, eylemleri de yönlendirebilir. Bir insanın düşüncesini en çok ne belirler? Elbette bunun cevabı kabul ettiği metafizik paradigmadır.

Her insan varlığını, varoluş muammasını, evreni çok tabii olarak anlamlandırmak ister. Merkezde (varsayılan) metafizik olmak üzere çevreye yayılan bir halka gibi çemberin çevresi sürekli genişler. Bu artan dairesel halkalar yaşam amacı varsayılan metafiziğe dayandırılarak başta teorik bilgiler olmak üzere (ontoloji, epistemoloji) sonra pratik (etik, eylem) bilgiler üretilir.

Metafizik > kozmoloji, kozmogoni > epistemoloji > etik > siyaset > eğitim...

4.4.5. İnsanlar Neye Göre Eyler? Ya da Bilim İnsanı Tarafsız Olabilir mi?

İnsanlar bilinçli ya da bilinçsiz, bilerek ya da bilmeyerek, az ya da çok varsaydıkları metafiziğe göre eylerler. Yapıp-ettiklerini inandıkları metafiziğe göre şekillendirirler. Hatta bu bilim için de geçerlidir. Bilim yerçekimini keşfeder nasıl olduğunu izah eder. Fakat amaçsal olarak “Neden yerçekimi vardır?” sorusunu sormaz. Soru, metafizik sorudur. Bilim; hayat görüşü, metafiziği üretmez. Tam tersine varsayılan metafizik paradigmasıyla bilim yönlendirilir. Ya da bilim araç olarak kullanılır.

Bilimsel bir yapıda kuram, teori ya da düşünce eylemden, uygulamadan önce gelir. Karl Popper buna dikkat çekerken Viyana’da bir grup fizik öğrencisine sorar: *“Kağıt kalem alın; dikkatle gözleyin, ve gözlediklerinizi yazın!”* der fakat cevap bellidir: *“Neyi, kimi, neden gözleyelim?”* (Magee, 1990, s. 30) yani amaç, kuram, hipotez olmadan eyleme geçemezsiniz. Çünkü tüm gözlem ve deneyleri anlamlı kılan kuramdır, teoridir, hipotezdir. Salt gözlemden (deneyden) yola çıkmak saçmadır. Peki, bu durumda insanın düşüncelerini ne belirler? Yani insanların hayatlarında yönlendirici temel güç nedir? Yani bilimde teori/kuramın, deney ve gözlemden önce gelmesi bize insanın yapıp-etmelerinde eylemden, hareketten önce çoğu önemli davranışlarımızı belirleyen teori ve kurama eşdeğer metafizik öğretiler olduğunu gösterir. Bilim insanı da bir insan olup bu temel hissiyattan sıyrılmayacağına göre insan için mümkün olan durumlar; elbette bilim insanı için de geçerli olacaktır.

İnsan tarafsız bir varlık olmayıp her insan hayatın anlamını öyle ya da böyle cevaplamak eylemindedir. Bilim insanı laboratuvara girerken ceketini astığı gibi paradigmasını da bir kenara koyamaz. Aslında felsefe sadece filozofların değil; herkesin işidir. Çünkü herkes metafizik problemlere muhataptır. Bunu en iyi örneği Evrim teorisi ve Big Bang (büyük patlama)dir. Yani bilim insanların atesit veya teist inançlı oluşlarına göre ise Evrim teorisinden ve Big Bang’den anladığı ve ulaştığı sonuçlar “bilimsel” olarak farklı olacaktır.

Pozitivist bilim anlayışı yıkılmıştır. Yani salt “olgu”ya dayanarak bilim yapılmaz. Önce teori oluşturulur sonra olguya yönelinir. Bu “teori” sadece bilimsel

değil aynı zamanda felsefi içerikli de olabilir. “*Nasıl her bilim kendi kökenini yaşamdan alıyorsa, fizik de öyle kendini, kendisiyle uğraşan bilimcilerden tamamen soyutlanamaz. Eninde sonunda bilim adamı da tüm entelektüel ve etik nitelikleriyle bir kişiliğin sahibidir. Bilimcinin, daha doğrusu araştırmacının da dünya görüşü de bu yüzden kendi bilimsel eyleminin yönünü belirleyecektir.*” (Planck, 1996, s. 217-8)

Bilim sanıldığıının aksine üst kuram ve kanunları ortaya çıkarırken nötr ve tarafsız bir şekilde iş görmeyebilir. Çünkü bilimi icra eden insandır. O halde bilim’in genel-üst anlatılarında yani bilim’in sınırlarının bitip metafizik sınırlarında bilim insanı kendi metafizik görüşünden gayr-i ihtiyari yararlanabilir. Dahası bilimin sınırlarının ötesinde yine ‘bilim’ yapmaya girişince bunun adı ‘bilim’ adı altında metafizik yapmak olacaktır.

Örneğin Evrenin kökeni ile ilgili en yaygın bilimsel tez olan Big bang’den (büyük patlama) önce ne vardı? sorusunu cevaplandırmak için bilim insanı kendi kişisel metafizik değerlerinden yardım alabilir. Big Bang (büyük patlama) teizm lehine argümanlara sahiptir. Bir başka örnek olarak bilimin Popper’in tabiriyle ispatlanamayacak olanın (ve aynı zamanda çürütülemeyecek) Tanrı kavramı (Ruh, melek, ahiret gibi) hakkında pozitivist bilim bakış açısıyla lehinde ya da aleyhinde konuşması bilim değildir. Fakat insanlar bilim insanı kimliğiyle elde ettiği bilgileri kendi metafizik görüşlerini desteklemek adına kullanabilir. Bu durumda medeni insanların yaptığı gibi daha rasyonalize edilen metafizik kimin ise, onunki daha popüler olacaktır.

Örneğin bazılarına göre pozitivism veya bilimcilik (scientism); bilime giydirilmiş deli gömleğidir. Başka bazılarına göre de asıl endişe verici olan bilime dini (örn. papaz ya da imam cüppesi) bir elbise giydirilmeye çalışılmasıdır. Herhalde en bağımsız -tarafsız- olduğu “sanılan” alan olan bilim çıplak (tarafsız) kalamayacağına göre ona bir şeyler giydirmek çok tabii ve insani bir durumdur. O halde yapılması gereken şey bu insani durumun bilincinde olunmasıdır. Yani insan, inandığı metafizik şey (teizm-idealizm-,ateizm-realizm-) her ne ise onu, hayat ile ilişkilendirmesi ve kendi metafiziğinin rengi ile boyamasının doğal bir durum olmasıdır. Peki, bu durumda “gerçek” ne olacaktır? Ya da nasıl bulunulacaktır? Elbette yukarıda değindiğimiz gibi “Gerçek” -hakikat- hangi taraf daha rasyonel ise veyahut kim tezini daha aklileştirebilir

ise onunki “gerçek” olacaktır. Bu biraz Hegel’in hakikatin ölçüsü “*Rasyonel olanın gerçek ve gerçek olanın da rasyonel olduğu*dur -gerçek olan ussal, ussal olan da gerçektir-”(West, 1998, s. 61) anlayışını anımsatmaktadır. Bu anlayışta doğruluk payı şudur; modernizmin “gerçeklik” ölçütünün temeli rasyonalizmdir, rasyonelleştirmektir.

4.5. Eğitim

Yukarıdaki bölümlerde izah ettiğimiz gibi metafizik, bütün pozitivist algılara rağmen hâlâ insanı dolayısıyla eğitimi etkileyen başat bir konumdadır. Bu bölümde Eğitim felsefesi nedir? Bunun metafizikle doğrudan ilişkisi, bağlantıları nelerdir? Günümüzde topluma insan hakları eğitimine metafizik paradigmalara yani felsefe eğitimiyle nasıl katkı sağlanabilir? Milli eğitimimizde uzak hedeflerde yani ana hedeflerde toplumun demokratik yansımalarının önemi nedir? gibi sorulara cevap bulacağız.

4.5.1. Eğitim Nedir?

Eğitimin birçok farklı tanımı olabilir. Çünkü eğitim nerdeyse bütün insani faaliyetlerin ya direkt içindedir ya da dolaylı olarak etkisi vardır. Eğitimin psikolojik toplumsal, ekonomik, kültürel birçok yönü ve tanımı vardır. Bunlardan her birisi kendi çerçevesinde eğitimi tanımlarlar.

Fakat eğitim kavramının efradını cami ağıyarını mani şekilde en güzel tanımlarından biri şudur: “Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir.” (Demirel, 2004, s. 6) Kavramların tanımlanması bize o şey hakkında çok şey verebilir. Belki de aradığımız şey basitçe kavramlarda yatabilmektedir. Dikkat edilirse bu tanımda:

- Merkezi bir bilginin yayılması vardır.
- İnsanı ve dolayısıyla toplumu açıkça değiştirmek ve yönlendirmeye işaret etmektedir. Bu da bireyden başlayarak istenilen davranışları kasıtlı yaptırma işlevinde olarak görülür.

Öncelikle insana verilecek bu “bilgi” ya da “bilgiler” nedir? Daha da önemlisi bunlar hangi anlayışla hangi paradigmayla verilmektedir? Beni; kim, neye göre yönlendirmektedir? Ben tek başıma eğitilemem mi? Ya da öğretilmem mi? Birey hem

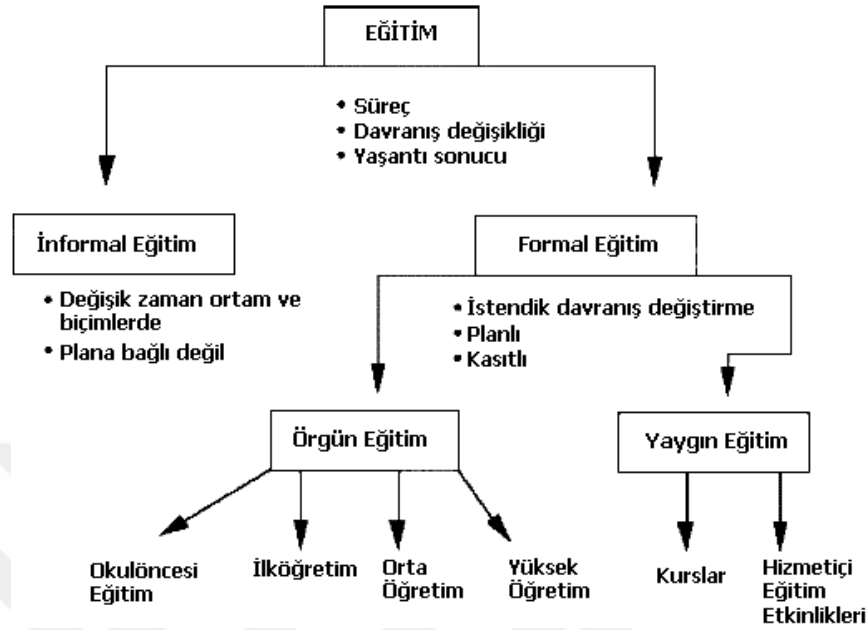
aile hem de toplumsal kültürlüme almak zorunda mı? Birey “özgür” olduğunu kavraması için bile ister resmi ister gayr-i resmi olarak “eğitilmeye” neden muhtaçtır? İstenilen davranışlar nelerdir? Ve bu davranışları kim belirler?

İnsan doğduğundan yetişkin olana kadar asgari ihtiyaçlarının karşılanmasına muhtaç bir varlıktır. Bunlardan birisi de eğitim ve öğretim ihtiyacıdır. Bebeklik döneminden ergenliğe kadar insan hep “eğitilir” asla boş bırakılamaz. Çocuğa tuvalet eğitimi vermezseniz; sonucuna katlanırsınız. Öte yandan çocuğun “hayat görüşü” oluşturmada aile birinci derecede etkilidir. Demokratik ve özgürlükçü bir aile bile olsa kasıtlı ya da kasıtsız çocuğa paradigma aşlar. Ailenin demokrasi ve özgürlükçü görüşü, sadece ebeveynin paradigmasını enjekte ederken bunun daha esnek ve daha insani şeklinde yapmasında kolaylık sağlar. Belki çocuk ailesinin paradigmasına da karşı çıkar. Fakat karşı çıkış noktası ebeveynin paradigması olur. Yani doğru ya da yanlış ebeveynin zihnindeki paradigma (metafizik) eğitim yoluyla çocuk şekillenir.

Bireyi aileden sonra içinde yaşadığı toplum ve gelenekler de belli oranda etkiler. Esas etkili olan devlettir. Devletin kurumlarıdır. Devlet de tıpkı bir ebeveynin çocuğuna zihnindeki değerler sistemini aktarması gibi sahip olduklarını topluma enjekte/dikte eder. Hatta birey üzerinde birinci dereceden etkili olan “aile” bile devletin oluşturduğu paradigmayı aşamaz. Mesela ebeveynin çocuğa bilinçli ya da bilinçsiz verdiği bütün paradigma içinde ve onun yansıması olarak ortaya çıkan özellikle siyasi değerler devletin verdiği paradigmayla çatışsa bile, hatta tam karşısında olsa bile, galip gelen paradigma elbette devlet olacaktır. Çünkü insanlığın en örgütlü kurumu olan devlet, özellikle eğitim kurumlarıyla kendi paradigmasını dayatır. Devleti oluşturan temel fikir onun çoğunlukçu, çoğulcu ve rasyonel bir metafizik anlayışı üzerine kuruludur. Bu metafizik anlayış zaman ilerledikçe, bilim-kültür geliştikçe kontrollü bir şekilde değişimin ana eksenini ise eğitim belirler. Eğitim, devletin metafizik ideolojisinin öğretildiği, topluma benimsetildiği yerdir. Bu yüzden hem metafizik kavramının hem de eğitimin anlaşılması ve arada uygun ilişki kurulabilmesi çok önemlidir.

Bununla birlikte bütün bir eğitimi, metafiziğin aracı hatta kölesi haline getiren kurum “devlet”tir. İnsanlık tarihi boyunca yer yer, zaman zaman konjonktürel olarak kısmi şeklinde farklı örgüt ya da gruplar; dinler ya da öğretiler eğitimi yönlendirebilme

potansiyelinde olsa bile bu durum yine de devletin potasında eriyerek büyük devlet havuzunda kendilerine ait yerini alırlar.

Şekil 4.8. Eğitim türleri

Eğitimin kimi zaman bireysellikten daha fazla toplumsal özelliği ağır basar. Eğitimin gücü bir örnekle gösterilebilir. Örneğin küreselleşen ve iletişim organlarının yaygınlaştığı bu çağda “bireysel” olarak bir Türk olan Mehmet’in, bir Yunan olan Yorgo’yla iyi bir arkadaşlık kurabilmesi mümkündür. Ancak öte yandan devletin formel ve informel eğitim yollarıyla dört bir yandan birey olan insanı kuşattığından, devlet bireyi, onun bireysel isteğini yönlendirme ve hatta aksini yaptırma gücüne sahiptir. Yani devlet bir Türk-Yunan gerginliğinde Mehmet ve Yorgo’yu birbirine düşman haline getirebilir. Dahası bir başka Türk olan Ahmet hiç tanımadığı ve belki de tanıyabilse; çoğu Türk arkadaşından daha iyi olabilecek ve anlaşabilecek olan Yunan olan Yorgo’ya düşman kesilebilir. Bu duygu, eğitim yoluyla insanlara aşılır. Bu durum eğitimin yatay hedeflerinin duyuşsal kısmına aittir. Fakat bu devletin eğitim yoluyla bu duyuşsal hedefi yerine getirmesi ve etkin olabilmesi için uzak ve genel hedeflerin duyuşsal hedefler ile “uygun ve tutarlı” olması gerekecektir. Bunu sağlayacak olan disiplin ise metafizik’tir.

Araştırmanın amacında bu ilişkiye değinmiştik; idealistik metafiziğe inanan bir Türk (örneğin teistik dinler) aynı metafiziğe inanan Yunan’ı dost bilir. Düşman olarak

görmez. Tarih okumaları değişir. Aynı şekilde realistik metafiziğe inanan (ateist, materyalist veya pozitivist) bir Türk, benzer metafiziğe inanan Yunanlıyı başına basar. Tarih okumaları değişir. Hatta sonuçta kendi devletine isyan bile ettirebilir. Yani eğitimde kitlelere “istenilen davranışları kasıtlı olarak yaptırma” da metafiziğin gücünün farkına varılması gerektiğidir. Metafiziğin eğitimin yatay hedeflerinde duyuşsal kısmında direkt bilişsel kısmında ise dolaylı olarak; eğitimin genel ve uzak hedeflerinde ise temel belirleyici ve yönlendirici etkisinden bahsedilebilir.

4.5.2. Eğitimde Sistem Türleri

Eğitimde başat olarak kullanılan sistem açık, yarı açık ve kapalı olmak üzere üç şekilde incelenebilir(Büyükduman)

Şekil 4.9. Açık sistem

Açık Sistem: En az bir amacı gerçekleştirmek için girdiler, işlemler, çıktılar ve dönütler olmak üzere sistemin bütününden geri dönüt alabilen örüntüyü anlatır.

Şekil 4.10. Yarı açık sistem

Yarı Açık Sistem: Açık sisteme nazaran düzenli ve sürekli bir dönüt sistemin bütününde bulunmaz. Sistemde aksamalar meydana gelir.

Şekil 4.11. Kapalı sistem

Kapalı Sistem: Açık sistemin aksine girdiler, işlemler ve çıktılarda sistemi devr-i daim edecek yeterlilikten yoksun olup dönüt de zaten yoktur. Sistem yok olmaya mahkûmdur.

Modern dönemlerde her eğitim sisteminin açık sistem olması daha uygundur. Zaten bu iletişim ve rekabet çağında kapalı sistemi devam ettirmeye çalışmak o eğitim sisteminin ve dahi devletin birçok alanda başarısızlığına neden olurlar. Yani eğitimde açık sistemi kabul etmek bir seçim değil; zorunluluktur. Hiçbir devletin eğitim bakanlığı yoktur ki kendisini kapalı sistem olarak tarif etsin. Bununla birlikte kontrollü bir açık sistem olması toplumun geleceğinin eleştirilebilir ve geliştirilebilir konuma gelmesini sağlayacaktır.

Eğitim sisteminin merkezinde varsayılan metafizik anlayış hâkimdir. Bu varsayılan metafizik anlayışında devamlı olarak güncellenmesi yani açık bir sistem olarak mevcudiyetini koruması gerekir. Bunu yapmaz ise, o eğitim sistemi sert (rigid), katı bir şekilde dönüşmek zorunda kalır. Bunun en iyi örneği Türkiye’dir. Osmanlı imparatorluğu İslam metafizik anlayışını ve iddiasını felsefi temellerle güncellemediği ve dış etkileri umursamadığı ve takip etmediği için bir tür eğitimde kapalı sistem olarak varlığını devam ettirmeye çalışmıştır. Fakat pozitivist metafizik anlayış “bir anda, kısa sürede” İslam metafiziğini yenmiştir. Ve bu yüzden bütün bir eğitim sistemi tamamen değişmiştir.

Cumhuriyet döneminin temellerini şöyle açıklayabiliriz: “Çalışmamız, Cumhuriyet paradigmasının temelini, A. Comte’un öğretisinden etkilenmiş asker ve sivil Osmanlı aydınlarının oluşturduğunu ispat etmektedir. Cumhuriyetle kaynağını Batı pozitivistizmden alan Kemalizm, laikleşme modelini eğitimin tümüne yayarak, pozitif bilimleri Türklerin geliştirmeleri gereken ideal bilgi türü haline getirmiştir.” (Karaca, 2008, s. 110)

Bireyin üzerinde etkili olan ister ebeveyn ister toplum ister gelenekler isterse de devlet olsun sonuçta eğitim ve eğitim-öğretim faaliyetleri her zaman varsayılan metafizik paradigmaların aracı olmuştur. Hatta bir yönüyle özellikle devletin eğitim-öğretim faaliyetlerinin kullanmasındaki temel amaç kendi metafiziksel paradigmanın sürdürülmesini sağlamaktır. Kast ettiğimiz yönetim şekilleri ve sistemler de olmak üzere daha üst düşünsel metafizik yapıyı anlatmak istiyoruz. Örneğim bir toplumda inek mukaddes görülürken başka bir toplumda rahatlıkla kurban edilmektedir. Eğitimin kültürleme işlevi de olduğundan bu mukaddes sayılan ya da kurban edilen inek kavramının kendi eğitim sistemlerinde ve müfredatlarında farklı değerlendirilir. Bir müfredatta inek kutsal iken diğerinde yenilecek bir kurban muamelesi görür. Bu demokratik bir tutumdur. Bununla birlikte bir şekilde kültürleşme meydana geldiğinde yani farklı kültürler çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerle karşı karşıya geldiğinde toplumda şiddetli kırılmaların olmaması için açık bir toplum olması o toplumun lehine olması muhtemeldir.

Metafizik değişimler gerekli olduğu zaman kontrol altında güvenli bir şekilde değiştirilir ve dönüştürülse toplumsal uyum en üst derecede sağlanmış olacaktır.

4.5.3. Eğitim Felsefesi Nedir?

“Bir bütün olarak eğitimin doğasını, özünü, amaçlarını, kapsamını ve içeriğini araştıran; ... öğrenme ile öğretme eylemlerini çözümleyerek eğitimin hangi amaçlara ulaşmakla yükümlü olduğunu belirginleştiren; ... eğitimin belli bir ideolojinin sesi olmaktan nasıl kurtarılabileceği üstüne düşünen felsefe dalı.” (Güçlü ve diğerleri, 2002, s. 455)

Ya da bir başka tanımla “Felsefenin, eğitimin imkânı, doğası, amaçları ve yöntemleri ile ilgili problemleri, felsefeye özgü yöntemlerle konu alan dalı. Eğitimin olanaklı olup olmadığı, eğitimin bir ideoloji ya da öğreti aktarmaktan bağımsız olup olmadığı, eğitimde bir öğretmene gerek duyulup duyulmadığı, eğitimde temel amacın bilgi aktarmak mı, yoksa bilgilenme yeteneği kazandırmak mı olduğu, eğitimin olguları mı konu olması gerektiği, bilgiyi amaçlayan eğitimin eyleme yönelen eğitimden farklılık gösterip göstermediği benzeri soruları yanıtlamaya çalışan felsefe dalıdır (Cevizci, 2000, s. 340).

Eğitim felsefesi pratikte özellikle devletin eğitimde istenilen kasıtlı davranış değişikliğini oluşturmak için meydana getirilen “model insan” tipinin uzak ve genel hedeflerinin belirtilmesidir. Bunun için “*Eğitim felsefesinde, özellikle 20. yüzyılda çok belirgin hale gelecek şekilde üç temel yönelim ve ya eğilimin bulunduğu anlamına gelir. Bu eğilimlerden birincisi, normatif/preskriptif [kural koyucu] veya buyurucu yönelimdir.*” (Cevizci, 2011, s. 15) diğerleri tarihselliği ve etkileri itibariyle ikinci olarak analitik eğitim felsefesi ve üçüncüsü eleştirel eğitim felsefesidir.

4.5.4. Klasik (Normatif) Eğitim Felsefesi

Normatif ya da klasik yönelim en eski ve başat eğitim felsefesi düşüncesini ifade edip kurallar vazetme, ahlaki-siyasal emirlere uyma konusunda bir dizi dini-felsefi ilkeleri belirler. Bu kimi zaman Platon’un reel-ütöpik ilkeleri olduğu gibi kimi zaman da Hz. Musa’nın On Emrinden de yola çıkabilir. Ya da bu bir ideoloji olan komünizm dizgesi olabileceği gibi bir din olan İslam’dan da yararlanılabilecek ya da ona dayandırılabilir bir eğitim felsefesi olabilir.

Klasik eğitim felsefesi kendi içinde 7 farklı yönelimi barındırır. Bunlar: İdealist, Realist, Spiritüalist, Natüralist, Kültürel, Pragmatist ve Bireysel yaklaşımlardır (Cevizci, 2011, s. 24’teki tabloya bakılabilir)

4.5.5. Analitik Eğitim Felsefesi

20. yüzyılda Anglo-sakson ülkelerde ortaya çıkan analitik felsefeye dayanan bir eğitim felsefesi akımıdır. Bir ilke, dizge ileri sürmekten ziyade var olan sistemlerini ya da eğitim felsefelerini analiz eden, eleştiren bireysel özgürlüğü esas alan bir felsefe akımıdır.

Analitik felsefesinde eğitimin amaçlarının başında “*özerklik, eleştirel düşünme ve ahlak eğitimi gelir*” (Cevizci, 2011, s. 188). Mevcut eğitim felsefelerini ve onun her bir içeriğinin kavram tahlilini yapar.

4.5.6. Eleştirel Eğitim Felsefesi

Analitik eğitim felsefesi gibi temelinde var olanı ya da varsayıdıkları eğitim felsefelerini eleştirmekle birlikte klasik eğitim felsefesinde olduğu gibi belli bir ideoloji ya da paradigma çerçevesinde de belli bir yönelimi de vurgulayabilirler. Frankfurt Okulu eleştiri kuramı, feminisit-postmodern eğitim anlayışı ya da neo-marksist eğitim anlayışı bunun tipik örnekleridir. Eleştirel eğitim felsefesi Anglo-sakson felsefeye ait olan pozitivist, bilimci analizci ve analitik eğitim felsefesi anlayışının karşısında kıta felsefesini özellikle neo-marksizm ve onun etkisindeki fikirleri esas alan bir eğitim felsefesinin çalışmasını sürdürür.

Eleştirel eğitim felsefesi modern dünyada var olan eğitim sorunları ve krizlerin Aydınlanmadan kaynaklandığını söyler. Aydınlanmanın araçsal akılcılığı mevcut eğitim problemlerinin çıkmasına zemin hazırlamıştır. “... *eğitimin demokrasi ve adalet adına yapıldığı zaman bile, totaliter ve baskıcı olabileceğini, adaletsiz bir şekilde işleyen statükonun devamına hizmet edebileceğini savunur. Eleştirel pedagojiye göre, eğitimin özü itibarıyla politik bir faaliyet olmak durumundadır.*” (Cevizci, 2011, s. 204)

Eleştirel eğitim felsefesinin varsayılan eğitim anlayışına karşı, adalet namına bir isyan girişiminin iki dayanağı vardır. Birincisi Marks’ın bilinç kuramı (ideoloji eleştirisi), ikincisi de pozitivistimin eleştirisidir.

Marx direkt olarak eğitim ile ilgilenmemesine rağmen paradigması gereği ‘insan’ çevresi tarafından belirlendiğinden ve bu çevrenin ‘üstyapı’larından biri olan eğitime de yansımaları olması kaçınılmaz olacaktır. Özellikle Frankfurt Okulu bu yansımaların ‘ne’ ve ‘nasıl’ olduğunu ve ‘ne yapılması’ gerektiği hakkında yorumlarda bulunur. İnsanın asli doğasının dışına çıktığını ve insanların birbirlerine haksızca hükmetmelerine neden olan bir ‘düzen’ ya da bir ‘ideoloji’nin insanlığı çepeçevre kuşattığını ön kabulünden sonra bu ‘ideoloji’nin çeşitli şekillere bürünerek insanlığı ve refahını tehdit ettiğinden buna karşı üstyapı olan yani ‘ideoloji’yi (var olan statükonun paradigmasının) koruyucusu ve devam ettiricisi olan eğitimin eleştirel bir gözle bakılması gerektiğini salık verirler.

4.5.7. Neden Pozitivizm Eleştirisi?

Eleştirel eğitim felsefesinin temelini oluşturan Marx'tan ilham alarak ve ona dayanarak oluşturulan Frankfurt Okulunun fikirleridir. Peki, neden eleştirel eğitim felsefesi pozitivizmin eleştirisini yapmaya gerek duyar? Bu sorunun birçok alt cevabı olabilir. Yani Frankfurt Okulu teorisyenleri modern bilimin değerden yoksun katı, nötr yüzüyle anti-hümanist sonuçlara, kontrol edilemez felaketlere yol açabileceğini görmüşlerdir. Örneğin nükleer-genetik çalışmalar gibi. Bunun nedenin ise natüralizmin, fizikalizmin görünen yüzü olan modern 'pozitivist' bilimden kaynaklandığından pek tabi ki eleştirilerde bilimin 'pozitivist' yönüne olacaktır. Ayrıca eleştirel pedagojinin 'Viyana Çevresi'nden örneğin pozitivist karşıtlığı ile bilinen Popper gibi felsefecilerin görüşlerinden etkilenmesidir.

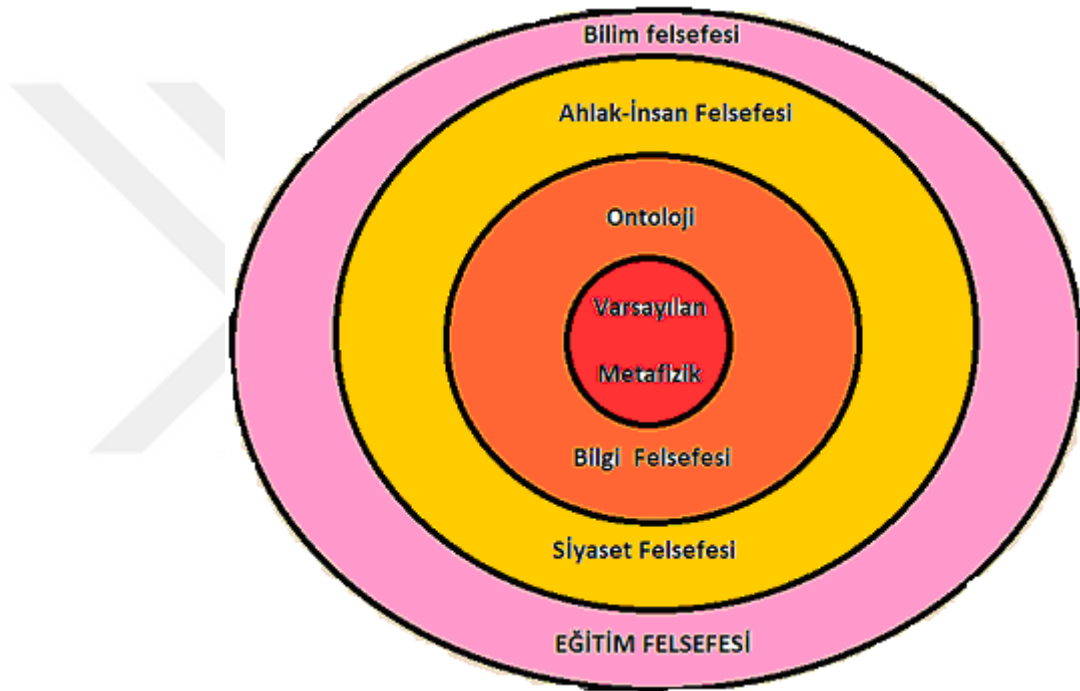
Fakat eleştirel eğitim felsefesinin pozitivizmi tenkit etmesinin nedeni tamamen ontolojiktir. Yani metafizik kaygılardır. Çünkü pozitivizm, klasik metafiziğe şiddetle karşıdır. Eleştirel eğitimin temelindeki Marx'ın ontolojisi de ya da diyalektik materyalizm de bir metafizik iddiadır. İşte bu yüzden Frankfurt Okulundan yayılan eleştirel pedagoji pozitivizme karşı olmak zorundadır. Bunu biraz daha açabiliriz. Pozitivizm, sofistike ve ince realistik bir metafizik anlayışa sahipken Marx'ın materyalizmi ise koyu ve mutlak bir realistik metafizik anlayışı kabul eder. Marx'ın materyalizmi tıpkı idealizm gibi rasyonalizme dayanırken, pozitivizm ampirizme dayanır. Aralarındaki derece farkı birbirine karşı gibi görünmelerine sebebiyet verir. Bu tıpkı idealistik metafizik anlayışlar arasındaki farklılık gibidir. Platon'un idealizmi ile Berkeley'in idealizmi farklıdır. Ya da teist dinler, spiritüalizmin çoğu türüne şiddetle karşıdır.

O halde, bizzat pozitivizmin altyapısında da metafizik bir ön kabul olduğu düşünülürse ve hatta eleştirel eğitim felsefesinin temelinde de başka bir tür metafizik bir kabul varsa, ya da bu durumu keşfettiğimiz de eğitim felsefesine nasıl bir katkı sağlayabilip bir çıkış yolu bulabiliriz?

Bu durum eğitim felsefesi akımlarını yönlendiren temel etkenlerden birisinin metafizik kavramının olduğunun fark edilmesi açısından önemlidir.

4.5.8. Metafizik Eğitim İlişkisinin Değerlendirilmesi

Metafizik belli bir amacı, hedefi, ülküyü esas alırken eğitim ise; belirlenen amaç, hedef ve ülke için araç, yol ve yöntemi gösterir. Metafizik teori ve kuram ise; eğitim bunun pratiği ve uygulamasıdır. Genel olarak bir insanın biyolojik durumunu kan tahlillerinden öğrenebildiğimiz gibi bir devletin metafizik hayat görüşünü öğrenebileceğimiz yer de o devletin eğitimidir. Eğitim sistemi bize bir devletin metafizik paradigmasının açıkça yansıtıldığı bir alandır.

Şekil 4.12. Dalga metaforu

Bir göle taş atarsanız; gölde dalgalar oluşur. Taşın büyüklüğüne hızına ve gölün derinliğine göre dalga boyu değişir. Aynen bu şekilde toplumun ve bireyin hareketleri varsayılan metafiziğe göre dalgalanır ve etkilenir. Bunun ilk örneği eski Türklerin gök Tanrı inancından İslamiyet'i kabul ettikten sonraki büyük dönüşümüdür. Türkler eğitim anlayışı başta olmak üzere birçok değişikliğe girmişlerdir. İkinci en büyük değişim ise Cumhuriyet ile birlikte toplumun çoğunluğuna yayılmasa bile devletin, dini bir paradigmadan pozitivist bir paradigmaya geçişidir. Burada da eğitim başta olma üzere birçok dönüşüm sağlanmıştır. Burada kastedilen amaç şudur. Varsayılan metafiziğiniz her ne ise; başta eğitim olmak üzere diğer bütün her şey de ona göre yapılandırılır.

Bir lke de eğitim felsefesi paradigmasının toplum ile ne kadar paralel olduğu ya da devletin metafizik anlayışıyla ne kadar uyumlu olduğunu belirlemek gelişmenin ve ilerlemenin gereklerindendir. Bununla birlikte mevcut eğitim ve metafizik anlayışın çağdaş standartlara göre modernize etmek ise bir ülkenin hayatta kalması için bir zorunluluktur. Bütün bu problemlerin çözümüne katkı sağlayarak tutarlılık analizi yapan en önemli disiplinlerden birisi de şüphesiz ki felsefedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ (TARTIŞMA) ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

“Metafizik-Eğitim İlişkisinin Değerlendirilmesi” adlı tezde temel kavramlar esas alınarak geniş bir kavram analizine tabi tutulmuştur. Kısaca temel başlıklar halinde özetleyelim.

1. Yapısöküm yoluyla metafizik kavramının içinde sadece idealizm ve türevleri olmadığı aynı zamanda realizm ve türevlerinin de metafizik kavramının içinde olduğu gösterildi.
2. Eğitimin kasıtlı istenilen davranış değişikliğinin faali ya da öznesi devlettir. Devlet de eğitimin uzak, genel ve duyuşsal hedeflerini belirlerken metafizik paradigma oluşturmak zorundadır. Bu durum eğitim-metafizik bağlantısına önem verilmesini gerekli kılar.
3. Metafizik problemlere verilen cevaplar mutlak hakikat değildir. Çünkü mutlak hakikat bilinemez. Mutlak hakikat bilindiği zannedilerek bir eğitim felsefesi yapılırsa; çeşitli çelişkiler ve tutarsızlıklar meydana gelebilir. Bunu asgari seviyeye çekmenin yolu eleştirel kültürün ve liberal demokrasinin yaygınlaştırılmasından geçebilir.

5.2. Öneriler

Metafizik eğitim ilişkisinde kavramlar uygun şekilde tanımlanırsa; bunun en önemli katkısı özgürlük dengesi olacaktır. Çünkü böylelikle metafizik taşkınlıkları önlenmiş olabilecektir. Örneklerle izah edelim:

- Teistik dinler der ki: “Din tek mutlak hakikattir.”
- Materyalizm der ki: “Madde tek gerçekliktir.”
- Marksizm der ki : “Bilimsel tarihin nihai bir amacı vardır; sosyo-ekonomik yasalar kesin zorunludur. Bilimsel sosyalizm hakikattir.”

- Pozitivizm der ki: “Bilim tek ve mutlak hakikattir ya da mutlak hakikati (gerçeği) ve bilgiyi öğrenmenin tek yolu bilimsel yöntemdir.”
- Doğru metafizik tanımı yapan felsefe der ki: “Yukarıdakilerin hepsi metafizik bir iddiadır. Mutlak hakikat bilinemez ya da onu öğreneceğımız mutlak bir yöntem yoktur”

Mutlak hakikat’ın “bilinemeyeceği” eğitim yoluyla istendik davranış değişikliği haline getirilirse; hoşgörü, ifade özgürlüğü, barış ve liberal demokrasi gibi müspet değerlerin kabul edilmesi daha makul hale gelebilir.

KAYNAKÇA

- Açık - kapalı - yarı açık sistem; <http://egitimbilimlernotlari.com/sistem-olarak-egitim/> adresinden 20 Eylül 2017’de alınmıştır.
- Adjukiewicz, K.(1994). *Felsefeye Giriş*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Anayasa (1982). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden 20 Eylül 2017’de alınmıştır.
- Aristoteles, (2017) *Metafizik*, Çev. Ahmet Arslan İstanbul: Divan kitap yayınları
- Arslan, A. (2010) *İlkçağ Felsefe Tarihi*, İstanbul: Bilgi Üni. Yayınları.
- Aydın, Ayhan, *Geişim ve öğrenme Psikolojisi*, İstanbul: Alfa yayınları
- Aydın, M. (1991). *Tanrı-Ahlak İlişkisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Ayten, A. (2006). *Psikoloji ve Din*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Büyükduman, İlke. Eğitimde Sistem Yaklaşımları, Online: https://www.academia.edu/4120931/E%C4%9Fitimde_Sistem_ve_Sistem_Yakla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1 adresinden 11 Ekim 2017’de alınmıştır.
- Cevizci, A. (2001). *Metafiziğe Giriş*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2001). *Onyedinci Yüzyıl Felsefe Tarihi*: Asa Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Aydınlanma Felsefesi*, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Cevizci, A. (2002). *Aydınlanma Felsefesi*, Bursa: Ezgi Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2007). *Felsefe*, Bursa: Sentez Yayıncılık
- Cevizci, A. (2011). *Eğitim Felsefesi*, İstanbul: Say Yayınları.
- Demirel, Ö. (2004). *Öğretme Sanatı*, Ankara: PEGEM Yayıncılık.
- Dündar, S. (2012). *Eğitimde Bilim Teorisi*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Eğitim türleri (şeması); <http://egitimbilimlernotlari.com/egitim-formal-egitim-informal-egitim-ogretim-ogretme-ve-ogrenme/> adresinden 20 Eylül 2017’de alınmıştır.

- Güçlü, A. B. Uzun, E., Yolsal, Ü. H., Sarp, E. U. (2002). *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- İşman, Aytekin. ESKICUMALI, Ahmet. (2003) *Eğitimde Planlama ve değerlendirme*, İstanbul: Değişim Yayınları.
- Jaspers, Karl, (2005) *Felsefe nedir?*, Çev. İsmet Zeki Eyüpoğlu, İstanbul: Say Yayınları.
- Kant, I. (1993). *Arı Usun Eleştirisi*, Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi.
- Karaca, N. (2008). *Pozitivizmin Erken Cumhuriyet Dönemine Etkisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuhn, T. S. (2000). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Kurt, İbrahim. (2016). *Eğitim Felsefesinin Mahiyeti, Fonksiyonu Ve Geleceğine İlişkin Bir İnceleme*. Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Magee, B. (1990) *Karl Popper'in Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı*, İstanbul: Remzi kitabevi
- Magee, B. (2000). *Felsefenin Öyküsü*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Orwell, G. (2005). *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, İstanbul: Can yayınları
- Ömerustaoğlu, A. (2004). *Bilgi Kuramı Karl Popper'in Eleştirel Akılcılığı Üzerine*, Ankara: Araştırma Yayınları.
- Özlem, D. (1996). *Felsefe ve Doğa Bilimleri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Planck, M. (1996). *Modern Doğa Anlayışı ve Kuantum Teorisine Giriş*, İstanbul: Spartaküs Yayınları.
- Platon, (2000). *Devlet*, İstanbul: İŞ Bankası Kültür Yayınları.
- Popper, K. R. (2000). *Tarihselciliğin Sefaleti*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Popper, K. R. (2005). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı*, Çev. İlknur Aka, İbrahim Turan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Popper, K. R. (2013). *Açık Toplum ve Düşmanları*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Russell, B. (1994). *Felsefe Sorunları*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

- Taslaman, Caner (2017). *Bir Müslüman Evrimci Olabilir mi?* İstanbul: Destek yayınları
- Türkdoğan, O. (2000). *Bilimsel Araştırma Metodolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ural, Ş. (1993). *Pozitivist Felsefe Bilimde ve Felsefede Doğrulama*, İstanbul: Remzi Yayınları.
- West, David, (1998). *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Whitehead, Alfred North (1978), *Process and Reality*, Ed. David Ray Griffin & Donald W. Sherburne, New York: The Free Press, p. 39
- Yanık, Hayrullah, (2016). *Yapısöküm Üzerine Birkaç Not*, Bolu: Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR) Cilt-1 sayı-2 online: (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285594> adresinden 11 Ekim 2017’de alınmıştır.
- Yeğin, A. (1997). *Yeni Lügat*, İstanbul: Hizmet Vakfı Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Murat POLAT
Doğum Yeri	ERZURUM
Doğum Tarihi	17.09.1982

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	KAZIM KARABEKİR EĞİTİM
Bölüm	FELSEFE GRUBU ÖĞRETMENLİĞİ

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	–

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	–
Görevi/Pozisyonu	–
Tecrübe Süresi	–

KATILDIĞI

Kurslar	–
Projeler	–

İLETİŞİM

Adres	Adnan menderes mah. Sarıçam apt A-blok 5/10 Palandöken/ERZURUM
E-mail	Lidermurat2@hotmail.com